

ਪਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਿਮਾ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ (ਮੁਖ ਸੰਪਾਦਕ)

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

pardestimes

ਰਣਜੀਤ ਕੰਦੋਲਾ ਐਮ. ਬੀ. ਏ. ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

VOL- 14 No. 348 June 3, 2020

E-mail : info@pardestimes.com

Ph 510-938-7771

Ph 530-315-1020

ਤੁਰ ਗਿਆ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ

ਮਾਫੀਕੋ ਐਂਡ ਯਾਲੀਆ ਮੀਡੀਆ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ (ਅਮਰੀਕਾ) ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ 25 ਮਈ ਦੀ ਸਵੇਰ ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਲਵਿਦਾ ਆਖ ਗਿਆ। ਕਰੀਬ 97 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਫੋਰਟਿਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਲਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ 8 ਮਈ ਤੋਂ ਵੈਂਟੀਲੇਟਰ ਉੱਤੇ ਸਨ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਂਟਰ ਫਾਰਵਰਡ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਖਿਡਾਰੀ, ਉਪ ਕਪਤਾਨ ਅਤੇ ਕਪਤਾਨ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸੋਨ ਤਮਗੇ ਜਿਤਾਏ, ਉਥੇ ਬਤੌਰ ਕੋਚ/ਮੈਨੇਜਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 1975 ਵਿਚ ਇਕਲੌਤਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਵੀ ਜਿਤਾਇਆ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ 31 ਦਸੰਬਰ 1923 ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਏ ਗਿਆਨੀ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕਰਮ ਕੌਰ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਹਰੀਪੁਰ ਖਾਲਸਾ, ਤਹਿਸੀਲ

ਆਪਣਾ ਪੰਜਾਬ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬੋ-ਏਰੀਆ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ) ਵੱਲੋਂ ਦੁੱਖ ਦੀ ਇਸ ਘੜੀ ਵਿਚ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਦੇ ਪਲ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਨਜੀਤ ਵਿਰਕ, ਮਨਜੀਤ ਗਿੱਲ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਔਜਲਾ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ, ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੱਖਰ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ, ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ, ਐਕਟਰ/ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਵੀ ਰਾਜ, ਕੈਮ ਗਿੱਲ, ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੰਗਾ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪਰਦੇਸ਼ ਟਾਇਮਜ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਦੁੱਖ ਦੀ ਘੜੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਨੂੰ ਸਰਧਾਂਜਲੀ ਭੇਂਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫਿਲੌਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਜਨਮ ਤਰੀਕ 10 ਅਕਤੂਬਰ 1924 ਸੀ। ਦੇਵ ਸਮਾਜ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਲਜ ਦੀ ਇਕ ਸਾਲ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਡੀ. ਐਮ. ਕਾਲਜ ਮੋਗਾ ਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਦਾਖਲਾ ਲੈ ਲਿਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਐਫ. ਏ. ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹਾਕੀ ਖੇਡ ਕਰਕੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਸੱਦੇ ਆਉਣ ਲੱਗੇ। ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਵੱਲੋਂ ਖੇਡਦਿਆਂ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਪਤਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਅਗਾਂਹ ਜਾ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਟੀਮ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦੀ ਕਪਤਾਨੀ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਣ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕਪਤਾਨੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੈਸ਼ਨਲ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਹੈਟ੍ਰਿਕ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਛੇ ਵਾਰ ਕੌਮੀ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਾਇਆ। ਚਾਰ ਵਾਰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਪੁਲਿਸ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਚੈਂਪੀਅਨ ਬਣਾਇਆ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇ 1947 ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਟੀਮ ਵੱਲੋਂ ਕਰਨਲ ਏ. ਆਈ. ਐਸ. ਦਾਰਾ ਦੀ ਕਪਤਾਨੀ ਹੇਠ ਵੀ ਖੇਡਦਿਆਂ ਕੌਮੀ ਖਿਤਾਬ ਵੀ ਜਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਟੀਮ ਦੀ ਕਪਤਾਨੀ ਵੀ ਕੀਤੀ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ)

Certified Global Green Insurance Agent
INSURANCE AGENCY
ਹੈਲਥ ਇੰਸੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 510-487-1000
MANN@GGIABA.COM
Mann Insurance Brokers Inc.
 4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

ਜਸਪਰੀਤ ਸਿੰਘ
 ਅਟਾਰਨੀ ਐਂਡ ਲਾਅ, ਨਿਊਯਾਰਕ ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ
 ਰਵਿਊਜੀ ਸਟੇਅ, ਬੱਚਾ ਗੋਦ ਲੈਣਾ, ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ, ਵਿਆਹ, ਐਚ ਵਨ, ਐਲ ਵਨ, ਲੇਬਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦਫਤਰ **ਨਿਊਯਾਰਕ ਦਫਤਰ** **ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਦਫਤਰ** **ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦਫਤਰ**
 44808 S. Grimmer Blvd # 208 Fremont, CA 94538 510-657-6444
 37-18-73rd ST. Ste 401 Jackson Height. NY 11372 718-533-8444
 2945 W. Capitol Ave. West Sacramento CA-95691 916-372-448
 4491 w. Shaw Ave # 300B Near Costco Fresno, CA 93722 phone 559-271-5511

Raj Budwal
 (Investment and Fiancial Advisor)
408-972-8000,
408-835-0202 (Cell)
Budwal and Associates
315 Piercy Road, San Jose, CA 95138
Budwal@sagepointadvisor.com

See me today and get the discounts and service you deserve
Gurbinder S Mavi
 Insurance Lic# 0F22244
Bus: 650-326-0660, Cell : 408-829-6284
988 El Monte Ave Mountain View, CA 94040
 Like a Good Neighbor, State Farm is There www.gmavi.com
 State farm mutual Automobile Insurance Company, State Farm Indemnity Company Bloomington, IL

Allstate
 You're in good hands.
Avninder Singh
 Insurance Specialist, CA Lic. # 0822501
 Auto Home Life Health Business Commercial
PH.(510) 441-7490
Toll free (877) 441-7490
 30042 MISSION BLVD. SUITE 221 HAYWARD, CA 94544

AUTOBAHN Body & Paint
 Specializing in Convenience & Quality
Baghel Singh Jaswal
 Ph: (650) 966-1840, Fax: (650) 966-1023
www.autobahnbodypaint.com
 778 Yuba Drive, Mountain View, CA 94041

Padam Builders Inc.
 ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਦੀ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਗਰੰਟੀ
 ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਮਕਾਨ, ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਸੋਲ, ਸੋਲਰਮ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਵਾਊਡੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।
Bhupinder Singh Padam
 email: padambuilders@gmail.com
 Licensed # 1019803
CELL 510-565-6667
 3143 ARDEN ROAD, HAYWARD CA- 94545

ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਅਤੇ
ਗੁਪਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ 9 ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇਖਣ ਹੈ

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ
ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਅੱਜ ਹੀ
ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ
ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੋ

CaliforniaCensus.org

ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹੋਇਆ ਟਰੰਪ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਫੌਜੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਸੰਕੇਤ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ- ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਜਾਰੀ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਦੌਰਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਫੌਜ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਜਲਦ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਫੌਜ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ 1807 ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਟਰੰਪ ਨੇ ਇਕ ਪ੍ਰੈੱਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਦੌਰਾਨ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਮੈਂ ਇਕ ਅਹਿਮ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਜ਼ੁਲਮ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਸਤਿਆਂ ਨਾਲ ਫੌਜ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਾਂਗੇ।

ਜਵਾਬ 'ਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਜਮ ਨਾਲ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਹਿੰਸਾ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਦਾ ਭਰੋਸਾ

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ

ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਮਰੀਕਾ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਫੁਟਕਲ ਸਮਾਜਾਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ

ਅੱਗ 'ਚ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਹਿੰਸਾ ਫੈਲਾਉਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ 'ਚ ਲਗਪਗ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹਿੰਸਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੁਨੀਆਭਰ ਦੇ ਪਿਲਸ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰੀਖਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮਰਥਨ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਠੀਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕੇ।

ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਜੋਗ 'ਚ ਭਾਰੀ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸਮਾਨਤਾ ਭੇਦਭਾਵ ਦੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ ਪਿਛਲੇ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਨਸਲੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਸਿਆਹਫਾਮ ਦੀ ਮੌਤ ਮਗਰੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਵਿਰੋਧ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯੂਐੱਸ 'ਚ ਸਥਿਤੀ ਬੇਕਾਬੂ ਹੈ। 40 ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਕਰਫਿਊ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਿੰਸਾ ਦੀ

ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵੀ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਹੰਝੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਸੁੱਟੇ ਅਤੇ ਫਲੈਸ਼ ਗ੍ਰੈਨੇਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਫਿਲਾਡੇਲਫਿਆ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਟੀਵੀ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ 'ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰ ਭੰਨ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੋਕ ਫਿਲਾਡੇਲਫਿਆ ਦੇ ਸਟੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗਾਰਡ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਐਟਲਾਂਟਾ ਅਤੇ ਜੌਰਜੀਆ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਦੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਊਸਟਨ ਵਿੱਚ ਜੌਰਜ ਫਲਾਇਡ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰੇ। ਫਲਾਇਡ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਹੱਥੋਂ ਹੋਏ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਰੋਧ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ 10 ਨਵੇਂ ਮਰੀਜ਼ ਆਏ, ਗਿਣਤੀ 2300 ਤੋਂ ਘਰ

ਜਲੰਧਰ- ਕਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦਾ ਕਹਿਰ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅੱਜ 10 ਜਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪਾਜ਼ੇਟਿਵ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 7 ਜਣੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਹਨ। ਇਸ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖੀ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜਿਹੜੇ ਮਰੀਜ਼ ਪਾਜ਼ੇਟਿਵ ਆਏ ਹਨ ਉਹ ਇਸ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਕੋਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪਾਜ਼ੇਟਿਵ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਦੋ ਕਰਿੰਦੇ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 263 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਪਾਜ਼ੇਟਿਵ ਆਇਆ ਹੈ। ਉਹ ਲਾਜਪਤ ਨਗਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਜ਼ੇਟਿਵ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਪਰਿਵਾਰ ਇਥੋਂ ਦੀ ਡਿਫੈਂਸ ਕਲੋਨੀ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਰੋਨਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 299 ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 5 ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਐਕਟਿਵ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 80 ਹੈ।

ਦੋ ਲੱਖ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜੀ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰੋਨਾ ਦੇ 8,171 ਨਵੇਂ ਕੇਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 1,98,706 ਹੋ ਗਈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਖਤਰਨਾਕ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ 204 ਹੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 5,598 ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਗਿਣਤੀ 23 ਸੌ ਤੋਂ ਟੱਪੀ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲੰਘੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਅੰਦਰ ਕਰੋਨਾ ਦੇ 38 ਨਵੇਂ ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਸੂਬੇ 'ਚ ਕਰੋਨਾ

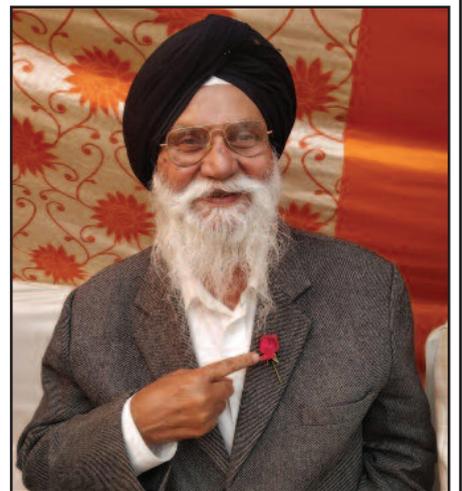
ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 2301 ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ 'ਚ 9, ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ 8, ਫਤਹਿਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ 5, ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ 4, ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ 4, ਮੁਹਾਲੀ ਵਿੱਚ 2, ਬਠਿੰਡਾ ਵਿੱਚ 2, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਜਲੰਧਰ, ਪਠਾਨਕੋਟ ਅਤੇ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ 1-1 ਮਰੀਜ਼ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ।

ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਏ ਵਿਅਕਤੀ ਲਾਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਸ਼ਾ ਵਰਕਰ ਵੀ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਬੁਲੇਟਿਨ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਕਰੋਨਾ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 45 ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 44 ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਵਿਭਾਗ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਮੌਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦੋ ਵਾਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਗਿਣਤੀ ਵਧਾ ਕੇ ਦੱਸੀ ਗਈ ਸੀ। ਉੱਜ ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 5 ਪੀੜਤਾਂ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤੱਕ 91 ਹਜ਼ਾਰ 113 ਨਮੂਨੇ ਲਏ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੁੱਲ 386 ਕੇਸ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਰਾਹਤ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ 2301 ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ 2 ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਠੀਕ ਵੀ ਹੋਏ ਹਨ ਤੇ 13 ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਹੀ ਘਰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ 257 ਵਿਅਕਤੀ ਇਲਾਜ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ 2 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰਾਂ ਜਾਂ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਕੇਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹਮਦਰਦੀਰ ਨੌਸ਼ਹਿਰਵੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇ

ਸਮਰਾਲਾ- ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਪਿੰਡ ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ ਦੇ ਜੰਮਪਲ ਸ਼ਹਿਰ ਸਮਰਾਲਾ ਦਾ ਮਾਣ

ਪ੍ਰੋਫ਼ਸਰ ਹਮਦਰਦੀਰ ਨੌਸ਼ਹਿਰਵੀ (84) ਅੱਜ ਤੜਕੇ 2.30 ਵਜੇ ਸਦੀਵੀ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ। 70 ਤੋਂ ਉਪਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ, ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ, ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਹਮਦਰਦੀਰ ਨੌਸ਼ਹਿਰਵੀ ਉਰਫ਼ ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦੇ ਤੁਰ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਹਿਤ ਜਗਤ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਘਟਾ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਰ ਰਾਤ ਸਥਾਨਕ ਮਾਛੀਵਾੜਾ ਰੋਡ ਦੇ ਕਵਿਤਾ ਭਵਨ ਵਿਖੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ ਲਏ।

Law Office of

www.Nirwanlaw.com

NIRWAN & ASSOCIATES

Jagdeep S. Nirwan Esq.

BUSINESS INC.

- > Incorporation
- > Articles of Incorp
- > Dissolution
- > 501© Non-Profit

1104 CORPORATE WAY, SACRAMENTO CA 95831

IMMIGRATION LAW

- > Adjustment
- > Citizenship
- > Employment
- > Appeals-IJ/
- > Family & Finance Visa
- > Board/Federal Ct
- > Labor Certification
- > Investor Visas
- > Removal & Deportation Defense

TAX LAW

- > Offer in Compromise
- > Payment Plans
- > File Back Taxes
- > Tax Preparation
- > Audits
- > Appeals
- > Tax Court Rep
- > IRS/EDD/FTB Representation
- > Personal & Business
- > Income Tax Filling

1040/1020

Tel: 916-832-3144

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਹਿੰਸਕ ਵਿਖਾਵੇ

ਬੀਤੇ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਦਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਵੀ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਹੰਝੂ ਗੈਸ ਦੇ ਗੋਲੇ ਸੁੱਟੇ ਅਤੇ ਫਲੈਸ਼ ਗ੍ਰੈਨੇਡ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਫਿਲਾਡੇਲਫਿਆ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਟੀਵੀ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਲੋਕ ਪੁਲਿਸ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰ ਭੰਨ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਟੋਰ ਲੁੱਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਟਵੀਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਲੋਕ ਫਿਲਾਡੇਲਫਿਆ ਦੇ ਸਟੋਰਾਂ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਗਾਰਡ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਮਿਨੀਆਪੋਲਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੋਰੀ ਚਾਲਕ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕਬਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੜਕ ਬੈਰੀਅਰ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਵੱਲ ਵਧਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਮੂਲੀ ਸੱਟਾਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੋਏ ਹੋਰ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡੋਨੇਵਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤਮਈ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ। ਅਟਲਾਂਟਾ, ਬੋਸਟਨ, ਮਿਆਮੀ ਅਤੇ ਓਕਲਾਹੋਮਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ। ਐਟਲਾਂਟਾ ਅਤੇ ਜੋਰਜੀਆ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਦੋ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਰਖਾਸਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਊਸਟਨ ਵਿੱਚ ਜੌਰਜ ਫਲਾਇਡ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰੇ। ਫਲਾਇਡ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ ਹੱਥੋਂ ਹੋਏ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁੱਸਾ ਭੜਕਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਵਿਰੋਧ ਮੁਜ਼ਾਹਰਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗਿਰਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਕਲਿੱਪ ਵਾਇਰਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜੌਰਜ ਫਲਾਇਡ ਨਾਮ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਹੱਥੇ ਆਦਮੀ ਦੀ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਦੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਬਾਅਦ, 46-ਸਾਲਾ ਜੌਰਜ ਫਲਾਇਡ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਵੀਡੀਓ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੌਰਜ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਲੋਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੋਲ ਫਲਾਇਡ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਦਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਕਾਰਜਕਾਲ ਬਹੁਤਾ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਵਕ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਖਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਇਸ ਸਮੇਂ, ਅਮਰੀਕੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਕਾਰਨ ਮੁਸ਼ੀਬਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸੇ ਦੌਰਾਨ, ਜੌਰਜ ਫਲਾਇਡ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਨਸਲੀ ਅਸ਼ਾਂਤੀ ਫੈਲਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਡਰੇ ਹੋਏ, ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੇਤਾ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਪਰਖ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਡਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈ ਜਾਣ। ਅਜੇ ਤੱਕ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਕਾਰਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਫਲਾਇਡ ਦੀ ਮੌਤ ਨੇ ਹੋਰ ਵਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਟਰੰਪ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

-ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ

Balbir Singh M.A.
 Editor in Chief & Publisher
 e-mail: bsma54@gmail.com
 Tel : 510-938-7771, Ph : 510-516-3536

36415 RUSCHIN DR. NEWARK, CA 94560

Pardes Times (2nd office)
 Ranjit Kandola, Managing Editor
 530-315-1020, email-Kandola@macloans.net

Buta Ram joshi Staff Reporter, Fresno 559-803-0055

RAJ BUDWAL
 MEDIA PARTNER / REPRESENTATIVE
 8350202@gmail.com 408-835-0202

Web designed www.pardesitimes.com
 by Aman Bansil 510-589-2245

The Pardes Times And People Associated With It Are Not Responsible For Any Claims Made By The Advertisers And Don't Endorse Any Product Or Services Advertised In The Pardes Times. Please Consult Your Attorney Before Buying/Hiring Contracting Through The Ads Published In The News Paper. The Pardes Times Is In Business Of Selling Spaces And Claims Made By Advertisers Are Not Tested/Confirmed By An Independent Source.

ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ

ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕਟਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹਨ। ਮੰਗਲਵਾਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਨੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆ ਰਹੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਕਾਰਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਇਸੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਇਸੇ ਦਿਨ ਨੌਕਰੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਦੋਰਾਹਾ ਨਹਿਰ ਵਿੱਚ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਜਾਨ ਗਵਾ ਲਈ। ਬੁੱਧਵਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਆਈਆਂ ਹਨ।

ਲੋਕਡਾਊਨ ਦੌਰਾਨ ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਵਧੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਕਾਰਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਡਾਊਨ ਤਹਿਤ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਫੈਲਾਅ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫੈਲਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰਕ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਮਾਹੌਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕਰੋੜਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਡਰ ਤੇ ਸਹਿਮ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇੰਨਾ ਮਾਨਸਿਕ ਦਬਾਅ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਰ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਭੁੱਖਮਰੀ, ਮਾਨਸਿਕ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ

ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਮ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ ਮੌਤਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡਾ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਜ਼ਰਜ਼ਰ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਕੁਝ ਮਾਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮਝ ਦਾ ਸੰਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇ

ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਸਕਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ (ਏਮਸ) ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹਾਲੀਆ ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘਾਤਕ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਹ ਮਰੀਜ਼ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਲੱਛਣ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਪੱਧਰ ਤਕ ਹੀ ਫੈਲਾਅ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਡਰ

ਤੇ ਸਹਿਮ ਘਟਾਏਗੀ। ਪੰਜਾਬ, ਹਰਿਆਣਾ ਤੇ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਣਕ ਦੀ ਵਾਢੀ ਅਤੇ ਖਰੀਦ ਦੌਰਾਨ ਮਹਾਮਾਰੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਫੈਲੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ, ਮਾਲਜ਼ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭੀੜ ਭੜੱਕੇ ਵਾਲੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਨਅਤੀ, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਿਆਂ ਆਮ ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋ ਰਹੇ ਵੱਡੇ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਖਤਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਅਮਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦਾ ਘਾਣ

ਪੌਦਿਆਂ, ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਜੀਵ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਜਜ਼ਬਾਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਾਂ ਵਿਗਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਹੈ। ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਰੋਤ ਹੈ। ਪੌਦੇ ਤੇ ਜੀਵ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਿਰਜਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀ ਬਸਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪੌਦੇ, ਪ੍ਰਾਣੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮੇ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਉਹ ਕੜੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਬੁੱਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।

ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਜੀਵ: ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉੱਪਰ ਕਰੀਬ 2,87,655 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ; 12,49,008 ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵ; 88,000 ਕਿਸਮ ਦੀ ਉੱਲੀ ਅਤੇ 10,000 ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਿੱਲ ਪੱਥਰ ਕਾਈ ਸਮੇਤ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 16,44,663 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਜੀਵ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਨਸਲ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਤੱਥ ਅਧਿਆਤਮਵਾਦੀ 84 ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਵਾਲੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਪਿੱਛੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਜੀਵ ਨਸਲਾਂ ਨੇ ਪਿੱਛਲ ਮੋੜਾ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਕੰਢੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਕੁਦਰਤੀ ਘਟਨਾ-ਕ੍ਰਮ ਵੀ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਆਪ-ਹੁਦਰੀਆਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਸਿਫ਼ਤੀ ਹੈ। ਨਾ ਸੰਭਲੇ ਤਾਂ ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਉੱਜੜ ਜਾਵੇਗੀ, ਅੰਤ ਮਨੁੱਖੀ ਨਸਲ ਦਾ ਵੀ ਭੋਗ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ।

ਜੀਵਨ ਵਾਤਾਵਰਨ: ਸਮੁੱਚਾ ਜੀਵੀ ਮੰਡਲ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀ ਸਤਹ ਉੱਪਰ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਂਸਾਗਰ ਵਿੱਚ 6੪4 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ 3੪8 ਕਿਲੋਮੀਟਰ

ਤੱਕ। ਕੁਝ ਕੁ ਮਾਰੂਥਲੀ ਭਾਗਾਂ, ਬੰਜਰ ਚਟਾਨਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪਰਬਤੀ ਸਿਖਰਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਭ ਥਾਂ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਭੰਡਾਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਧਰਾਤਲੀ ਬਣਤਰ, ਜਲਵਾਯੂ, ਬਨਸਪਤੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਤੇ ਘਣਤਾ, ਜਲ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਮਿਕਦਾਰ ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵੀ ਜੀਵੀ ਮੰਡਲ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਵਾ, ਨਮੀ, ਧੁੱਪ, ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ, ਜੀਵ ਤੇ ਬਨਸਪਤੀ; ਗੱਲ ਕੀ, ਸਾਰਾ

ਤਾਣਾਬਾਣਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਇਹ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗਾੜ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਹਾਲਾਤਕੁਜਲਵਾਯੂ ਬਦਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਧੌਮੀ ਚਾਲੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਖੁਦ ਨੂੰ ਢਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਕਦੇ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਬੜੀ ਤਿੱਖੀ ਤੇ ਚਾਣਚੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਜੀਵ ਜਗਤ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉੱਜ, ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧਾ ਤੇ ਅਸਿੱਧਾ, ਕੁਦਰ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲਾਂ ਦਾ ਉਜਾੜਾ, ਆਧੁਨਿਕ ਖੇਤੀ, ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ। ਅਸਿੱਧੇ ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ 'ਸਹੂਲਤਾਂ', ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦਾ ਅਚੇਤ-ਸੁਚੇਤ ਘਾਣ ਅਤੇ 'ਹਰ ਵਸਤ ਮਨੁੱਖ ਲਈ' ਵਾਲੀ ਧਾਰਨਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ।

ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦੇ ਅਸਿੱਧੇ ਲਾਭ:

ਸਿੱਧੇ ਲਾਭਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਾਣੂ ਹਾਂ। ਪੌਦੇ 'ਪਘੁੱਤੇ ਤੋਂ ਅਰਬੀ' ਤੱਕ ਸਾਡਾ ਬਹੁ-ਪੱਖੀ ਸਾਥ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਾਂ ਬਾਬਤ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, 'ਗਰਭ ਤੋਂ ਸਿਵਿਆਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਬਰਕਤਾਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ'; ਅਰਥਾਤ ਜੈਵਿਕ

ਵਿਜੈ ਬੰਬੇਲੀ

ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਨੇ ਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਨੂੰ ਕੁੱਲੀ, ਗੁਲੀ ਅਤੇ ਜੁਲੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਅਸਿੱਧੇ ਲਾਭਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹੀ ਉਹ ਚੂਲ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਭੁੱਲੀ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ, ਅਸਿੱਧੇ ਲਾਭਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਜਿਊਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਾਭਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ, ਵਰਖਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਵਾਤਾਵਰਨ ਉਰਜਾ, ਮੱਲਤ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਵਧਾਨ ਆਦਿ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਉਹ ਕੜੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਤਾਂ ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖ।

ਪੌਦੇ: ਸਾਗਰੀਕੁਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਪਰਲੇ ਸਾਰੇ ਪੌਦੇ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਤਕਰੀਬਨ 143 ਅਰਬ ਮੀਟਰਕ ਟਨ ਜੀਵੀ-ਪਦਾਰਥ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉਪਰਲਾ ਜੀਵਨ ਦਿਸਦੇ ਜਾਂ ਅਣਦਿਸਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਵਲ ਕਰਕੇ ਹੈ। ਪੌਦੇ ਮਿੱਟੀ ਸੰਭਾਲ ਵੀ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਵੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵੀ। ਮਾਰੂਥਲਾਂ ਦੀ ਨਿੱਕੀ ਨਿੱਕੀ ਘਾਹਕੁਝਾੜੀ ਵੀ 179 ਤੋਂ 543 ਮਿਲੀਗ੍ਰਾਮ ਨਮੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਛੱਡਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਰਗ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜੰਗਲ ਕਰੀਬ 50,000 ਲਿਟਰ ਪਾਣੀ ਸੰਭਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੈਕਟੇਅਰ ਰਕਬਾ

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

'ਪਰਦੇਸ ਟਾਇਮਜ਼' ਦੇ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ

(1) ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ	(10) ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਪਲ	(19) ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ	(28) ਹੈਰੀ ਸਿੱਧੂ
(2) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ	(11) ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(20) ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ	(29) ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ
(3) ਗੈਰੀ ਬਸਰਾਏ	(12) ਸੁਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(21) ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(30) ਰਾਜ ਬਡਵਾਲ
(4) ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਾਡਲੀ	(13) ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜਸਵਾਲ	(22) ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਨ	(31) ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
(5) ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ	(14) ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਵੀ	(23) ਸ਼੍ਰੀ ਸੁੱਚਾ ਰਾਮ ਜੀ	(32) ਡਾ. ਭੁੱਪਿੰਦਰ ਭੰਡਾਰੀ
(6) ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ	(15) ਡਾ ਦਲਵੀਰ ਪੰਨੂ	(24) ਜੌਹਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(33) ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ
(7) ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(16) ਡਾ. ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ	(25) ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ	(34) ਹਰਜੀਤ ਗਿੱਲ
(8) ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(17) ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ	(26) ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿਜਰ	(35) ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਬੀ
(9) ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ	(18) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ	(27) ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜਰ	(36) ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਹੋਤਾ (ਡੀਪੀਏ)

INTERVIEW WITH THOMAS SAENZ

A CENSUS OPTIMIST – MORE TIME WILL LEAD TO MORE ACCURATE COUNT, SAYS MALDEF PRESIDENT

By Pilar Marrero, Ethnic Media Services

Editor's Note: Amidst growing concerns over pandemic-related delays in the census deadline, one veteran voting rights activist finds reason to hope and sees potential for gains in representation by underserved groups, especially Latinos.

EMS contributing editor Pilar Marrero is an author and veteran reporter for La Opinion.

LOS ANGELES -- Thomas Saenz is that rare voting rights advocate who is optimistic about delays created by the COVID 19 pandemic in filling out census forms --and in submitting data for use in redistricting.

Delaying the deadline for data used to redraw voting districts for seats in the U.S. House and state legislatures will negatively affect elections in several states, redistricting reformers like Common Cause argue. They have asked Congress to review a request from the Census Bureau for a four month delay.

Saenz, president and general counsel of the Mexican American Legal defense and Educational Fund (MALDEF), sees the delay as a way to ensure a more accurate census count. That's the key, he argues, to ensuring fairer political representation, whether on school boards, city councils, state legislative and congressional districts -- even elections for local dog catcher.

Despite the low self-response rates for Latino areas, Saenz believes there's a real potential for more Latino representation in the 2021 redistricting across the country.

"The low response rates were

expected. This delay gives not only the Census Bureau but groups like NALEO, all of us, more time to get people to respond. And the more time we get, the more complete the count. Some people just take time to be convinced and often on the ordinary timeline, there's not enough time to do that," Saenz says.

"This was never going to be a great Census because of the Trump Administration which is the most divisive ever," Saenz adds on reflection. "But again, having more time is good."

Saenz pins hopes on increases in the census count in Texas, where the gains in Latino immigration over the last decade have been dramatic. "Even if the state is not investing any money in outreach, it's projected Texas can get up to three new Congressional seats, and at least one or two of those should be Latinos."

He predicts push back from the state legislature, which conducts redistricting, unless the Democrats take the state house in the upcoming elections, Then, he says, it's a different ball game.

California, on the other hand, may lose a seat but Saenz says it won't be a Latino one. "I expect to see a current seat that isn't Latino becoming Latino." And he expects to see a gain in Arizona and possibly one in Illinois, given the increase in both states' Latino population. "Illinois has one Latino majority seat and I expect it to become two, if the population has increased there as I expect it has. This might be the time"

Redistricting usually starts with the delivery of "apportionment counts" to the President on or before Jan 1 --

the total population count of each state and the number of congressional seats to which each state is entitled based on that count. The total number of seats is fixed at 435, but the population of each state determines whether they win or lose districts every 10 years. Redrawing legislative districts based on census data usually begins on April 1, at the latest.

Because the whole Census operation has been delayed by the pandemic, the Census Bureau has asked Congress to extend the deadline for delivering data about Congress to April 30, 2021, and to the states to July 31, 2020.

Saenz sees potential pluses in delaying reapportionment of the House of Representatives from the end of December to April.

It may actually mean a new President will be in office who won't try to discount immigrants in the redistricting count, Saenz says.

Last July the Trump Administration issued an executive order to have departments collect "citizenship data" for the Census Bureau. It is a move widely seen as building the case for states to restrict redistricting counts to citizens only -- rather than immigrants. The executive order came on the heels of the Supreme Court's ruling prohibiting the addition of a question about citizenship in the Census questionnaire.

Delaying state data will also allow a new president to "stop any mischief" regarding the use of citizenship data to exclude non citizens from redrawing legislative districts. "A new administration can come in in a deliberate manner and stop that from going on..."

If more time is needed to gather and deliver the data, they should not waste time on the executive order anyway. They must concentrate resources on tabulating the questionnaires, and not in having departments turn over citizenship data to the Census Bureau."

One argument against postponing the data is that redistricting will be a rushed process. Here again, Saenz takes a pragmatic view. "Texas is always a rushed process because the legislature is only in session for two months -- March and April -- and they have an early filing deadline for candidates in 2022. In the worst case, they may have to change the deadline. For us, if there is a legal challenge to their redistricting, it will be a burden, but it's okay."

In California, it's not the legislature but a commission of appointees that oversees redistricting. Saenz says the commission can do some of its work before the data is released, starting with testimony from communities about their interests in being represented, "They won't know the numbers or be able to promote maps, but they can say: 'We don't want to split this area.'"

Redistricting advocates worry about Virginia and New Jersey which hold legislative elections in 2021. Saenz says, "Maybe they will have an election without new lines. Is that a disaster? In my mind it's not."

For Saenz, the significant increase in the Latino population over the last decade will create real opportunities for more political representation in the decade ahead.

More time gives him reason to hope for a more accurate count.

ਕਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਉਮੀਦ

ਡਾ.ਕੁਲਦੀਪ ਕੌਰ

ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਵਿਚ ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਪੂੰਜੀ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿਚ ਮੱਚੀ ਉਬਲ-ਪੁਬਲ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤਤਾ ਕਾਰਨ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਯੂਰੋਪ ਦੀਆਂ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਨਿਲਾਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਡਰੇ ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਚੀਨ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਫੰਡਾਂ ਅਤੇ ਬਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਧੜਾਧੜ ਪੈਸਾ ਲਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਸਿਹਤ ਡਿਪਲੋਮੈਸੀ' ਚੀਨ ਅਤੇ ਕਿਊਬਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦੌਰ ਵਾਂਗ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸਮਾਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਪਰਖਣ ਕਰਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਮੌਕਾ ਵੀ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਅਮਰੀਕੀ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਟਿਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਟਰੰਪ ਨੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨੂੰ 'ਚੀਨੀ ਵਾਇਰਸ' ਕਹਿ ਕੇ ਨਫ਼ਰਤ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਮਰੀਕੀ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੀਆਂ 'ਸਿਉਕ ਖਾਧੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ' ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਵੱਡੀਆਂ ਫਾਰਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਬਲਿਕ ਫੰਡ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹ ਹੁਕਮ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ 'ਕਰੋਨਾ ਲਈ ਟੀਕਾ ਸਿਰਫ ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ'।

ਅਪਰੈਲ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਸਥਿਤ ਇੱਕ

ਫਰਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤੇ ਦੋ ਲੱਖ ਮਾਸਕ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਟਰੰਪ ਨੇ ਜਰਮਨੀ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖੋਹ ਲਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਜਰਮਨ ਆਗੂਆਂ ਨੇ 'ਆਧੁਨਿਕ ਸਮੁੰਦਰੀ ਲੁਟੇਰਿਆਂ' ਵਾਲੀ ਹਰਕਤ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਟਰੰਪ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਉੱਤੇ ਗੰਭੀਰ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ

ਧਨ ਰਾਸ਼ੀ ਪੱਕੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਧਮਕੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੁੰਚੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕੁਝ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸਹੀ ਸਹੀ ਸ਼ਕਲ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਹਿਲੀ; ਪੱਛਮ ਦਾ ਉੱਦਾਰਵਾਦੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਾੜੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੀ; ਆਧੁਨਿਕ ਯੁੱਗ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹਥਿਆਰ ਸੂਖਮ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਆ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਚੀਨ ਅਤੇ ਜਪਾਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ ਦਾ ਦੌਰ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸੰਕਲਪ, ਸਹਿਰੀ ਵਰਤੋਂ-ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ-ਤੰਤਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧ ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਸ਼ਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਕਿਸੇ ਉਸਾਰੂ ਰੁਝਾਨ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ। ਤੀਜੀ; ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅਤੇ ਫੌਰੀ ਤੌਰ

ਤੇ ਧਿਆਨਯੋਗ ਗੱਲ ਗਰੀਬੀ, ਵਿਕਾਸ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ, ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ, ਸੁਧਾਰਵਾਦੀ ਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਖੇਮਿਆਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਖਿਲਾਅ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦਾ ਸੰਕਟ ਹੈ।

ਚੌਥੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਲੈਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਮੰਡੀ ਵਿਰੁੱਧ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਫਰਾਂਸ, ਬਰਾਜ਼ੀਲ, ਭਾਰਤ, ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਤਿੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 'ਕੋਲਡ ਵਾਰ' ਦੀ ਅਮੂਰਤਾ ਦੁਆਲੇ ਘੁੰਮਦੀ 'ਆਲਮੀ ਸੱਤਾ' ਦਾ ਧੁਰਾ ਦੱਖਣੀ-ਏਸ਼ੀਆਈ ਖਿੱਤੇ ਵੱਲ ਸਰਕਦਾ ਸਾਫ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ ਵਿਚੋਂ ਤੱਕਦਿਆਂ ਚਿੰਤਕ ਨੌਮ ਚੌਮਸਕੀ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਸੰਕਟ' ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣ-ਬਾਣਾ ਅਜਿਹੀ

ਜ਼ਰਜ਼ਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਜਰਮਨ ਵਰਗਾ ਮੁਲਕ ਗਰੀਬ ਵਰਗੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜਦਕਿ ਕਿਊਬਾ ਜਿਹਾ ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਅਮਰੀਕੀ ਬੰਦਿਆਂ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮੁਲਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਤਕਰੇ ਜਾਂ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦੇ ਬਣਦੀ ਇਮਦਾਦ ਲੈ ਕੇ ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦ ਮੁਲਕਾਂ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਨੌਮ ਚੌਮਸਕੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਤਾਂ ਲੱਛਣ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ, ਅਸਲ ਬਿਮਾਰੀ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਨੰਗੇ-ਚਿੱਟੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਯੂਰੋਪੀਅਨ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੱਟਾਂ ਤੇ ਰਿਫਿਊਜ਼ੀਆਂ, ਜਲਾਵਤਨਾਂ ਅਤੇ ਭੁੱਖ-ਨੰਗ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਿਜਰਤ ਆਰਿਯਾਂ ਦੇ ਬੇਤੇ ਡੁੱਬ ਰਹੇ ਸਨ।

ਇਸੇ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਿਓਮੀ ਕਲਾਈਨ ਆਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ 'ਹੋਣੀ' ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਤੋਂ ਜੰਗਾਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ, ਆਰਥਿਕ ਸਦਮਿਆਂ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਉਬਲ-ਪੁਬਲ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚੋਂ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾ ਰਹੀ ਬੇਕਿਰਕ ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਾ ਸਮਝ ਸਕੀਏ। ਇਸ ਬਾਬਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜਮਾਤ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਗੁੱਟਾਂ ਨਾਲ ਨਾਪਾਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਦਾਹਰਨਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਤਾਜ਼ੀ ਉਦਾਹਰਨ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਰੋੜਾਂ-ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਘੁਟਾਲੇ ਕਰਕੇ ਭੱਜੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਮੂੰਹ-ਮੰਗੀਆਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਕਾਰ ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੂੰ ਢਾਲ ਬਣਾ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕੰਮਕਾਜੀ ਵਰਗ ਦੇ ਕੰਮ ਘੱਟੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਫਿਰਕ ਵਿਚ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸਰਕਾਰ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

ਬੀਮਾਰੀਆਂ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੁੱਨੜ
(530) 921 0097

ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਤੁਰੀਆਂ। ਪਛੂ ਪੰਛੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵਾਂ ਤੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਰੀਘਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਕਦੇ ਬੀਮਾਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੰਦੇ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰ ਕਦੇ ਬੀਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਰਾਖਵੇਂ ਜਾਨਵਰ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਗ਼ਲਤੀ ਨਾਲ। ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਯੋਰਪ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗਾਂ ਬੀਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਮਾਰੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੋ ਖੁਰਾਕ ਦੋਹੇ ਸਨ ਉਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਕੁਕੜੀਆਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਕਦੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਰਣ ਦਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੀ ਗ਼ਲਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਖੁਦ ਇਕ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਕਦੇ ਆਪਾਂ ਬੈਠੇ ਸ਼ੁਗਲ ਮੇਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਸਦੇ ਖੇਡਦੇ ਹੁੰਦੇ ਆਂ ਤੇ ਕਿਤੇ ਗ਼ਲਤ ਬੰਦਾ ਆਉਂਦਾ ਦੇਖ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਨੋਂ

ਕਿਧਰ ਮੂੰਹ ਚੱਕਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਂ ਗ਼ਲਤ ਹਾਂ ਪਰ ਅਪਣੀ ਗ਼ਲਤੀ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਸਤੇ ਭਲਾ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਲੋਕ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਹੀ ਲਗਦੀਆਂ। ਗ਼ਲਤ ਖੁਦਾ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗ਼ਲਤ ਖਾ ਲਵੇ ਬੰਦਾ ਤਾਂ ਬਿਮਾਰ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ। ਸੋ ਹਰ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਬੰਦਾ ਖੁਦ ਆਪ ਹੈ। ਬੰਦੇ ਦਾ ਗ਼ਲਤ ਖਾਣਾਂ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਹਾਲੇ ਬਹੁਤਾ ਚਤੁਰ ਚਲਾਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ, ਤਿੰਨ ਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਇਕ ਪੁਜਾਰੀ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਤੇ ਤੀਸਰੇ ਵਪਾਰੀ। ਪੁਜਾਰੀ ਸਿਆਣਿਆਂ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਜੋ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸਹਿਜ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਸੰਤੋਖ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਰੱਬ ਦਾ ਭੈ ਰੱਖਦੇ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਬ ਦਾ ਭੈ ਦੇ ਕੇ ਗ਼ਲਤ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਪੁਜਾਰੀ ਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕਿੰਢਿਆਂ ਤੇ ਕੁਟੀਆ ਪਾ ਕੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਤੇ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਫਲ ਖਾ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ। ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮਾਸ ਖਾਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਬੰਦਾ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਦੰਦ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਤਰਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਬੀਮਾਰੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਲੱਗੀ।

ਸਮਾਂ ਪੈਣ ਤੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਮਾਸ ਭੁੰਨ ਕੇ ਖਾਣਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਭੁੱਜੇ ਮਾਸ ਨੂੰ ਖਾਓ ਕੇ ਜ਼ਰਾ ਘੱਟ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦਾ। ਪਰ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਤੱਕ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਮਾਸ ਖਾਣ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦਿਆਂ ਵੀ ਬੰਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀਪੁਣਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ। ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਦਵਾ ਦਾਰੂ ਬਣਾ ਲੈ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪਰ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਮਾਸ ਖਾਣਾਂ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਿਆ। ਤੀਸਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੋ ਵਪਾਰੀ ਲੋਕ ਸੀ ਉਹ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵੇਖਦੇ ਪਰਖਦੇ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਵਰਤ ਕੇ ਦੇਖਦੇ। ਵੇਖਦਿਆਂ ਪਰਖਦਿਆਂ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜੜ੍ਹੀਆਂ

ਬੂਟੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ ਜੋ ਕਰਾਰੀਆਂ ਮਸਾਲੇਦਾਰ ਸੀ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਚਸਕੇ ਲਾਉਣੋਂ ਸਿਖੇ। ਪਰ ਕੁਝ ਕੁ ਬੂਟੀਆਂ ਜੋਹੜੀਆਂ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਖਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਓ ਕੇ ਚਸਕੇ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਲਾਉਂਦਿਆਂ ਬੰਦਾ ਬੀਮਾਰ ਹੋਇਆ। ਬੀਮਾਰ ਬੰਦਾ ਗ਼ਲਤ ਖਾਣ ਨਾਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਜੋ ਪੁਜਾਰੀ ਲੋਕ ਸੀ, ਜੋ ਸਿਰਫ ਫਲ ਹੀ ਖਾਂਦੇ ਸੀ ਉਹਨਾਂ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੱਕੇ ਪੱਕੇ ਫਲ ਭੇਟਾ ਕਰ ਆਉਣੋਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਕੁਝ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਆਉਣੀਆਂ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਫਲ ਵਧ ਜਾਣੇ, ਖਰਾਬ ਨਾਂ ਹੋ ਜਾਣ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਦੇ ਕਦੇ ਵੱਧ ਫਲ ਖਾਓ ਲੈਣੇ। ਵੱਧ ਖਾਓ ਕੇ ਵੀ ਬੰਦਾ ਬੀਮਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਸੀਂ ਗਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, “ਅੱਜ ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਬ੍ਰਾਮਣਾਂ ਦਾ ਪੇਟ ਕੱਸਿਆ, ਅੱਜ ਪੁਨਿਆਂ ਤੇ ਬ੍ਰਾਮਣਾਂ ਦਾ ਪੇਟ ਮੁੰਨਿਆਂ” ਪੁਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵਰਤ ਰੱਖਦੇ ਸੀ। ਉਹ ਪੁਜਾਰੀ ਲੋਕ ਜਦ ਵੱਧ ਖਾਓ ਕੇ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਫਲ ਖਾਣ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂਦਾ ਦਿਲ ਨਾ ਕਰਨਾਂ। ਰਸੇ ਹੋਇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਨਿਚੋੜ ਕੇ ਰਸ ਕੱਢ ਕੇ ਪੀ ਲੈਣਾਂ। ਪਰ ਜਦ ਕਦੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਫਲ ਵੀ ਨਾਂ ਖਾ ਸਕਦੇ, ਫਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਵੀ ਨਾਂ ਪੀ ਸਕਦੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਰਕ ਕੱਢਕੇ ਪਿਲਾ ਦੇਣਾਂ। ਫਲਾਂ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਬੋਤੂਆਂ ਨਸ਼ਾ ਵੀ ਹੋ ਜਾਣਾਂ ਤੇ ਨੀਂਦ ਵੀ ਆ ਜਾਣੀ ਇਸ ਨਾਲ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣਾਂ। ਛਾਇਦ ਤਾਰੀਓਂ ਹੀ ਅਰਕ ਕੱਢ ਕੇ ਬਣੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਦਾਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ ਲੋਕੀ। ਬੰਦਾ ਹੈ ਪੂਰਾ ਢੀਠ, ਗ਼ਲਤ ਖਾਣਾਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਪਰ ਗ਼ਲਤ ਖਾਣ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣ ਤੇ ਦਵਾ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਸਰਿਸ਼ਟੀ ਜੋ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਰੱਬ ਨੇ ਉਹ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਨਸਲ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਦੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰਦੀ ਰਹੀ। ਬੰਦੇ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਕਦੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਜੀਵ ਵੀ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ, ਪਛੂ ਪੰਛੀ ਵੀ ਕੀੜੇ ਮਕੋੜੇ ਵੀ ਜੰਮਦੇ ਮਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਦੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

ਬੰਦਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ, ਬਾਂਦਰ ਬਾਂਦਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ। ਇਹ ਹੋ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਕਿ ਬੰਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਂਦਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਕਦ-ਚਿਤ ਨਹੀਂ ਬੰਦਾ ਬੰਦੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਹੀ ਬਦਲਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਿ-ਚਰਿਆ। “ਆਪਣਾਂ ਅਤੀਤ” ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਂਦਰ ਬਨਾਉਣ ਵਿਚ ਤਾਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਂ ਵਿਚ ਬਾਂਦਰ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਬੰਦੇ ਨੇ ਪੱਦ ਚਾੜਕੇ ਬਾਂਦਰ ਬਣਾ ਦਿਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਹਰ ਬੀਮਾਰੀ ਜੋ ਬੰਦੇ ਦੇ ਗ਼ਲਤ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣ ਨਾਲ ਚੱਲੀ ਉਹ ਹਰ ਬੀਮਾਰੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਲੱਭ ਲਿਆ ਪਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਚੱਲਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹੀਆਂ। ਆਹ ਕਰੋਨਾਂ ਵਾਇਰਸ ਨਵੀਂ ਬਲਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਵਾਇਰਸਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਂਇਸਦਾਨ ਅਜਕਲ ਕਰੋਨਾਂ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਦਵਾ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੱਭ ਵੀ ਲੈਣਗੇ ਸ਼ਾਇਦ ਜਲਦੀ ਪਰ ਵਾਇਰਸ ਕਿਸੇ ਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਣ ਦਰਸਣ ਦੇਉ। ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਬੰਦੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਢੀਠ ਹਨ। ਬੰਦੇ ਨੇ ਗ਼ਲਤ ਖਾਣ ਨਹੀਂ ਹਟਾਣਾਂ ਤੇ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੀ ਰੂਪ ਬਦਲਕੇ ਦਰਸਣ ਦੋਇਆਂ ਰਹਿਣਾਂ। ਜੋ ਇਕ ਵਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਰੂਪ ਤਾਂ ਬਦਲਨੇ ਹਨ ਪਰ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾਂ ਨਾਂ ਬੰਦੇ ਨੇ ਨਾਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਨੇ।

ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ
ਮੰਜ਼ਿਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਬੈਠਿਆ ਨੂੰ , ਇਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸਖਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਹੀ , ਮਿਲ ਸਕਦੀ ਹੈ , ਪਰ ਜਦੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਮੰਜ਼ਿਲ, ਤਾਂ ਇੰਜ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਬਹਾਰ ਕਿਸੇ ਬਾਗ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਮਿਲੇ ਕਿਸੇ ਭੁੱਖੇ ਪੇਟ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਅਨਾਜ, ਜਾਂ ਧੁੱਪ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਜਾਂਦੇ ਰਾਹੀ ਨੂੰ ਰੁੱਖ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ , ਜਾਂ ਪੈਲਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਮੋਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਇੱਕ ਸਵਾਦੀ ਬੂੰਦ, ਜਾਂ ਲੰਬੀ ਉਡੀਕ ਤੋਂ ਪਿੱਛੋਂ ਮਾਂ ਮਿਲੇ ਮਾਂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ , ਜਾਂ ਬਾਪ ਦਾ ਬਿਨਾ ਕਪਟ ਤੇ ਸਵਾਰਥ ਤੋਂ ਦੁਲਾਰ।
- ਡਾਕਟਰ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਟਕਪੂਰਾ

ਤੁਰ ਗਿਆ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ..

ਹਾਲੀਵੁੱਡ ਐਕਟਰ/ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਵੀ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ

(ਸਫਾ 1 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਚੋਣ 1947 ਵਿਚ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਦੌਰੇ ਲਈ ਹੋਈ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 1948 ਵਿਚ ਲੰਡਨ ਵਿਖੇ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਰਜਨਟਾਈਨਾ ਖਿਲਾਫ ਪਹਿਲੇ ਮੈਚ ਵਿਚ ਹੈਟ੍ਰਿਕ ਸਮੇਤ ਛੇ ਗੋਲ ਚਾਰੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ 9-1 ਨਾਲ ਇਹ ਮੈਚ ਜਿੱਤਿਆ। ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੂੰ 4-0 ਨਾਲ ਹਰਾਇਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੋ ਗੋਲ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੀ ਉਲੰਪਿਕਸ 1952 ਵਿਚ ਹੈਲਸਿੰਕੀ ਵਿਖੇ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦਾ ਉਪ ਕਪਤਾਨ ਬਣਿਆ। ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਿੰਨ ਗੋਲਾਂ ਦੀ ਬਦੌਲਤ ਭਾਰਤ ਨੇ ਬਰਤਾਨੀਆ ਨੂੰ 3-1 ਨਾਲ ਹਰਾਇਆ। ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਹਾਲੈਂਡ ਨੂੰ 6-1 ਨਾਲ ਹਰਾਇਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੰਜ ਗੋਲਾਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਯੋਗਦਾਨ ਸੀ। ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਇਹ ਕਿਸੇ ਖਿਡਾਰੀ ਵੱਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੋਲ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ ਸੀ ਜੋ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟਿਆ। ਹੈਲਸਿੰਕੀ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕੁੱਲ 13 ਗੋਲ ਕੀਤੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕੱਲੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਗੋਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 9 ਸੀ।

ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਮਹਿੰਮਾਂ ਚੱਲੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਦੇਣ ਦੀ ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਉਲੰਪਿਕ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਵੱਲੋਂ ਸਾਬਕਾ ਡੀ. ਜੀ.ਪੀ. ਰਾਜਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਨੇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਲਈ ਕੇਸ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਦਸਤਖਤ ਕਰਵਾਏ ਪਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਖੇਡ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਵਾਲੇ ਇਸ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਰਵਉਚ ਨਾਗਰਿਕ ਸਨਮਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕੋਈ ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਹਾਕੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉਲੰਪਿਕ ਰਤਨ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਲੰਪਿਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਕਾਰੀ ਇਸ ਇਨਾਮ ਲਈ ਚੁਣਿਆ। 2012 ਦੀਆਂ ਲੰਡਨ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵੇਲੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਲੰਪਿਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ 116 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ 16 ਆਈਕੋਨਿਕ ਖਿਡਾਰੀ ਚੁਣੇ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ 8 ਪੁਰਸ਼ ਤੇ 8 ਮਹਿਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਸਨ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਇਕੱਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਖਿਡਾਰੀ ਸਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਈਕੋਨ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਸਰਵੋਤਮ ਪੁਰਸ਼ ਖਿਡਾਰੀ ਅਤੇ ਹਾਕੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਦਾ ਸਿਖਰਲਾ ਖਿਡਾਰੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਖੇਡ ਨੀਤੀ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਕਰਦਿਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਐਵਾਰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ 101 ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਪੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਵਿਖੇ ਵੈਂਟੀਲੇਟਰ ਤੋਂ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਫਟ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। 9 ਜੁਲਾਈ 2019 ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਇਸ ਐਵਾਰਡ ਸਮਾਰੋਹ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਖੇਡ ਮੰਤਰੀ ਰਾਣਾ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੀ. ਜੀ. ਆਈ. ਜਾ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਐਵਾਰਡ ਸੌਂਪਿਆ।

ਜਦੋਂ 1 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਐਕਟਰ/ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਕਵੀ ਰਾਜ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਏ ਤਾਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਦਾ ਦੋਹੜਾ ਕਰੀਬ ਸਿੰਘ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਛਕਾਇਆ। ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਚਾਹ-ਮੱਠੀਆਂ, ਪਿੰਨੀਆਂ ਵਰਤਾਈਆਂ। ਉਨੀ ਦੇਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ਰਹੇ। ਜਦੋਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਟਾਈ/ਕੋਟ-ਪੈਂਟ ਪਾ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਉਦੋਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਚੱਜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਭਾਵੇਂ ਕਵੀ ਰਾਜ ਜੀ ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਨੂੰ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਵੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹਾਕੀ 'ਤੇ ਫਿਲਮ ਬਣਾਓ। 11 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇ ਟਰਾਫੀ ਜਿੱਤੀ ਸੀ। 1975 ਵਿਚ ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਰਲਡ ਕੱਪ ਹਾਕੀ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿਚ ਕੁਆਲਾਫਾਈਰ ਵਿਖੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸਨ। ਜਦੋਂ 1975 ਵਿਚ ਉਹ ਕੁਆਲਾਫਾਈਰ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਤਨੀ ਬਹੁਤ ਬਿਮਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਵਕਤ ਕੌਮਾ ਵਿਚ ਸੀ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਹਿੱਤ ਪਹੁੰਚ ਪਹਿਲ ਦਿੱਤੀ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਤਨੀ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ-ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਟੀਮ ਫਾਈਨਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਸ. ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਚਲਦੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮੁਸਲਿਮ ਮੁਲਕ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਟੀਮ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਸਾਰੀ ਟੀਮ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਇਮਾਮ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦੀ ਜਿੱਤ ਲਈ ਦੁਆ/ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਵਕਤ ਉਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਟੀਮ ਵੀ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਇਮਾਮ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਟੀਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਰਦਾਸ/ਦੁਆ ਇਕੋ ਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਟੀਮ ਲਈ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਮਾਮ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਟੀਮ ਲਈ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ 'ਗੋਲਡਨ ਹੈਟ ਟ੍ਰਿਕ' ਐਂਡ ਟੋਲਡ ਟੂ ਸੈਮੂਅਲ ਬੈਨਰਜੀ 1977 ਵਿਚ ਛਪਵਾਈ। ਉਹਨਾਂ ਹਾਕੀ ਦੀ ਕੋਚਿੰਗ ਬਾਰੇ 'ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਯਾਰਡਸਟਿਕ' ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਲਿਖੀ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬੰਦ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਉਲੰਪਿਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੈਕਸ ਰੋਜ਼ ਨੇ ਲਿਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, "ਇਕ ਉਲੰਪੀਅਨ ਵਜੋਂ ਮੈਨੂੰ 'ਗੋਲਡਨ ਹੈਟ ਟ੍ਰਿਕ' ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਲੀਜੈਂਡਰੀ ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਮੁੱਖ-ਬੰਦ ਲਿਖਦਿਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਫਿਰ ਸਿਹਤਯਾਬ ਹੋ ਕੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸੈਕਟਰ 36 ਸਥਿਤ ਘਰ ਪੁੱਜੇ, ਜਿੱਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੁਸ਼ਬੀਰ ਕੌਰ ਤੇ ਦੋਹੜਾ ਕਬੀਰ ਸਿੰਘ ਪੂਰੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਕੰਵਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਕਰਨਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤੇ ਗੁਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਇਕ ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਸ਼ਬੀਰ ਕੌਰ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ 31 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ 96ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦਾ ਕੇਕ ਕੱਟਿਆ।

ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਜਨਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਪ੍ਰੋ. ਹਾਕੀ ਲੀਗ ਦੇ ਇਕ ਮੈਚ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਹਾਲੈਂਡ ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ ਤਾਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਦੇ ਟੀ. ਵੀ. ਉਪਰ ਮੈਚ ਦੇਖਦਿਆਂ ਭੰਗੜਾ ਪਾਉਂਦੇ ਦੀਆਂ ਵੀਡੀਓ ਦੇਖ ਕੇ ਹਾਕੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਕਾਲਜੇ ਠੰਢ ਪਈ।

ਸਾਡੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ, ਕਪਤਾਨਾਂ, ਕੋਚਾਂ ਤੇ ਮੈਨੇਜਰਾਂ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਕੀ ਦਾ ਸਰਬੋਤਮ ਖਿਡਾਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ ਨਾਲ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਕੀ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸੱਚਾ ਸਨੇਹ ਜਤਾਇਆ ਹੈ ਤੇ ਹਾਕੀ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਤੇ ਬਾਹਰ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਹੈ। ਹਾਕੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਖੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਰਹੇਗਾ। ਦੇਸ਼ ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੱਚੇ ਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਉਸ ਦੇ ਵਿਖਾਏ ਖੇਡ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਚੱਲਣਗੇ। ਉਲੰਪਿਕ ਲਹਿਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜਿਹੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰਿਣੀ ਹੈ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ 20ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਖੇਡ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਬਣਾਇਆ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਗਾਇਕ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦੀਦਾ 'ਹੀਰ' ਵੀ ਸੁਣੀ। ਅੰਤ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ 25 ਮਈ ਦੀ ਸਵੇਰ ਫੋਰਟਿਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਖੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹਾਰ ਗਏ ਅਤੇ ਹਾਕੀ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਸਦਮਾ ਦੇ ਗਏ। ਬੀਤੇ ਦਿਨੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੋਹੜੇ ਕਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਫੋਨ ਆਇਆ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵੀ ਬਲੱਡ ਗਰੁੱਪ 'ਓ' ਪਾਜੇਟਿਵ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਪਲੇਟ ਲੈਟਸ ਦੇਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਕਬੀਰ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹਾਲ-ਚਾਲ ਪੁੱਛਿਆ। ਰਾਤੀ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਰਵਣ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਜਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿਹਤ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਦੁਆ ਕੀਤੀ ਸਦੀ ਦਾ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀ ਇਕ ਸਦੀ ਜੀਵੇ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਸੀ।

ਗਿਣਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਕ ਵੇਲੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਟੂਰਨਾਮੈਂਟ ਨਹਿਰੂ ਹਾਕੀ ਵਿਚ 9 ਬਲਬੀਰ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਵੱਡੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੁਸ਼ਾਣ ਨੇ ਖੱਟੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਾਲੇ ਬਲਬੀਰ ਵੀ ਅਖਵਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਹਾਕੀ ਦਾ ਇਕ ਬਲਬੀਰ ਘਟ ਗਿਆ।

ਹਾਕੀ ਖੇਡ ਵਿਚ ਬਲਬੀਰ ਨਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਿੰਨੇ ਬਲਬੀਰ ਹਾਕੀ ਖੇਡ ਨੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਉਨੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਨੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਹੋਣੇ। ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਵਿਚ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਬਲਬੀਰ ਹੋਏ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਬਲਬੀਰ ਤਾਂ ਇਕੱਠੇ ਇਕੋ ਵੇਲੇ ਟੀਮ ਵਿਚ ਖੇਡੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਬਲਬੀਰਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚਾਰ ਉਲੰਪੀਅਨ ਬਣੇ ਅਤੇ ਚੌਥਾਂ ਨੇ ਤਮਗਾ ਜਿੱਤਿਆ।

ਲੇਖਕ- ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ
ਮਾਛੀਕੇ ਐਂਡ ਪਾਲੀਆ ਮੀਡੀਆ, ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ (ਅਮਰੀਕਾ)

A Loving Tribute to A Great Father (Baghban, Gardner)

**By Dr. Harmesh Kumar
President, Therapeutic
Residential Care Services Inc.**

A great soul, my father (Lala Karam Chand Ji) left us for his heavenly abode on May 20, 2020. He utilized his more than eight decades on this earth to nurture his children, his extended family and the community at large. He left behind his wife, Mrs. Gurbachan Kaur, three sons (Dr. Harmesh Kumar and his wife Geeta Kumar, Mr. Hardip Kumar and his wife Mrs. Joty Kumar, and Dr. Dharam Vir and his wife Jasleen Kaur), two daughters (Mrs. Pooja Sachdeva and her husband Mr. Ajay Sachdeva and Mrs. Seema Kumar and her husband Principle Bhupinder Singh Thind), his seven grandchildren (Raibhya, Primal, Jayesh, Sabrina, Lavanya, Bhavesh and Tanisha), and many cousins, nieces, nephews along with their children, grandchildren and great grandchildren.

He was born in a very well to do family during his time in his village Nainowal Jattan, in the District of Hoshiar pur, Punjab, India. His father (Late Munshi Ram Ji) was a Lambardar of the village and was well known and a helpful community member in the area. Lala Karam Chand ji had one

older brother, two younger sisters and many cousins who he treated like his own siblings. While growing up, I never thought that his cousins were not his

real sisters or brothers. When he was in 7th grade, he got very sick and could not go to school for one whole year as he had to bike to his school many miles away from his village. He was very disappointed since he was not able to continue his studies. However, he told his mother at the age of 14 that he does not want to stay in the village and wants to

have his own business in the city of Hoshiar pur. His mother gave him the money, and he opened his first shop in Committee Bazar, Hoshiar Pur. Later, he bought a piece of land and built his own market and home, put Flour Mills in Hoshiar Pur, and eventually extended his business to Kalka and Chandigarh – where he raised five of his children sin-

gle handedly and sent them to Punjab University and PGI, Chandigarh. Because of his ideology that education is the only thing which will make one suc-

cessful in life no matter what place or conditions one will live in or face in life, my father also made sure that his brother's, sisters' and cousins' children who lived in the village will come and study in Hoshiar pur by which he supported all of them – financially and emotionally. They all respect him like an elder in the family and my cousin Keshav Hira

said "Mama [maternal uncle] was cool and a gentle soul and was ahead of his times." In order to support my father, my mother would continuously cook food for the whole day for so many people without any problems.

My father was a very practical and pragmatic man. He adopted the ancient Indian philosophy which be-

lieves that first you have to take care of your needs, then your children's needs, then your extended family's or cousin's needs, then your local community, and later the needs of the larger community. He was the founding member of establishing a school in his Mohalla Subhash Nagar and a community center, Gurudwara. He also contributed to our Mandir Baba Balak Nath ji in our street. In 1996, my father started a trust in Chandigarh – National Rehabilitation Institute – to provide free hearing aids to poor seniors in Tricity areas, organized health camps for poor people in Punjab, Chandigarh, Panchkula and Himachal where doctors from PGI, Chandigarh would go and perform pro bono services for the poor. In 1999, he came to the United States of America (USA) and helped me grow my business here in America.

With this being said, my father was a very nurturing gardener (Baghban) not only of our family, but also his extended family and his local community. He has left a heavy fragrance for the times to come. We are sure that his lighting guide will continue to shine and lead us to do good deeds and help humanity in the times to come. We will miss him dearly.

ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਘੁੰਮਣ ਲੋਕਡਾਊਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣਿਆ

ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਲਾਏ ਲੋਕਡਾਊਨ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਗੁੰਝਲਾਂ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ

ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਭ ਕਾਸੇ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਦੁਬਿਧਾ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀ ਬਣ ਕੇ ਉੱਭਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਸੈਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ-ਸਨਅਤਾਂ ਅਤੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ

ਵਿਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ-ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ੁਆਬ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਖੁੱਸ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਅਜਿਹੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਗ਼ਰੀਬ ਤੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਮੁਲਕਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਥੇ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਗ਼ੈਰਜਥੇਬੰਦ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਹੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਭੱਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰਕਾਰੀ ਇਮਦਾਦ ਲੈਣ

94 ਫ਼ੀਸਦੀ ਕਿਰਤੀ ਗ਼ੈਰਰਸਮੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਲੇ ਹਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੜਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਬਹੁ-ਪਾਸਾਰੀ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਦਿਨ-ਕਟੀ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਿਰਤ ਸੰਸਥਾ (ਆਈਐੱਲਓ) ਮੁਤਾਬਕ ਕਰੀਬ 77 ਫ਼ੀਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਕਾਮੇ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਰਜੁਨ ਸੇਨਗੁਪਤਾ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਗ਼ੈਰਜਥੇਬੰਦ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਉਦਮਾਂ ਸਬੰਧੀ 2008 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਇਹੋ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ 77 ਫ਼ੀਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਲੋਕ ਰੋਜ਼ਾਨਾ

INDO AMERICAN DOCUMENTS PREPARATION SERVICES
REGISTERED AND BONDED DOCUMENT SELF HELP ASSISTANCE

Indian Visa/ Passport/ OCI
Power of Attorney / WILLS for India

ਅਸੀਂ ਅਟਾਰਨੀ ਨਹੀਂ ਹਾਂ
ਅਸੀਂ ਲੀਗਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਦਾ ਪੇਪਰਵਰਕ
ਕਰਨ ਵਿਚ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

Translations Services Available

SMILE DHIR

Please contact for appointment at Cell: 510-449-7646 or email at indoamericandocs@gmail.com
Weekend and late Evening Appointment also available.

We can provide self help service at consumer's specific direction in following matters:

Immigration Forms	Family Law Assistance	Business Formation
* Family Petitions	* Divorce	* Sale Purchase Agreement
* Adjustment of Status	* Child Support	* Formation of Corporation
* Work Permit	* Child Custody	NOTARY SERVICES
* Citizenship Applications	Estate Planning Assistance	Leg Name Change
* Affidavit of Support	* Living Trust and Wills	Eviction/ Unlawful Detainer
* Religious Visa	* Durable Power of Attorney	Lease / Residential Agreement
* Visitor Visa	* Health Care Directives	

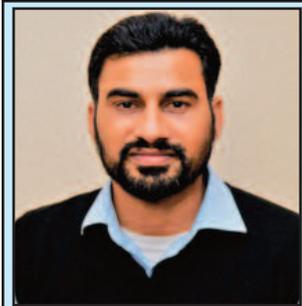
OFFICE ADDRESS: 31883 ALVARADO BLVD, UNION CITY, CA 94587

ਲਈ ਦਰਖਾਸਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਖੁੱਸਣ ਕਾਰਨ ਭੁੱਖਮਰੀ ਵਰਗੀ ਹਾਲਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੈ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਉੱਤੇ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਦੇ ਬੱਦਲ ਮੰਡਰਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਲਮੀ ਅਰਥਚਾਰਾ ਭਿਆਨਕ ਮੰਦਵਾੜੇ ਵੱਲ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਹੇਠਲੀ-ਮੱਧ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ਮੁਲਕ (ਜਿਥੇ ਆਬਾਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ, ਬਹੁ-ਪਾਸਾਰੀ ਗ਼ਰੀਬੀ, ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ) ਵਿਚ ਕਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਵਰਗੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਟਾਕਰੇ ਲਈ ਲੋਕਡਾਊਨ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਕਾਰਗਰ ਹਥਿਆਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਚੰਗੇ ਸਿੱਟੇ ਵੀ ਨਿਕਲੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਜੀਕਲ ਸਟਰਾਟੀਜ਼ ਵਾਂਗ ਅਚਾਨਕ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵੇਲੇ ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਾਰਨ ਖ਼ਾਸਕਰ ਗ਼ੈਰਜਥੇਬੰਦ/ਗ਼ੈਰਰਸਮੀ ਸੈਕਟਰਾਂ, ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਉਲਝਣਾਂ ਵੱਲ ਕੋਈ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਅੰਦਾਜ਼ਨ

ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ 2 ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵੀ ਘੱਟ 'ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਮਾਲੀ ਘਾਟਾ ਵੀ ਮਾਰੂ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬੀਤੇ 45 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦਰ (ਸਾਲ 2017-18 ਵਿਚ 6.1 ਫ਼ੀਸਦੀ), ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 14 ਫ਼ੀਸਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੇਂਡੂ ਨੌਜਵਾਨ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ 2011-12 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 2017-18 ਦੌਰਾਨ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਵਧ ਕੇ 17.4 ਫ਼ੀਸਦੀ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਭਿਆਨਕ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਗ਼ੈਰਰਸਮੀ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸੈਕਟਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਜਿਥੇ ਕੁੱਲ ਕਿਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕਰੀਬ ਅੱਧਾ ਹਿੱਸਾ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਵਿਚ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੌਕੇ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਧ ਰਿਹਾ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਮਿਲ ਕੇ ਪੇਂਡੂ ਨੌਜਵਾਨ ਵਰਗ (ਖ਼ਾਸਕਰ ਮਰਦਾਂ) ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਸੈਕਟਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੀ ਖ਼ਾਤਰ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਜਰਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

ਜੇ ਡਰ ਗਿਆ ਸੇ ਮਰ ਗਿਆ

ਰਾਮ ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ
510-355-2040
rhsingh2018@gmail.com

ਮੈਂ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸਦਾ ਨਾਂ ਸੀ 'ਮਾਈਨ'। ਮਾਈਨ ਉਹ ਧਮਾਕੇਖੋਜ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗੱਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪੈਰ ਧਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਡਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੋ ਅਮਰੀਕੀ ਫੌਜੀ ਕਿਸੇ ਮਾਰੂਥਲ ਵਿਚ ਕੁਝ ਭੈੜੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਥੇ ਆ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਮਾਈਨ ਗੱਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਤਾਂ ਇਕ ਮਾਈਨ 'ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਦਾ ਹੀ ਉੱਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਦੂਜਾ ਫੌਜੀ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਈਨ 'ਤੇ ਪੈਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਕ 'ਕਲਿੱਕ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਬਿਜਲੀ ਵਾਲੇ ਬਟਨ ਨੂੰ ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਫਿਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਉਸਦੇ ਹੈਂਡਲ ਦੀ 'ਕਲਿੱਕ' ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ਹੁਣ ਉਸ ਫੌਜੀ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਪੈਰ ਚੱਕ ਲਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਫਟ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ-ਦਾਈ ਘੰਟੇ ਦੀ ਫਿਲਮ ਵਿਚ ਉਹ ਇਸੇ ਡਰ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਚੱਕਦਾ। ਅਖੀਰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ-ਖਾਣੇ ਤੋਂ ਤੇ ਉਸਦੇ ਹੋਰ ਸਾਥੀ ਦੂਰ ਉਸਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਹੋਏ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਅੱਗੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਅਖੀਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਡਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਭੁੱਖੇ-ਭਾਣੇ ਮਰਨ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਨੂੰ ਨਕਾਰ ਕੇ ਪੈਰ ਚੱਕ ਲੈਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਖਾਲੀ ਕੈਨ ਦਾ ਖੋਲ ਸੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਮਾਈਨ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਖੀਰ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਉਸਨੂੰ ਬਚਾਅ ਲੈਂਦੇ ਹਨ।

ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕਿੰਨੇ ਦਿਮਾਗੀ ਹੋ, ਪਰ ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਉਣ ਦਾ 'ਲਾਲਚ' ਤੇ ਖੋਹਣ ਦੇ 'ਡਰ' 'ਤੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿੰਨਾ ਕਾਬੂ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੈਸਾ ਕਮਾ-ਕਮਾ ਕੇ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਡਰਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਮਾਈ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਚਲੀ ਗਈ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। 100 ਵਿੱਚੋਂ 90 ਲੋਕ ਸਿਰਫ ਡਰ ਦੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਬਿਜਨਸ ਨਹੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਨੌਕਰ ਬਣ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਡਰਾ-ਡਰਾ ਕੇ ਹੋਰ ਅਮੀਰ ਬਣੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਕੋਈ ਵੀ ਅਮੀਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ' ਬੱਸ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਬਦਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਡਰ ਕਿੱਧਰ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਰੋਜ਼-ਰੋਜ਼ ਕਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ ਡਰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਘੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗੇ, ਉਸਨੂੰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬੱਸ ਉਸ ਕੰਮ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਸੱਚੀ ਹੋਵੇ। ਜੇਕਰ ਅਣਹੋਈ ਗੱਲ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਹੱਲ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਸੋਚੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਬੰਦਾ ਮੇਰੇ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਹੈ? ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ? ਮੈਂ ਸੋਹਣਾ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਧੀਆ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਚੜ੍ਹ ਤਾਂ

ਅਟੈਚੀ ਦੇ ਬੱਲੇ ਦੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਪਹੀਏ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਮਤਲਬ ਡਰ ਜਾਣਾ, ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣਾ ਤੇ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਮਤਲਬ ਡਰ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪਾ ਲੈਣੀ।

ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਛੋਟੀ, ਉਸਦੀ ਤਹਿ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਹੱਲ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲੋਕ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬੈਗ, ਸੂਟਕੇਸ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਹੱਲ ਕੀਤਾ, ਉਹਨੇ ਅਟੈਚੀ ਦੇ ਬੱਲੇ ਦੇ ਨਿੱਕੇ-ਨਿੱਕੇ ਪਹੀਏ ਲਾ ਦਿੱਤੇ। ਅੱਜ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣਦਾ ਹੈ। ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬੈਠ ਜਾਣਾ ਮਤਲਬ ਡਰ ਜਾਣਾ, ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭਣਾ ਤੇ ਠੀਕ ਕਰਨਾ ਮਤਲਬ ਡਰ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪਾ ਲੈਣੀ।

ਕਿ 'ਰਿਸ਼ਕ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ' ਕੀ ਹੈ? ਭਾਵ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਡਰ ਚੰਗਾ ਹੈ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਮਾੜਾ। ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਦਾ ਇਕ ਡਾਇਲਾਗ ਬੜਾ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਇਆ ਸੀ 'ਜੇ ਡਰ ਗਿਆ, ਸੇ ਮਰ ਗਿਆ'। ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਰੋਜ਼ ਕਿੰਨੇ ਲੋਕ ਇਸਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਿੰਨੇ ਇਸਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਵੱਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਡਰਦੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਬੰਦਾ ਵੱਡਾ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਨਾ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਡਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਸਾਈਕਲ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਤੇ 10 ਵਾਰੀ ਡਿੱਗਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਉਹ ਅਖੀਰ ਇਕ ਪੂਰਾ ਪੈਡਲ ਮਾਰ ਕੇ 'ਕਾਠੀ' ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਹੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਜਰਬੇ ਨਾਲ ਡਰ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਕਾਰ ਸਿੱਖਣ ਵੇਲੇ ਬੰਦਾ ਸਟੇਅਰਿੰਗ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਫੜਦਾ ਹੈ, ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਵੀ ਘੱਟ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਹੱਥ ਲਾਵੇ ਤਾਂ ਗਾਲਾਂ ਦੀ ਵਾਛੜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪੰਜ-ਦਸ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਉਹੀ ਬੰਦਾ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੇ ਸਤਕ ਵੱਲ ਘੱਟ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਚਲਦੀ ਕਾਰ ਤੇ ਗਾਣੇ ਵੀ

ਗਿਆ ਪਰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਉਤਰੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਇਵੇਂ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਗੱਲਾਂ। ਇਸਦਾ ਹੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜਾਂ ਗੱਲ ਦੀ ਤਹਿ ਤੱਕ ਚਲੇ ਜਾਓ, ਕਿ ਜੇ ਇਵੇਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਵੀ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਉਸਦਾ ਕੀ ਬਣਿਆ? ਸਮਝ ਲੱਗੇਗੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰੀ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਅਣਹੋਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੋਂ ਡਰੀ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਿਰ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਪਰ ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਵਾਲਾ ਡਰ, ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਲਟਾ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਚਿੰਤਾ, ਕਾਰਲਪਣ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਉਪਜ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਵੱਡੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਛੋਟੀ, ਉਸਦੀ ਤਹਿ ਤੱਕ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸਦੀ ਜੜ੍ਹ ਕੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਵਾਰ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਹੱਲ ਤਾਂ ਜੜ੍ਹ ਦੇ ਕੋਲ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਲੋਕ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਬੈਗ, ਸੂਟਕੇਸ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦਾ ਹੱਲ ਕੀਤਾ, ਉਹਨੇ

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਕਦੀ ਵੀ ਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਸਗੋਂ ਮਿੱਤਰਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਪਿਓ-ਪੁੱਤ, ਪਤੀ-ਪਤਨੀ, ਭੈਣ-ਭਰਾ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਬੱਸ ਡਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਸਾਇੰਸ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰ। ਸੋ, ਹਰ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿਚ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ' ਨੇ ਨਿਰਭਉ ਸ਼ਬਦ 'ਨਿਰਵੈਰ' ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਵਰਤਿਆ। ਜਿਸਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਡਰ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਦੀ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਕ ਬੰਨੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਯੋਧੇ, ਜਿੰਨੇ ਬੌਝਿਆਂ ਦੀ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਡਰ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ, ਸਾਰਾਗੜ੍ਹੀ ਜਾਂ ਜਮਰੌਦ ਦਾ ਕਿਲਾ। 'ਨਿਰਭਉ' ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਡਰ ਰਹਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਖੋਹਣ ਦਾ ਡਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਲਾਲਚ ਵੀ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਡਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਆਣ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਡਰ ਦੇ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਕਰੋ। ਕਿਉਂ? ਅੱਧੀ ਦੁਨੀਆ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਹੀ ਡਰਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਫਿਲਮ 'ਪੀ. ਕੇ.' ਅਮੀਰ ਖਾਨ ਨੇ ਬਣਾਈ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਵੇਖੋ, ਧਰਮ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਡਰਾ-ਡਰਾ ਕੇ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਛਿੱਲ ਲੱਥ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਸੱਜਣ, ਡਰੋਗੇ ਤਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਹੀ ਹੈ। ਨਾ ਡਰੋਗੇ ਤਾਂ ਜਿੱਤ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਆਵੇਗੀ। ਸਫਲ ਬੰਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰੀ, ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਰੀ, ਪਰ ਡਰੇ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਸੋ, ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ ਤੇ ਰੁਕਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਮੁਕਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਬੌਝਾ ਡਰ ਆਵੇਗਾ ਪਰ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਚਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਬੱਸ ਘਰ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਯਾਰੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ, ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਡਰ ਨਾਲ।

'ਇੰਡੀਆ' ਤੋਂ ਦੂਰ ਭੱਜਦਾ 'ਭਾਰਤ'

ਗੁਰਬਚਨ ਜਗਤ

ਭਾਰਤ ਉੱਤੇ 21 ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਇਕ ਅਣਕਿਆਸੀ ਗਾਜ਼ ਡਿੱਗੀ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਫੌਰੀ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਬੇਲੋੜਾ ਜਾਪਿਆ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਿੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਪਛਾਣ 'ਕੋਵਿਡ-19' ਵਜੋਂ ਹੋਈ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜੰਗ ਵਰਗਾ ਬਲੈਕਆਊਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਲੋਕਡਾਊਨ' ਆਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਸਨਅਤਾਂ ਬੰਦ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਰੁਕ ਗਈ, ਰੇਲਾਂ ਤੇ ਹਵਾਈ ਉਡਾਣਾਂ ਵੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ, ਲੋਕ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ - ਸੰਖੇਪ 'ਚ ਆਖੀਏ ਤਾਂ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ।

ਇਸ ਕਾਰਨ ਭਾਵੇਂ ਸਭ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਆਈ, ਪਰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਤਬਕਾ ਵੀ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਆਸਰਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ 'ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰ' ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਦੀ ਭਾਲ 'ਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿਚ ਆਏ ਸਨ। ਇਹ ਸਮਝ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਪਰਵਾਸੀ' ਕਿਉਂ

ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਵਧੀਆ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ, ਕਸਬਿਆਂ ਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਪਰਵਾਸੀ ਲੋਕ ਸਮੁੱਚੀ ਕਿਰਤ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿਚ ਘੁਲਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਫਾਸਲਾ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ

ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਤੇ ਅੰਨ-ਦਾਣਾ ਮੁੱਕ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਸਨਅਤਾਂ ਬੰਦ ਸਨ, ਵੱਡੇ ਤੇ ਛੋਟੇ ਸਨਅਤਕਾਰ ਆਪਣੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਜਰਤਾਂ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬੇਵੱਸ ਸਨ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਇੰਨਾ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਮਿਆਂ - 'ਕੰਮ ਵਾਲੀਆਂ', ਖਾਨਸਾਮਿਆਂ ਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਕੰਮ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਘਰਾਂ ਵਾਲੇ ਜਾਣ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਇਹ ਕਾਮੇ ਝੁੱਗੀ ਬਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਮ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੀ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਲੋਕਡਾਊਨ ਕਾਰਨ ਇਹ ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਪਣੀਆਂ ਝੁੱਗੀਆਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਨਾ ਕੰਮ ਸੀ, ਨਾ ਅੰਨ, ਨਾ ਕਿਰਾਇਆ ਦੇਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਕੂਲ। ਇਸ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਹੋ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਲੈ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਭਾਵ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪਰਤ ਜਾਣਾ। ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਜਾਣਾ, ਜਿਹੜੇ ਸੈਂਕੜੇ ਨਹੀਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲਾਂ ਦੂਰ ਸਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇੰਡੀਆ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੁਣ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਫੈਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਰੇਲਾਂ, ਬੱਸਾਂ ਜਾਂ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਵਸੀਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪਰਤਿਆ ਕਿਵੇਂ ਜਾਵੇ? ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਬਾ ਮਾਰਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮਾਰਚ ਕਿਸੇ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਡਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਭੱਜਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਇਨਕਲਾਬ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਜਥੇਬੰਦ ਵਾਪਸੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਹਤ ਵਿਚ ਉਹ ਇੰਡੀਆ ਆਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰੇਲਾਂ ਜਾਂ ਬੱਸਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਅਣਸੁਣੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ। ਉਥੇ ਉਹ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਨ ਸਕਦੇ ਤੇ ਪਿੱਛੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਤਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਪੈਦਲ ਜਾਂ ਸਾਈਕਲਾਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਵਾਪਸ ਤੁਰ ਪਏ। ਇਸ ਵਾਪਸੀ ਦੌਰਾਨ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਰਵੱਈਏ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਦਿਲ-ਦਹਿਲਾਉ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲੀਆਂ। ਰਾਹ ਵਿਚ ਨਾ ਕੁਝ ਖਾਣ ਨੂੰ

ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਵੀ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਹੀ ਬਾਸ਼ਿੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਨਅਤਾਂ - ਫੈਕਟਰੀਆਂ, ਉਸਾਰੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ, ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ, ਮੰਡੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰਾਂ ਤੱਕ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਵਾਲੀਆਂ 'ਬਾਈਆਂ', ਕਲੀਨਰਾਂ, ਖਾਨਸਾਮਿਆਂ ਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਆਦਿ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਤ ਇਹ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਡਾ ਸਰਦਾ ਨਹੀਂ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਮੁਕਾਮੀ ਲੋਕ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਉਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਦੋਵੇਂ

ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਹਿਜ਼ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਾ ਮੁਲਕ ਆਪ ਸਹੇੜੀ ਡੂੰਘੀ ਬੇਹੋਸ਼ੀ (ਕੋਮਾ) ਵਿਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨੋਟਬੰਦੀ ਵਾਂਗ ਹੀ ਦੇਸ਼ਬੰਦੀ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਭਾਰੀ ਆਫ਼ਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਲੋਕ ਘਰਾਂ 'ਚ ਕੈਦ ਹੋ ਗਏ। ਹਾਂ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਸੈਂਕੜੇ ਹੁਕਮ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਪਹਿਲਾਂ ਐਲਾਨੀ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਅਗਾਊਂ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਸਨਅਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਦਾ ਕੰਮ-ਢੰਗ ਤੈਅ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਸਨ; ਰੇਲਵੇ ਤੇ ਹੋਰ ਆਵਾਜਾਈ ਸਾਧਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਬਾਈ ਜਾਣ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟਿਕਾਣੇ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ; ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਬਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਤੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਦਮ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਕਈ ਪੱਛਮੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਸਨਅਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਲੀ ਇਮਦਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

(ਬਾਕੀ ਸਫਾ 21 'ਤੇ)

ਔਰਤਾਂ 'ਤੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦਾ ਬੋਝ

ਇਤਿਹਾਸ ਗਵਾਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਉਪਰ ਜਦੋਂ ਵੀ ਕੋਈ ਭੀੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਯੂਐਨ ਵੂਮੈਨ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ ਲੜਕੀਆਂ ਉੱਤੇ ਹਿੰਸਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। 17 ਮਾਰਚ 2020 ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਫਰਾਂਸ ਵਿਚ ਹੈਲਪਲਾਈਨਾਂ ਉਪਰ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ 30 ਫੀਸਦ, ਸਾਈਪਰਸ ਤੇ ਸਿੰਗਾਪੁਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ 30 ਤੇ 33 ਫੀਸਦ ਦਰਜ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਰਜਨਟਾਈਨਾ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਕਾਰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਾਲਾਂ ਵਿਚ 25 ਫੀਸਦ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਕੈਨੇਡਾ, ਜਰਮਨੀ, ਸਪੇਨ, ਯੂਕੇ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਘਰੇਲੂ ਹਿੰਸਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੈਲਟਰ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਤੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਤਬਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਔਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਹੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਸਾਰਾ ਦੇਸ਼ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨਾਲ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਦੁਹਰਾ ਤੀਹਰਾ ਬੋਝ ਝੱਲਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਕਾਜੀ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਲੋਕਡਾਊਨ ਤਹਿਤ ਘਰੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਰੇਕ ਜਾਂ ਛੁੱਟੀ ਵਜੋਂ ਲਿਆ; ਉਹ ਖੁਸ਼ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਰਿਵਾਰ, ਬੱਚਿਆਂ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਮਾਂ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਘਰ ਦੀ ਸਾਂਭ ਸੰਭਾਲ ਵਧੇਰੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਕੰਮ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਹ ਨਿਬੜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰੁਝਾਨ ਬਰੇਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਸਹੀ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਚੌਥੀ ਵਾਰ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇਹੀ ਕੰਮ ਬੋਝ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਗਿਆ ਹੈ। ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਮਦਦ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਝਾੜੂ ਪੋਚਾ, ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੀ ਸਫਾਈ, ਕੱਪੜੇ ਧੋਣੇ, ਰਸੋਈ ਦਾ ਸਾਰਾ ਹੀ ਕੰਮ ਹੁਣ ਘਰ ਦੀ ਗ੍ਰਹਿਣੀ ਉਪਰ ਆਣ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੰਮ ਕਾਜੀ ਔਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਪਕ, ਕਲਰਕ ਜਾਂ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਉਚ ਅਹੁਦਿਆਂ ਉਪਰ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਦਾਰਿਆਂ ਜਾਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲੱਗੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ, ਸਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਵਧ ਗਿਆ। ਉਹ ਆਨਲਾਈਨ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਡਿਊਟੀ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਘਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਆਸ ਵੀ ਉਸੇ

ਪਾਸੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਦੇ ਮਰਦ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ, ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨਾਲ ਔਰਤਾਂ ਉਪਰ ਸਰੀਰਕ ਬੋਝ

ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਬੋਝ ਅਤੇ ਤਣਾਅ **ਕੰਵਲਜੀਤ ਕੌਰ ਗਿੱਲ** ਵਧਿਆ ਹੈ। ਹਿੰਸਾ ਕੇਵਲ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਜਾਂ ਜਿਨਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਂਦਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਭਾਵਨਾਤਮਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਵੀ ਹੋਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਰਥਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕਦੀ ਵੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਗਰੀਬ ਤਬਕੇ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਜੋ ਮਧ ਵਰਗ ਅਤੇ ਉਚ ਵਰਗ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੰਮ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਬੋਝਾਂ ਬਹੁਤ ਕਮਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਭਵਨ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਦਿਹਾੜੀ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ, ਕੰਮ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਸੰਤਾਪ ਭੋਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਭੁਖਮਰੀ ਦੀ ਮਾਰ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਝੱਲਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅੰਕੜੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ 112 ਨੰਬਰ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਫੋਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰੈਸ਼ਨਰੀ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਲਾਂ ਅਟੈਂਡ ਕਰਨਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਹੋਰ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਰੋਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਸਹਾਇਤਾ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੁਣ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਏ; ਜਿਵੇਂ ਆਪਸੀ ਮਿਲਣਾ ਵਰਤਣਾ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ, ਸਿਹਤ ਵਰਕਰ, ਸਮਾਜ ਭਲਾਈ ਮਹਿਲਾ ਵਰਕ ਆਦਿ। ਗਰੀਬ ਤਬਕੇ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਕੋਲ ਤਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿਜੀ ਮੈਂਬਰਾਇਲ ਫੋਨ ਆਦਿ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਜਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮਰਦ ਮੈਂਬਰ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹਿਸਟਰੀ ਸ਼ੱਕੀ ਨਿਗ੍ਰਾ

ਨਾਲ ਘੋਖਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜਿਹੜੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਲੈਪਟਾਪ ਆਦਿ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਆਨਲਾਈਨ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਨਲਾਈਨ ਮੀਟਿੰਗ ਬਹਾਨੇ ਅਸਲੀਲ ਵੀਡਿਓ, ਫੋਟੋਆਂ ਭੇਜਣੀਆਂ ਆਮ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਸਰੀਰਕ ਦੂਰੀ ਅਤੇ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦੌਰਾਨ ਸੜਕਾਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਦਿ ਖਾਲੀ ਹਨ। ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕੁਝ ਸਮਾਜ ਵਿਰੋਧੀ ਅਨਸਰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਉਪਰ ਸਰੀਰਕ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਲੁੱਟ ਖੋਹ ਦੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੰਮ ਉੱਤੇ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਛੇੜਛਾੜ ਕਰਕੇ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵੀ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। ਉਦੋਂ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਵੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਪੀੜਤ ਮਹਿਲਾ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਉਪਰ ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਵੱਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਕਰੋਨਾ

ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮਾਨਸਿਕ ਜਾਂ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਔਰਤ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਕਰੋਨਾ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਕਾਊਂਸਲਿੰਗ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਡਾਕਟਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣਾ ਵਧੇਰੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਔਰਤ ਉੱਤੇ ਹਿੰਸਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਪੀੜਤ ਔਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚਾ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਯੂਐਨ ਵੂਮੈਨ ਦੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਕੋਵਿਡ-19 ਕਾਰਨ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ ਦਾ ਜੋ ਦੌਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਔਰਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਗਠਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਰਜ਼ੀ ਤੌਰ ਤੇ ਜਾਂ ਦਿਹਾੜੀ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਘੱਟ ਉਜਰਤ ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੀਮਾ, ਪੈਨਸ਼ਨ ਆਦਿ ਵਰਗੀ

ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਲੋਕਡਾਊਨ ਕਾਰਨ ਵਧੀ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਦੀ ਮਾਰ ਵੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਝੱਲਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਇਬੋਲਾ ਅਤੇ ਜ਼ਿਕਾ ਵਾਇਰਸ ਫੈਲਣ ਮੌਕੇ ਵੀ ਇੰਜ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਦਿਮਾਗੀ ਪ੍ਰੈਸ਼ਨ, ਤਣਾਓ ਤੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਧਿਆ ਬੋਝ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮੈਡੀਕਲ ਸਾਇੰਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਔਰਤ ਪਾਸੋਂ ਸਾਧਾਰਨ ਵਰਤਾਰੇ ਅਤੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦੀ ਆਸ ਕਰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਨਿਜ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਤੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਭਾਵ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਸਤੇ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੀ ਹਨ। ਆਮ ਵਰਤਾਰੇ ਅਤੇ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਵਿਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਫਰਕ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਪੈਚੀਦਾ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਔਰਤਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵਧ ਰਹੀ ਹਿੰਸਾ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਲ ਵਾਸਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਰੋਤ ਰੱਖੇ ਜਾਣ, ਦਿਮਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੈਸ਼ਨ ਔਰਤਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰੇ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸੇਵਾਵਾਂ ਤੇ ਵਾਂਞੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। 112 ਨੰਬਰ ਦੀਆਂ ਟੈਲੀਫੋਨ ਕਾਲਾਂ 24 ਘੰਟੇ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਰੱਖੀਆਂ ਜਾਣ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਿਵਾਰਨ ਸਬੰਧੀ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲੀਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ, ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਕੰਪਨੀਆਂ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਮਰਦ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਔਰਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਬਦਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਇਹ ਤਦ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਜੇ ਔਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਹਿੰਸਾ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਹੋਵੇ, ਘਰੇਲੂ ਕੰਮ ਕਾਜ ਜੋ ਹੁਣ ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਪੈ ਰਹੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਔਰਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ ਲਈ ਬਣਾਏ ਅਜੀਬ ਜੁੱਤੇ

ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਕਹਿਰ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਹਿਤ ਰੋਮਾਨੀਆ ਦੇ ਕਲੂਜ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜੁੱਤਾ ਨਿਰਮਾਤਾ ਗ੍ਰੇਗਰੀ ਲੂਪ ਨੇ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੰਬੀ ਨੌਕ ਵਾਲੇ ਜੁੱਤੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਹੋ ਸਕੇ। ਦਰਅਸਲ ਗ੍ਰੇਗਰੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਲੋਕ ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸਦੇ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁੱਤੇ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਆਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੂਰਪੀਅਨ ਸਾਈਜ਼ 75 ਦੇ ਨਾਪ ਦੇ ਜੁੱਤੇ ਬਣਾਏ ਹਨ ਜੋ ਸਧਾਰਨ ਜੁੱਤੇ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾ ਲੰਬੇ ਹਨ।

ਗ੍ਰੇਗਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਲੋਕ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਚੱਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ ਦਾ ਪਾਲਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਹ ਲੰਬੀ ਨੌਕ ਵਾਲੇ ਜੁੱਤੇ ਬਣਾਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ

ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁੱਤੇ ਪਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਕਰੀਬ ਡੇਢ ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰੋਮਾਨੀਆ ਦਾ ਜੁੱਤਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਮੈਟਰੀਮੋਨੀਅਲ

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ

ਅਰੋੜਾ ਗੁਰਸਿੰਘ ਜਿਸ ਦੀ 25 ਸਾਲ ਉਮਰ ਹੈ ਤੇ 6 ਫੁੱਟ ਕੱਚ ਤੇ ਸੋਹਣਾ ਸੁਨੱਖਾ ਸੈਕਿੰਡ ਈਅਰ ਨੌਨ ਮੈਡੀਕਲ ਸੀ. ਬੀ. ਐਸ. ਈ., ਦੇ ਸਾਲਾ ਤੇ ਡਿਪਲੋਮਾ ਕੰਪਿਊਟਰ ਨੈਟਵਰਕ ਜੋ ਜੌਰਜੀਆ ਕਾਲਜ ਕੈਨੇਡਾ ਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਟਰੱਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਲੜਕਾ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੱਕਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ: 650-630-8588

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ

ਅਰੋੜਾ ਗੁਰਸਿੰਘ ਲੜਕੀ ਜੋ ਗਰਾਫਿਕ ਡਿਜ਼ਾਇਨਰ ਹੈ ਤੇ 26 ਸਾਲ ਦੀ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਖੇ ਇਕ ਵੱਡੀ ਕੰਪਨੀ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉੱਚੀ ਲੰਮੀ ਤੇ ਸੁਨੱਖੀ ਲੜਕੀ ਲਈ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿਟੀਜ਼ਨ ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ: 650-630-8588

ਲੜਕੀ ਦੀ ਲੋੜ

34 ਸਾਲਾ ਸਿੱਖ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ, ਜਿਸਨੇ ਮਾਸਟਰ ਡਿਗਰੀ ਆਈ. ਟੀ. ਇੰਡਸਟਰੀ 'ਚ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ

ਜੋ ਵਿਸਕਾਂਸਿਨ ਰਾਜ ਵਿਚ ਆਈ. ਟੀ. ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਲਈ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ ਜਾਂ ਜੋ ਵੀ ਚੰਗਾ ਸਮਝਦੇ ਹੋਣ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲੜਕੀ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ 99881-33331 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਲੜਕੇ ਦੀ ਲੋੜ

A tall professional suitable match (preferably doctor, lawyer or businessman) for a 29 year old Canadian born beautiful Grewal girl, over 5' 7" tall, only child, dual citizen, conversant with both cultures, kind hearted, animal lover, own house, post graduate, lawyer with Federal Government in Florida. Please contact via email: LawEr-GapPIL@gmail.com

FAIRWAY AUTO CENTER

ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਦੀ ਡੈਂਟਿੰਗ ਤੇ ਪੇਂਟਿੰਗ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਤੇ ਤਜਰਬੇਕਾਰ

ਐਸਟੀਮੇਟ ਜਾਂ ਕੰਮ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਫੋਨ ਕਰੋ, ਹਫਤੇ ਦੇ 6 ਦਿਨ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ

Gurdial Aujla

ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਤੱਕ-ਸਵੇਰੇ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ 6 ਵਜੇ ਤੱਕ

Darshan Aujla

510-750-6116

1421 Industrial Parkway West #C Hayward, CA 94644

510-538-2983

Email:- fairwayautocenter@hotmail.com

ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਕਪਤਾਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਲ ਦੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਕਾਰਨ ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸਨ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਉਸ ਟੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇ ਜਿਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਓਲੰਪਿਕ ਗੋਲਡ ਜਿੱਤਿਆ। 1956 ਦੇ ਮੈਲਬੋਰਨ ਓਲੰਪਿਕਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਗੋਲਡ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਟੁੱਟੀ ਉਗਲ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਓਲੰਪਿਕ ਗੋਲਡ ਦਿਵਾਇਆ
ਜਦੋਂ 1948 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿਚਕਾਰ ਲੰਡਨ ਦੇ ਵੱਖਲੀ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਹਾਕੀ ਦਾ ਫਾਈਨਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਚਿਲਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, 'ਕਮ ਔਨ ਬ੍ਰਿਟੇਨ, ਕਮ ਔਨ ਬ੍ਰਿਟੇਨ।' ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਮੀਂਹ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ

ਪੂਰੇ ਟਰਨਾਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕੁੱਲ 13 ਗੋਲ ਸਕੋਰ ਕੀਤੇ। ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ 9 ਗੋਲ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੀਤੇ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਲਚਸਪ ਕਹਾਣੀ ਸੁਣਾਈ, "ਮੈਂ ਹੇਲਸਿੰਕੀ ਓਲੰਪਿਕ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਰੇਡ ਦੌਰਾਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਬੂਤਰ ਉੱਡਾਏ ਗਏ ਜੋ ਸਾਡੇ ਉਪਰ ਤੋਂ ਉੱਡ ਕੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਬਿੱਠ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਮੇਰੇ ਖੱਬੇ ਪੈਰ ਦੇ ਜੁੱਤੇ 'ਤੇ ਡਿੱਗੀ। ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਮਾਰਚ ਕਰਦਾ ਗਿਆ।" "ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਕਿਧਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਬੂਤਰਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਲੇਜ਼ਰ ਨੂੰ ਤਾਂ ਗੰਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਰੋਹ ਦੇ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਾਗਜ਼ ਲੱਭਣ ਲੱਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਜੁੱਤੇ 'ਤੇ ਡਿੱਗੀ ਹੋਈ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਬਿੱਠ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਸਕਾਂ। ਉਦੋਂ ਆਯੋਜਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿਹਾ..." ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਬੇਟੇ!

ਫਿਨਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਖੱਬੇ ਜੁੱਤੇ 'ਤੇ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਬਿੱਠ

"ਉਲੰਪਿਕ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਕਮਰਾ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰ ਕੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਨੂੰ ਹਰ ਸੰਭਵ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।" "ਕਦੇ ਬਹਿਲਾ ਕੇ, ਕਦੇ ਮਨਾ ਕੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਡਾਂਟ ਕੇ ਵੀ। ਪਰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕਪਤਾਨ ਹਾਂ ਜਿਸ ਨੇ ਡੁੱਬਦੇ ਹੋਏ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।"

ਮੈਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਇੱਕ ਸੁਪਨਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਇੱਕ ਗੋਲਕੀਪਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੈਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹੈ... ਜੇਕਰ ਹਿੰਮਤ ਹੈ ਤਾਂ ਗੋਲ ਮਾਰੋ।

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਫਾਈਨਲ

ਫਿਰ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਜਰਮਨੀ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੀ। ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸੀ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਹੈਟ੍ਰਿਕ ਸੂਟ ਅਤੇ ਜੁੱਤੇ ਉਤਾਰਨੇ ਹੋਣਗੇ।" "ਤੁਸੀਂ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਲਈ ਲੈਟ ਜਾਓ, ਮੈਂ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਿਵੇਂ ਅਸਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਉਸੀ ਬੱਸ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨ ਲਈ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ।"

ਸੱਜੀ ਉਗਲ ਵਿੱਚ ਪਲੱਸਤਰ

ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਮਧੂਰਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਲਬੀਰ ਦੀ ਸੱਜੀ ਉਗਲੀ ਵਿੱਚ ਪਲੱਸਤਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਤਿੰਨ ਪੈਨਕਿਲਰ ਇੰਜੈਕਸ਼ਨ ਲੈ ਕੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਉਤਰੇ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 'ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ' ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ, "ਬਲਬੀਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸੈਂਟਰ ਹਾਫ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਖੇਡਣ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।" ਪਰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਡਿਫੈਂਸ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੀਨੀਅਰ ਭਾਰਤ ਲਈ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਓਲੰਪਿਕ ਗੋਲਡ ਜਿੱਤਿਆ

ਗਿੱਲਾ ਹੋ ਚੱਲਿਆ ਸੀ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਕਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਅਤੇ ਕੇਡੀ ਸਿੰਘ ਬਾਬੂ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੇ ਜੁੱਤੇ ਉਤਾਰ ਕੇ ਨੰਗੇ ਪੈਰ ਖੇਡਣ ਲੱਗੇ।

ਪਹਿਲੇ ਹਾਫ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਪਾਸ 'ਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਟੌਪ ਆਫ ਡੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਟ ਲਗਾ ਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 2-0 ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਖੇਡ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਕੋਰ ਸੀ 4-0 ਅਤੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਫਾਈਨਲ ਵਿਸ਼ਲ ਵੱਜੀ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਹਾਈ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਮੈਨਨ ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਘੁਸੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਮਿਲਣ ਲੱਗੇ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਲਈ ਇੰਡੀਆ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਗਤ ਸਮਾਰੋਹ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੰਡਨ ਦੇ ਉਘੇ ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਟੀਮ ਪਾਣੀ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਪੁੱਜੀ ਤਾਂ ਬੰਬਈ ਕੋਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਕਮਜ਼ੋਰ ਜਵਾਰ ਭਾਟੇ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਉਸ ਓਲੰਪਿਕ ਵਿੱਚ ਸਟਾਰ ਬਣੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਜਹਾਜ਼ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਦੋ ਦਿਨ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ। ਜਦੋਂ ਜਵਾਰ ਉੱਚਾ ਹੋਇਆ ਉਦੋਂ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਬੰਬਈ ਦੇ ਬੰਦਰਗਾਹ 'ਤੇ ਲਗ ਸਕਿਆ।

ਪਰ ਇਸ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਖੇਡ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋ ਕੇ ਹਾਕੀ ਵਿੱਚ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਓਲੰਪਿਕ ਜੇਤੂਆਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਟੀਮ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨੁਮਾਇਸ਼ੀ ਹਾਕੀ ਮੈਚ ਖੇਡਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਾਜਿੰਦਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਵੀ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ।

ਹੇਲਸਿੰਕੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ 1952 ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਵਿੱਚ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 13 ਨੰਬਰ ਦੀ ਜਰਸੀ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਅਸ਼ੁੱਭ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ 13 ਨੰਬਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਲਈ ਖੁਸ਼ਖਬਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ।

ਡਿੱਗਣ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਓਲੰਪਿਕ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਕਿਸਮਤਵਾਲੀ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਾਹਬ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸਹੀ ਨਿਕਲੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਹਾਲੈਂਡ ਨੂੰ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ 6-1 ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਿਆ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਛੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਗੋਲ ਕੀਤੇ।"

ਉਗਲੀ ਵਿੱਚ ਫਰੈਕਚਰ

ਸਾਲ 1956 ਦੇ ਮੈਲਬੋਰਨ ਓਲੰਪਿਕ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਦੇ ਕਪਤਾਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਮੈਚ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਨੂੰ 14-0 ਨਾਲ ਹਰਾਇਆ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਝਟਕਾ ਉਦੋਂ ਲੱਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਪਤਾਨ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਗਲੀ ਟੁੱਟ ਗਈ। ਬੀਬੀਸੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਪੰਜ ਗੋਲ ਮਾਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਉਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਸੱਟ ਲੱਗ ਗਈ।" "ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ਕਿਸੇ ਨੇ ਮੇਰੀ ਉਗਲੀ ਦੇ ਨਹੁੰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਐਕਸ-ਰੇ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਮੇਰੀ ਉਗਲੀ ਵਿੱਚ ਫਰੈਕਚਰ ਹੋਇਆ ਹੈ।" "ਨਹੁੰ ਨੀਲਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਗਲੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁੱਜ ਗਈ ਸੀ।"

ਸੱਟ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਗੁਪਤ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ, "ਸਾਡੇ ਮੈਨੇਜਰ ਗਰੁੱਪ ਕੈਪਟਨ ਓਪੀ ਮਹਿਰਾ, ਚੇਡ ਡੇ ਮਿਸ਼ਨ ਏਅਰ ਮਾਰਸ਼ਲ ਅਰਜਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕੀ ਫੈਡਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਉਪ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸਲਾਹ ਮਸ਼ਵਰਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਾਕੀ ਦੇ ਲੀਗ ਮੈਚਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਖੇਡਾਂਗਾ..." "ਸਿਰਫ ਸੈਮੀ ਫਾਈਨਲ ਅਤੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਉਤਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੀ ਸੱਟ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।" ਵਜ੍ਹਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਦੂਜੀਆਂ ਟੀਮਾਂ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਉਂਦੀਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕਥਾ 'ਦਿ ਗੋਲਡਨ ਹੈ-ਟ੍ਰਿਕ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ, "ਹਰਬੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ।"

ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ 1948 ਤੋਂ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਰਤ ਦੀ ਟੀਮ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਬਾਅ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਭਾਰਤ 'ਤੇ ਦਬਾਅ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਮੈਡਲ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਲਈ ਗੋਲਡ ਤੋਂ ਹੇਠ ਦਾ ਕੋਈ ਮੈਡਲ ਨਿਰਾਸ਼ਾਪੂਰਨ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਚ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਣਾਅ ਵਿੱਚ ਸਨ।

ਫਾਈਨਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੀਂਦ ਗਾਇਬ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕਥਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ, "ਸਾਡੇ ਕੋਚ ਹਰਬੈਲ ਸਿੰਘ ਨੇ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਹਰ ਖਿਡਾਰੀ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੌਣ ਚਲਾ ਜਾਵੇ।" "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਲਾਈਟ ਆਫ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, ਈਸ਼ਵਰ ਨੇ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਜਿੱਤਾਂਗੇ। ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਤ ਸੌ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਟਹਿਲਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ।"

"ਬਹੁਤ ਰਾਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬੁਲਾਇਆ। ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਅਸਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ।" "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੇਰੇ ਮੋਢੇ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਹੱਥ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਆਇਆ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਦਿੱਤੀ।" "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਲੇਟਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਨੀਂਦ ਆ ਗਈ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਅਸਵਨੀ ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ।" ਮੈਚ ਦੀ ਸਵੇਰ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀ ਬਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਹੋਏ।

ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਇਗਨਿਸ਼ਨ ਔਨ ਕੀਤਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਐਮਟੀ ਅੰਸਾਰੀ ਨੂੰ ਜੋ ਭੂਪਾਲ ਹਾਕੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਸਨ, ਨੂੰ ਛਿੱਕ ਆ ਗਈ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕਥਾ 'ਦਿ ਗੋਲਡਨ ਹੈਟ੍ਰਿਕ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, "ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਅੰਸਾਰੀ ਨੂੰ ਡਾਂਟਿਆ ਅਤੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਇਗਨਿਸ਼ਨ ਔਫ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ।" "ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਲੈ ਗਏ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਖੇਡ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਉਸ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪਰ ਜੌਟਿਲ, ਪੇਰੁਮਲ ਅਤੇ ਕਲੋਡਿਅਮ ਲੋਹੇ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਹਾਫ ਵਿੱਚ ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੇਵ ਨੂੰ ਗੌਂਦ ਪਾਸ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਗੌਂਦ ਨੂੰ ਕਰਾਸ ਬਾਰ ਦੇ ਉਪਰ ਮਾਰ ਗਏ।"

ਪੈਨਲਟੀ ਕਾਰਨਰ ਮਿਲਿਆ

ਦੂਜਾ ਹਾਫ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪੈਨਲਟੀ ਕਾਰਨਰ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੌਟਿਲ ਦਾ ਦਨਦ-ਨਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ੌਟ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਗੋਲ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਗਿਆ। ਅੰਤਿਮ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਗੋਲ ਉਤਾਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਤਾਕਤ ਝੌਕ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੈਨਲਟੀ ਬੁਲੀ ਵੀ ਮਿਲੀ, ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੈਂਟਰ ਹਾਫ ਅਮੀਰ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਹਮੀਦ ਨੂੰ ਗੋਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੱਤਾ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਪਲ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਭਾਰਤ ਲਈ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ। ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਲੈਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਬਲਬੀਰ ਨੇ ਐਮਟੀ ਅੰਸਾਰੀ ਨੂੰ ਗੱਲੇ ਲਗਾਇਆ ਅਤੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, "ਅੰਸਾਰੀ ਸਾਹਬ ਤੁਹਾਡੀ ਛਿੱਕ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚੰਗਾ ਭਾਗ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹੈ।"

1975 ਵਿੱਚ ਕੁਆਲਾਲੰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ

1975 ਵਿੱਚ ਕੁਆਲਾਲੰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦਾ ਕੋਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਟੀਮ ਨੂੰ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਟਰੇਨਿੰਗ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਰੋਧੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਫਾਈਨਲ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੂੰ 2-1 ਨਾਲ ਹਰਾ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਹਾਕੀ ਜਿੱਤਿਆ। ਇਸਦੇ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਕੱਪ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਫੂਹਣ ਨਾਲ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਹੋਣ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ?

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਥਾਂ ਨਾਲ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ ਇਨਫੈਕਟਿਡ ਹੋਣ ਦੇ ਡਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਲਿਆਂਦਾ ਸਾਮਾਨ ਡਿਸਇਨਫੈਕਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕੁਰੀਅਰ ਤੋਂ ਆਏ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ 24 ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ ਖੋਲ੍ਹ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਿਫਟ ਦੇ ਬਟਨ ਨੂੰ ਫੂਹਣ ਤੋਂ ਵੀ ਡਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਖ਼ਤਰਾ ਥਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਾਮਾਨ ਤੋਂ?
ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਕਾਫੀ

ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ। 343 ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਇਕ ਨਿਊਜ਼ ਚਿਲੀਜ਼ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦੂਸ਼ਿਤ ਸਤ੍ਹਾ ਦਾ ਸੰਪਰਕ, ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਿਕ ਫੋਮਾਈਟ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਕੋਵਿਡ 19 ਤੋਂ ਸੰਕ੍ਰਮਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਇਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਖ਼ਤਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਲੈਬ ਸਟੱਡੀਜ਼ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਨਲੇਵਾ ਬਿਮਾਰੀ ਕਿਸੇ ਸੰਕ੍ਰਮਿਤ ਸਤ੍ਹਾ ਜਾਂ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਫੂਹਣ ਨਾਲ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਮੂੰਹ,

ਨੱਕ ਜਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਫੂਹਣ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਾਂ ਕੀ ਹੈਡਲ, ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਬਰਤਨ ਜਾਂ ਖਿਡੌਣੇ ਫੂਹਣ ਨਾਲ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਇਸਦਾ ਜਵਾਬ ਹੈ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡਾ ਹਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ 'ਚ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਫੂਹਣ ਤੋਂ ਬਚੋ। ਸੋਧ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਹ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਜਿਸ 'ਚ ਕੋਰੋਨਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ, ਦੂਸ਼ਿਤ ਸਤ੍ਹਾ ਨੂੰ ਫੂਹਣ ਨਾਲ ਫੈਲਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ

ਤੌਰ 'ਤੇ ਡੋ-ਕੋਅਰ, ਆਫਿਸ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫੋਮਾਈਟ ਟ੍ਰਾਂਸਮਿਸ਼ਨ

ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਖੰਘਦਾ ਤੇ ਛਿੱਕਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਡਿੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੋਧ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਪਲਾਸਟਿਕ ਅਤੇ ਸਟੀਲ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਬੂੰਦਾਂ ਛਿੱਕਦੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਤੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ ਖਰਚ

ਰਾਜੀਵ ਸ਼ੁਕਲਾ

ਲਾਕਡਾਊਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪੜਾਅ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਬਦਲਿਆ ਹੈ ਪਰ ਕੇਂਦਰੀ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲਾ ਜੋ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ। ਕਈ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਨਿਯਮ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਲਤ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਕਰਨ ਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਕਾਂ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਲਾਕਡਾਊਨ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪੜਾਅ 'ਚ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਤਰਾਲੇ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਮਾਲ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਸਾਰੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਗਜ਼ ਦੂਰੀ ਦਾ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੁਕਾਨਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣਾ ਤੇ ਸਵੇਰੇ 7 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 7 ਵਜੇ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਬੋਰੋਕ ਟੋਕ ਆਉਣਾ-ਜਾਣਾ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਸਾਮਾਨ ਨਹੀਂ ਵਿਕੇਗਾ ਤਾਂ ਨਾਂ ਤਾਂ ਉਤਪਾਦਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਫੈਕਟਰੀਆਂ-ਕਾਰਖਾਨੇ ਚੱਲਣਗੇ। ਜੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚੱਲੇ ਤਾਂ ਨਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲੇਗਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੰਮ-ਧੰਦਾ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ।

ਕੋਰੋਨਾ ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਲੜਨ ਲਈ ਹਰ ਨਿਯਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਹੋਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੋਰੋਨਾ ਏਨੀ ਜਲਦੀ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰੁਟੀਨ ਅਜਿਹੀ ਬਣਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਸ 'ਚ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਲਾਗ ਤੋਂ ਬਚ ਕੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਹੁਣ ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਹ ਦਾਅਵੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਦਿਨ ਕੋਰੋਨਾ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਭ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਤੀਰ ਚਲਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਹੁਣ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਮ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ।

ਭਾਰਤ 'ਚ ਲੱਖਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਏਨੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਅੱਖਾਂ ਨਮ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ। ਕੋਈ ਕਿੰਨੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਲਾ ਲਵੇ ਪਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦਾ ਦਰਦ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਕੰਮ ਨਹੀਂ। ਹੁਣ ਇਹ ਲੱਖਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਕਦੋਂ ਵਾਪਸ ਪਰਤਣਗੇ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਰਹੇਗੀ, ਇਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਤਾਂ ਪਿੰਡ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਵੀ ਕਲੇਸ਼

ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫਿਲਹਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰ ਵਾਪਸ ਸ਼ਹਿਰ ਪਰਤਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੇ।

ਕਈ ਸਨਅਤਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੈਕਟਰੀ ਚਾਲੂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਉਤਪਾਦਨ ਠੱਪ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹੀਨੇ-ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਕੇ ਕੱਢ ਲਏ ਪਰ ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਸਾਡੀ ਖੁਦ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਜ਼ੀਰੋ ਹੈ ਤਾਂ

ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਤਨਖਾਹ ਕਿਵੇਂ ਦੇ ਸਕਾਂਗੇ? ਜੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਲੋਣਦਾਰੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਕਿ ਅੱਗੇ ਕੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਧੇਗੀ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਸਾਂਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੇਰਾ ਮਿੱਤਰ ਰੁਚਿਰ ਸ਼ਰਮਾ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਵਿੱਤੀ ਕੰਪਨੀ ਮਾਰਗਨ ਸਟੇਨਲੀ 'ਚ ਉੱਚ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਹੈ। ਉਹ ਟਰੰਪ ਟਾਵਰ, ਨਿਊਯਾਰਕ 'ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਮਾਰਚ 'ਚ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦਿੱਲੀ ਆਇਆ ਸੀ ਤੇ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਹੀ ਫਸ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹਵਾਈ ਸੇਵਾਵਾਂ ਬੰਦ ਹਨ। ਉਹ ਮੰਨਿਆ-ਪ੍ਰਮੰਨਿਆ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ 'ਚ ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ

ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਭਾਰਤ 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲਾਕਡਾਊਨ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੋਰੋਨਾ ਮਰੀਜ਼ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਚੱਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਫੈਕਟਰੀਆਂ-ਕਾਰਖਾਨੇ ਚੱਲਣ ਕਾਰਨ ਥੋੜ੍ਹੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਲੋਕ ਪਾਰਕਾਂ 'ਚ ਦੌੜਨ ਤੇ ਟਹਿਲਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਰੈਸਤਰਾਂ ਤੇ ਸਿਨੇਮਾ ਹਾਲ ਬੰਦ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਪ੍ਰਕੋਪ ਹੈ ਪਰ

ਤਾਂ ਇਸ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ? ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ 'ਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪੈਸੇ ਨੂੰ ਵਧਾ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਖਰਚ ਕਰੋ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦਿਓ। ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਜੋ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ 'ਚ ਵੀ ਪੈਸੇ ਭੇਜੇ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਕੋਲ ਧਨ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਸਭ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਸਨਅਤ ਤੇ ਵਧਾ ਜਗਤ ਤੋਂ ਜੋ ਪੈਸਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਨਾ ਜਾਣ। ਇਹੋ ਨਹੀਂ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਬੈਂਕ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਧਨ ਨਾ ਮਾਫ਼ ਕਰੋ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਵਿਆਜ ਤਾਂ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਮਾਫ਼ ਕਰ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹੀਨਾਵਾਰੀ ਕਿਸ਼ਤ ਨਾ ਦੇਣੀ ਪਵੇ। ਹਾਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਵਿਆਜ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਟਾਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਆਜ ਲਵਾਂਗੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਸਰਾਸਰ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੈ।

ਸਾਨੂੰ ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਸਬਕ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੋਰੋਨਾ ਹੈ, ਕੱਲ੍ਹ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਾਇਰਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਕ ਵਾਇਰਸ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਲੜਾਈ ਮਿਜ਼ਾਇਲ ਤੇ ਬੰਬ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲੜੀ ਜਾਣੀ। ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਜੀਡੀਪੀ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ 1.5 ਫ਼ੀਸਦੀ ਖਰਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਨੂੰ ਸਿਹਤ ਦਾ ਬਜਟ ਰੱਖਿਆ ਬਜਟ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਏਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਹਸਪਤਾਲ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋਣ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ ਲੜ ਲੈਣ। ਗੱਲ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਲਈ ਬਜਟ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਿਹਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਤੀ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਿਹਤ ਪੱਖੋਂ ਠੀਕ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਿਰਤ ਸ਼ਕਤੀ 'ਚ ਵੀ ਵਾਧਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਰਥਚਾਰਾ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਬੁੱਤਾਂ 'ਤੇ ਤਾਂ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਗੱਲ ਜਦੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖਰਚੇ ਤੋਂ ਹੱਥ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲੇ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪੱਖੋਂ ਹਾਲਾਤ ਬਹੁਤ ਮਾੜੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਪੁਖ਼ਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੈਸਾ ਇੱਧਰ-ਉੱਧਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਤੇ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਸਤਾ ਤੇ ਕਾਰਗਰ ਇਲਾਜ ਮਿਲ ਸਕੇ।

ਸਾਢੇ ਵਿਆਹ, ਸਾਢੇ ਭੋਗ, ਨਾ ਕਰਜ਼ਾ ਨਾ ਚਿੰਤਾ-ਰੋਗ

ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਮੈਰਿਜ ਪੈਲੇਸਾਂ, ਰੈਸਟੋਰੈਂਟਾਂ ਵਿਚ ਹੁੰਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਲਾਕਡਾਊਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦੂਰੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਸਖ਼ਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਵੀ ਪੈਲੇਸਾਂ, ਹੋਟਲਾਂ, ਧਰਮਸ਼ਾਲਾਵਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਸਿਰਫ਼ ਪੰਜ ਬੰਦੇ (ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਅ) ਹੀ ਲੜਕੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਦਗੀ ਭਰੇ ਵਿਆਹਾਂ ਅਤੇ ਭੋਗ ਸਮਾਗਮਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰਾਹ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ। ਸਾਢੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਨੇ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਿਆਹਾਂ 'ਤੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ। ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਫੌਕੀ ਟੌਹਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਕੇ 'ਚ ਨੱਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਗਹਿਣੇ ਧਰ ਕੇ, ਕਰਜ਼ਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਇਹ ਠੀਕ ਨਹੀਂ। ਘੱਟ ਇਕੱਠਾਂ ਅਤੇ ਬਗ਼ੈਰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਖਰਚਿਆਂ ਵੀ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜ਼ਾਂ ਤੇ ਰਸਮਾਂ ਨਾਲ ਹਰ ਖੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਆਹ-ਸਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਭੋਗਾਂ ਸਮੇਂ ਫ਼ਜ਼ੂਲ ਰਸਮਾਂ ਕਾਰਨ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਤਬਕਾ ਭਾਰੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਬੋਝ ਖੱਲੇ ਦੱਬ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਵਿਆਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ੌਰ-ਸ਼ਰਾਬੇ, ਦਾਜ-ਦਹੇਜ਼ ਅਤੇ ਮੀਟ-ਸ਼ਰਾਬ ਤੋਂ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ 'ਸਾਢੇ

ਵਿਆਹ, ਸਾਢੇ ਭੋਗ, ਨਾ ਕਰਜ਼ਾ ਨਾ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ' ਵਾਲੀ ਸੁਚੱਜੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਕੁਝ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ-ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ 500 ਜਾਂ 1100 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ-ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸਾਢੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ

ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਬਚ ਗਏ। ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਸਸਤੇ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਗੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਈ ਲੜਕੇ ਵੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਰ, ਦੇਸਤ-ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਆਪ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸਾਂ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ, ਚਾਚਾ-ਚਾਚੀ, ਭੈਣ-ਭਰਾ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਹੀ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਢੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਤੇ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਰੀਸ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਪਿਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਢੇ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਓ ਅਤੇ ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸੇ ਪਿਰਤ 'ਤੇ ਬੜੀ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਅਮਲ-ਦਰਾਮਦ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ

ਇਸ ਵਾਰ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਕਾਰਨ ਹਰੇਕ ਕੰਮ 'ਚ ਅੜਿੱਕਾ ਪੈਣਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਕਾਫੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਣਕ ਦੀ ਵਾਢੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਝੋਨੇ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦਸ ਜੂਨ ਤੋਂ ਲੱਗਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਬਿਹਾਰ ਤੇ ਯੂਪੀ ਤੋਂ ਝੋਨਾ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ ਲੋਬਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਣਕ ਲਈ ਵੀ ਇਹ ਲੋਬਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਮੰਡੀਆਂ 'ਚ ਸਮਾਜਿਕ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਕਾਰਨ ਬਾਹਰਲੀ ਲੋਬਰ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਫਿਰ ਵੀ ਮੰਡੀਆਂ ਵਿਚ ਲੋਬਰ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਝੋਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਬਿਹਾਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦੀ ਲੋਬਰ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਹੋਰ ਸੂਬਿਆਂ ਤੋਂ ਲੋਬਰ ਪੰਜਾਬ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਲੋਬਰ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਫੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਵਾਰ ਝੋਨੇ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਡਿੰਗਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸ ਸਿੱਧੀ ਬਿਜਾਈ ਦੀ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਲੋਬਰ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਪੁਰਾਣਾ ਢੰਗ ਹੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੋਰੋਨਾ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਕੁਝ ਫਾਇਦੇ ਵੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਜਾਈ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਖਪਤ ਘਟੇਗੀ।

ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋਵੇਗੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਲੋਬਰ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਵੀ ਘਟਣਗੇ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਕਾਫੀ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਦਮ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ ਨੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੁੱਕਣ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਬਿਜਾਈ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਬਿਜਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਤਕਨੀਕ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੇਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਉਣ। ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਪੂਰੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਾਰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾਉਣਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਝੋਨਾ ਬੀਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ 'ਤੇ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਵਿਆਹ, ਸਾਢੇ ਭੋਗ, ਨਾ ਕਰਜ਼ਾ ਨਾ ਚਿੰਤਾ ਰੋਗ' ਵਾਲੀ ਸੁਚੱਜੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਕੁਝ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਪਿੰਡ-ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ 500 ਜਾਂ 1100 ਰੁਪਏ ਖਰਚ ਕੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਈ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਗ਼ਰੀਬੀ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਲੜਕੇ-ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹਾਂ ਦਾ ਖਰਚਾ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸਾਢੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਕਰ ਕੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਬਚ ਗਏ। ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਸਸਤੇ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਗੇ। ਉਹ ਜਦੋਂ ਵੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮਨਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਿਆ ਕਰਨਗੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਕਈ ਲੜਕੇ ਵੀ ਵਰ੍ਹੇਗੰਢ ਮੌਕੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਰ, ਦੇਸਤ-ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਆਪ ਵੀ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਮਾਣ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿਣਗੇ ਕਿ ਮੈਂ ਮੋਟਰਸਾਈਕਲ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਕੇ ਲਿਆਇਆ ਸਾਂ ਜਾਂ ਮੇਰੇ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਮੰਮੀ-ਪਾਪਾ, ਚਾਚਾ-ਚਾਚੀ, ਭੈਣ-ਭਰਾ ਕੁੱਲ ਪੰਜ ਬੰਦੇ ਹੀ ਗਏ ਸਨ। ਸਾਢੇ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਤੇ ਕਰਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਰੀਸ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਪਿਰਤ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਢੇ ਵਿਆਹਾਂ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿਓ ਅਤੇ ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸੇ ਪਿਰਤ 'ਤੇ ਬੜੀ ਸ਼ਿਦਤ ਨਾਲ ਅਮਲ-ਦਰਾਮਦ ਕਰਦੇ ਰਹੋ।

ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੱਚਤ ਹੋਵੇਗੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਲੋਬਰ ਅਤੇ ਖਰਚੇ ਵੀ ਘਟਣਗੇ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵੱਡੇ ਕਿਸਾਨ ਆਪਣੇ ਕਾਫੀ ਰਕਬੇ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਜਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਕਦਮ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਹੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ ਨੇ। ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਚੰਗੇ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮੁੱਕਣ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਬਿਜਾਈ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਰਾਹਤ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਾਰ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਰਾਹੀਂ ਬਹੁਤ ਬਿਜਾਈ ਹੋਵੇਗੀ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਦੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾ ਸੰਭਾਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਤਕਨੀਕ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੇਰੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਭੇਜੇ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਉਣ। ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਫ਼ਸਲ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਤਕ ਪੂਰੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਵਾਰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਫਿਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਮੁੜ ਇਸ ਤਕਨੀਕ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾਉਣਾ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦੇ ਕਿ ਝੋਨਾ ਬੀਜਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ 'ਤੇ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਸਬਸਿਡੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

*New Introducing
Chaat Corner*

Raja King of Sweets Now Presents

Come and Enjoy Mouth Watering Chaat All Day

ਹੁਣ ਸ਼ੁਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ

- BHEL PAPDI CHAAT
- FALUDA KULFI
- GOL GAPPE (PANI PURI)
- KHASHA KACHORI

RAJA SWEETS & INDIAN CUISINE

31583 Alvarado Blvd. Union City, CA 94587

Phone : (510) 489-9100

Moon Indian Cuisine

510-780-9233

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਪੈਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕੇਟਰਿੰਗ ਵੇਲੇ ਤੰਦੂਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਕੇਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ

- * 100 ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੱਕ
- * ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੇਟਰਿੰਗ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਛੋਟ
- * ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕੁੱਕ

Fish Pakora

ਮੱਛੀ ਪਕੌੜੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਹਿਰ
ਲੱਡੂ, ਜਲੇਬੀ, ਬਰਫੀ, ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਨ ਤੇ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਮੌਕੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Paul 510-978-7170

Over 30 Years Experience in Restaurant & Catering Business

ਮੂਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕੁਜ਼ੀਨ (ਹੇਵਰਡ)

600 West Harder Rd. Hayward, CA 94544
Phone (510)780-9233 Fax (510) 780-9812

www.moonindiancuisine.net

TEC Equipment
Your Best Business Partner

OAKLAND

ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਟਰੱਕ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਮਿਲੋ, ਅਸੀਂ ਟਰੱਕਾਂ ਲਈ ਫਾਈਨਾਂਸ ਵੀ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

THE WEST'S LEADING FULL-SERVICE TRUCK AND TRAILER DEALERSHIP

SALES & LEASING • PARTS & SERVICE • FINANCE & INSURANCE

HARJINDER SINGH BAL
NEW TRUCK SALES

Direct 707-640-7114 | Cell 510-613-3573
hsingh@tecequipment.com

TECEQUIPMENT.COM

8555 Pedrick Rd Dixon, CA 95620

Cosmetic & Family Dentistry

UPPAL DENTAL CARE

50 % Discount for Cash Patients

INVISALIGN Call for Details
Straighten Teeth Without Wires

FREE TEETH WHITENING WITH PAID EXAM, X-RAY & CLEANING.
YOUR INSURANCE USUALLY COVER THESE SERVICES

Laser Treatment
Lumineers/Veneers
Dentures & Partials
Root Canals
Bad Breath
Cosmetic Dentistry
Crowns & Bridges
Tooth Extraction
Gum Treatment

Strictly Maintained Sterilization Standards
Most Insurance Plans Accepted

Charanjit S Uppal D.D.S.

1191 W Tennyson Rd. # 4,
Hayward. (CA) 94544
510-786-1780

1750 CLEAR LAKE AVE
Milpitas, CA 95035
408-942-4400

www.uppaldental.com

Quick Lube & Smog

We rent U-HAUL

OIL CHANGE & SMOG CHECK STATION

SUKHWINDER BHELLA

gogibhella@gmail.com

**691 W. Tennyson Rd
Hayward, CA 94544**

**PH 510-757-6775
FAX 510-292-0330**

TASTE OF INDIA

specialist- Gurh Dee Barfee, Gurh Diyaan Jalebian

32 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਵਧੀਆ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

lunch buffet everyday
fresh jalebian every day

ਗੁੜ ਦੀ ਬਰਫੀ, ਫਿੱਕਾ ਕਲਾਕੰਦ ਗੁੜ ਦੀਆਂ ਜਲੇਬੀਆਂ, ਇਮਰਤੀ

DEVINDER SINGH PABLA (OWNER)
510-791-1316

ਫੋਟੋ-ਵੱਡੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਕੇਟਰਿੰਗ ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪ੍ਰਬੰਧ

5144 MOWRY AVE (ON FARWELL DR)
FREMONT, CA 94538

510-773-8810

PREET FABRICS & APPLIANCE

ਅਸੀਂ ਹੋਲਸੇਲ ਅਤੇ ਰੀਟੇਲ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਸੂਟ, ਜਿਊਲਰੀ, ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਨ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਲਹਿੰਗੇ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਨਵੇਂ ਚੱਲੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।
ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਲਗੀ, ਸਿਹਰਾ, ਚੂੜਾ, ਹਾਰ, ਜਾਗੋ, ਰੁਮਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

YOUR ONE-STOP CENTER BOTH FABRICS & APPLIANCES

**APPLIANCES & LUGGAGE CROSS,
PARKER PENS, OSTER BLENDERS**

Watches (Seiko, Citizen & Swistar)

Shavers & Trimmers

Cellular Phones

Onkar Singh Banwait

5156 Mowry AVE. Fremont. CA 94538

Tel- 510-797-7111

ਚਿੱਤਾ ਤੇ ਚਿੱਤਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਖਾਲੀ ਦਾ ਸੰਕਟ

ਦਿੱਜੀ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ

ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸਦਕਾ ਹੀ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਸੰਭਵ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਧਰਮਾਂ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਥੇ ਹੀ ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀਵਨ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੇ 70 ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਹੈ ਜਿਸ 'ਚੋਂ 97.5 ਫੀਸਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਾਰੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਹਨ। ਬਾਕੀ 2.5 ਫੀਸਦੀ ਪਾਣੀ 'ਚੋਂ 68.7 ਫੀਸਦੀ ਧਰੁਵਾਂ ਤੇ ਗਲੇਸ਼ੀਅਰਾਂ 'ਤੇ ਜੰਮਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕੇਵਲ 30 ਫੀਸਦੀ ਪਾਣੀ ਭੂਮੀਗਤ ਹੈ। ਬਾਕੀ 1.2 ਫੀਸਦੀ ਸਤਹੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੈ। ਇੰਜ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਪਾਣੀ ਉਪਲਬਧ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਸੰਕਟ 'ਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ।

ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਨਹਿਰਾਂ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਛੇ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੀਣਯੋਗ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈਯੋਗ ਪਾਣੀ ਲਗਾਤਾਰ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਨ 2010 ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 761 ਕਿਊਬਿਕ ਕਿ.ਮੀ. ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਜਿਸ 'ਚੋਂ 688 ਕਿਊਬਿਕ ਕਿ.ਮੀ. ਖੇਤੀ ਲਈ, 56 ਕਿਊਬਿਕ ਕਿ. ਮੀ. ਘਰੇਲੂ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਪੀਣ ਲਈ ਅਤੇ 17 ਕਿਊਬਿਕ ਕਿ.ਮੀ. ਉਦਯੋਗਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਲਈ 2 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਬੋਰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ ਸੰਨ 1947 ਵਿਚ 6008 ਕਿਊਬਿਕ ਮੀਟਰ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸੰਨ 2000 'ਚ 2384 ਕਿਊਬਿਕ ਮੀਟਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਅਨਮੋਲ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲਾ ਤੋਹਫਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੌਰਾਨ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਥੱਲੇ ਡਿੱਗਿਆ।

ਪੰਜਾਬ ਕੋਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਦਾ ਕੇਵਲ ਡੇਢ ਫੀਸਦੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕੁੱਲ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦਾ ਪੰਜਾਹ ਫੀਸਦੀ ਅਨਾਜ ਉਪਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ 85 ਫੀਸਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਖੇਤੀ ਅਧੀਨ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਇਸ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਸੰਨ 2011 ਦੌਰਾਨ ਨਹਿਰੀ ਸਿੰਚਾਈ ਦਾ ਰਕਬਾ 27.4 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਟਿਊਬਵੈੱਲ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ ਹੇਠ ਰਕਬਾ 70 ਫੀਸਦੀ ਸੀ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਦੋ ਫ਼ਸਲਾਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਖੇਤੀ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਢੁੱਕਵੀਂ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਲੋੜ ਹੈ। ਇੱਕੀਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕੇਂਦਰ ਝੋਨਾ-ਕਣਕ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੰਗ ਵਧੀ ਹੈ। ਝੋਨੇ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਸੰਨ 1970-71 ਵਿਚ 54 ਫੀਸਦੀ ਸੀ ਜੋ ਸੰਨ 2005-06 ਵਿਚ ਵੱਧ ਕੇ 76 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਚਾਈ 55 ਤੋਂ 72 ਫੀਸਦੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸੰਨ 1970 ਦੌਰਾਨ ਲਗਪਗ ਦੋ ਲੱਖ ਟਿਊਬਵੈੱਲ, 1980 ਵਿਚ ਛੇ ਲੱਖ ਅਤੇ ਹੁਣ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੀਬ ਪੰਦਰਾਂ ਲੱਖ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਟਿਊਬਵੈੱਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਧੇ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ

ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਥੱਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨਿਰੰਤਰ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੰਨ 1965 ਤੋਂ ਸੰਨ 1995 ਤਕ ਵਾਹੀ ਯੋਗ ਰਕਬਾ ਦੁੱਗਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਇੰਜ, ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜਾਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਕਾਰਨ ਬਣਦੇ ਹਨ-ਮੱਕੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਝੋਨੇ ਦੀ ਖੇਤੀ, ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਨਾ ਛੱਡਣਾ ਅਤੇ ਔਸਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੀਂਹ ਦਾ ਪੈਣਾ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਜਲ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਸਿੱਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਇਹੀ ਮੰਨੀ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠਲਾ ਪਾਣੀ ਕਦੇ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ ਦੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਮੈਕਸੀਕੋ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠੋਂ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਲੈਣ ਕਾਰਨ ਹਰ ਸਾਲ 20 ਇੰਚ ਧਰਤੀ ਵਿਚ ਗਰਕ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵੀ ਇਸੇ ਪਾਸੇ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਦੋ ਖੇਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੂਬੇ ਹਨ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੇ ਨਾਇਕ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਸੂਬੇ ਅੱਜ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਰ ਫਤਿਹਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜਲੰਧਰ, ਕਪੂਰਥਲਾ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਮਾਨਸਾ, ਮੋਗਾ, ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿਚ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ 30 ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਥੱਲੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਬਲਾਕ ਦਾ ਪਾਣੀ 50 ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵੀ ਥੱਲੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਖ਼ਤਰੇ ਦੀ ਹੱਦ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 138

'ਚੋਂ 103 ਬਲਾਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸੰਨ 1984 ਵਿਚ 64 ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 5 ਬਲਾਕ ਰੈੱਡ ਜ਼ੋਨ ਹਨ ਅਤੇ 4 ਬਲਾਕ ਰੈੱਡ ਜ਼ੋਨ ਵੱਲ ਵੱਧ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੂਬੇ ਅੰਦਰ ਖਾਰੇਪਣ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਕਰੀਬ 10 ਲੱਖ ਹੈਕਟੇਅਰ ਖੇਤਰ ਹੈ।

ਧਰਤੀ ਹੇਠਲੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਦਰ ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ (0.65 ਮੀਟਰ) ਹੈ। ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ (0.11 ਮੀਟਰ ਤੋਂ 1.34 ਮੀਟਰ) ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੋਰਾਂ ਦਾ ਲਗਾਤਾਰ ਡੂੰਘੇ ਹੋਣਾ ਵੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਘਟਣ ਦਾ ਸੂਚਕ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਚੌਥਾਈ ਲੋੜਾਂ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹਨ।

ਸੰਗਰੂਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ (107-1180 ਮਿ.ਗ੍ਰ./ਲੀਟਰ) ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਕਤਸਰ ਸਾਹਿਬ (83-940 ਮਿ.ਗ੍ਰ./ਲੀਟਰ) ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਕੈਂਸਰ, ਹੈਜ਼ਾ, ਕਾਲਾ ਪੀਲੀਆ, ਗਠੀਆ, ਜਣਨ ਅੰਗਾਂ, ਚਮੜੀ, ਮਿਹਦੇ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਈ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਲੀ ਵਿਸ਼ਵ ਜੰਗ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਬੰਦੋਬਸਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਹਿਲਾ, ਧਰਤੀ ਹੇਠੋਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਾਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਝੋਨਾ-ਕਣਕ ਦੇ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਦੀ ਭੇਟ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਝੋਨਾ ਅਤੇ ਕਣਕ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਫ਼ਸਲਾਂ ਦੇ ਪੱਕੇ ਮੁੱਲ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਹੁਣ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮੁੱਖ ਫ਼ਸਲੀ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ 'ਬਲਿਹਾਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਵਸਿਆ' ਦੇ ਆਧਾਰ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਿੰਚਾਈ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਤੁਪਕਾ ਅਤੇ ਫੁਹਾਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਪਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਹਰ ਸਾਲ ਮੀਂਹ ਦਾ ਲਗਪਗ ਚਾਲੀ ਫੀਸਦੀ ਪਾਣੀ ਵਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦਾ ਡਰੇਨਾਂ (ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲਿਆਂ) ਦੇ ਜਾਲ 'ਤੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਡੈਮ ਬਣਾ ਕੇ ਬੋਰ ਰਾਹੀਂ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਦੋਜ ਪਾਣੀ 'ਚ ਰੀਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਮੀਂਹ ਦੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਘਰਾਂ 'ਚ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਸਿਸਟਮ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸੰਨ 2005 ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ 200 ਵਰਗ ਮੀਟਰ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਰੀਚਾਰਜਿੰਗ ਬੋਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਵਧਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸੂਬੇ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਵੀ ਡੂੰਘੀ ਸੱਟ ਵੱਜੀ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਸਬੰਧੀ ਕਈ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਸਿਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕੇ। ਸੂਬੇ ਦੇ ਭੂਮੀਗਤ ਪਾਣੀ ਦਾ ਪੱਧਰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੇਠਾਂ ਜਾਣ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਨਾਜ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਖ਼ਤਰੇ 'ਚ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਛੇਤੀ ਹੀ ਵੱਡੇ ਦੁਖਾਂਤ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਲਵੇਗੀ।

ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਸੰਕਟ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਨੀਤੀਆਂ ਘੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਸਲਾ ਕੇਵਲ ਸਿਆਸੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ, ਮੁਨਾਫ਼ਾਖੋਰੀ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਨਾਲ ਵੀ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਮਨਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਸੰਕਟ ਪ੍ਰਤੀ ਕੋਈ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੰਕਟ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਥੱਲੇ ਜਾਣ ਤੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਸਬੰਧੀ ਚੇਤੰਨ ਤੇ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਵੇ।

ਔਖੀ ਘੜੀ 'ਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ

ਨਵਪ੍ਰੀਤ ਐੱਸ ਸਾਗਨੀ

ਗੁਜਰਾਤ ਆਧਾਰਿਤ ਪਬਲਿਕ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ ਮਹਿਰਿਜ਼ਮ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ ਆਈਆਈਐੱਮ ਅਤੇ ਆਈਆਈਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਸਿੱਖਿਆਕਾਂ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਅਤੇ ਮਨੋਚਿਕਿਤਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ ਇਕ ਆਨਲਾਈਨ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਰਵੇਖਣ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ 22 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰੀ, ਨੀਮ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਦਿਹਾਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਮਰ ਵਰਗ ਦੇ 475 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕਾਰੋਬਾਰ, ਨੌਕਰੀ, ਪਾਰਟ-ਟਾਈਮ ਨੌਕਰੀ, ਫ੍ਰੀਲਾਂਸਰ, ਵਿਦਿਆਰਥੀ, ਰਿਟਾਇਰਡ ਅਤੇ ਘਰੇਲੂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚਲੇ 22 ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਕੁੱਲ ਹੁੰਗਾਰੇ 'ਚੋਂ 54.64% ਮਰਦ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ 45.36% ਔਰਤਾਂ। ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 69.34% ਆਬਾਦੀ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਦੋਂਕਿ 30.66% ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਹੁੰਗਾਰਾ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ 43.76% ਲੋਕ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਅਤੇ 20.72% ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਜਦਕਿ 19.87% ਨਿਰਪੱਖ ਰਹੇ ਤੇ 11.63% ਲੋਕ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, 4.02% ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸਖ਼ਤ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰੂਨੀ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਪਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਸਾਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਬੰਮ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਮਹਿਰਿਜ਼ਮ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁਫਤ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ 55 ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਸਵੈ-ਸੇਵੀ ਹਨ। ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਪੱਖ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 64% ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਜਾਂ ਦੁੱਖ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨ ਲਈ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ 34.23% ਲੋਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਸਨ ਅਤੇ 43.55% ਸਹਿਮਤ ਸਨ, 16.70% ਲੋਕ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਅਤੇ 4.23% ਲੋਕ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ 1.27% ਲੋਕ ਨਿਰਪੱਖ ਰਹੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖਦਾਈ ਅਤੇ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੰਨੇ ਉੱਚ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਠ ਲੋਕ ਇਕ ਨਵੀਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੀ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿੱਤ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹਾਂ ਤਾਂ 35.73% ਲੋਕ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ, ਅਤੇ 19.87 ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ, 23.26% ਭਾਗੀਦਾਰ ਇਸ ਬਿਆਨ ਬਾਰੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸਨ ਜਦੋਂਕਿ 14% ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਅਤੇ 6.34% ਵਿੱਤ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਏ।

ਲੱਗਣ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਚਿੰਤਾ ਵਧੇਰੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ ਤਣਾਅ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ 46% ਲੋਕ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਅਤੇ 16% ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ, 2.54% ਲੋਕ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਖ਼ਤ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ ਤਣਾਅ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦੇਖਿਆ

ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ 'ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਨਾਂਹ-ਪੱਖੀ ਵਿਚਾਰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ 8.25% ਲੋਕ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸਨ ਅਤੇ 27% ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਹਿਮਤ ਸਨ।

ਇਸ ਲਈ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕੋ ਸਮੂਹ 'ਚੋਂ 44% ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਿਹਤ ਬਾਰੇ ਚਿੰਤਤ ਹੋਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਲਾਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਲੱਗਣ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਤਰਕਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਚਿੰਤਾ ਵਧੇਰੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ ਤਣਾਅ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ 46% ਲੋਕ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਅਤੇ 16% ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ, 2.54% ਲੋਕ ਇਸ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸਖ਼ਤ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿ ਹਾਸਾ-ਮਜ਼ਾਕ ਤਣਾਅ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਦੇਖਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਕੋਲ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੌਰ-ਤਰੀਕੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਕਿ "ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ" ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ 53% ਲੋਕ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਅਤੇ 24% ਲੋਕ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਸਿਰਫ 4% ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਅਤੇ 2.75% ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਰਣਨੀਤੀ ਬਾਰੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਜਦਕਿ 10.78% ਲੋਕ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਿਰਪੱਖ ਰਹੇ। ਸੋ 'ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਵਰਦਾਨ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰਾਪ' ਇਹ ਬਹਿਸ ਦਾ ਮਜ਼ਮੂਨ ਹੈ। ਉਂਜ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਾਧਿਅਮ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਹੈ ਬਲਕਿ ਤਣਾਅ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਕ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ ਦਾ ਇਕ ਸਰੋਤ ਵੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਨ ਸਾਈਕੋਲੋਜੀਕਲ (ਏਪੀਏ) ਦੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਐਥੀਲੀਏਟ ਅਤੇ ਆਈਆਈਟੀ-ਗਾਂਧੀਨਗਰ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ, ਮਹਿਰਿਜ਼ਮ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਈਕੋਮੈਟ੍ਰਿਕਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜਸਬੀਰ ਕੌਰ ਬਠਾਨੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਸਿਹਤ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਬਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਥਿਤੀ ਅਨੁਭਵਯੋਗ ਹੈ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਸੰਕਟ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਅਫ਼ਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਰੀਰਕ ਸਿਹਤ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਘੱਟ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਿ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਐਕਟ-2017, ਸੈਕਸ਼ਨ 21 (1) 'ਚ ਇੰਜ ਦਰਜ ਹੈ : ਮਾਨਸਿਕ ਬਿਮਾਰੀ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਤ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਕਟ

ਧ੍ਰੁ. ਰਜਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ੁਕਲ

ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਅਰਥਾਤ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਐਟਮੀ ਹਥਿਆਰਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਖਲਬਲੀ ਮਚਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਵਿਕਸਤ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਵਿਚ ਭੈਅ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਆਰਥਿਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਮੰਗ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ ਕੁਝ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵੀ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਆਖਰ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਰੱਖਿਅਕ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਾਮਾਨ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਕਿਉਂ ਜੂਝ ਰਹੇ ਹਨ? ਲੰਡਨ, ਰੋਮ, ਪੈਰਿਸ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਨਿਉਯਾਰਕ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਨਗਰ ਕਿਉਂ ਸਿੱਧ ਹੋਏ? ਆਰਥਿਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਨਾ ਤਾਂ ਖੇਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੇਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਅਜਿਹੇ ਉਤਪਾਦ ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿਚ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਬਿਪਤਾ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸ਼ਹਿਰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਬਲ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ (ਸ਼ਹਿਰਾਂ) ਦੀ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਪਿੰਡ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਾਂ ਫੈਲਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਵੱਧ ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਲਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਟਰੈਕਾਂ 'ਤੇ ਬਾਲ-ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਸੈਂਕੜੇ ਮੀਲਾਂ ਦਾ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕਰ ਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਰਹੇ ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਦੁੱਖਭਰੀ ਗਾਥਾ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦਿੱਲੀ, ਮੁੰਬਈ, ਅਹਿਮਦਾਬਾਦ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਬੈਂਗਲੁਰੂ ਇਹ ਸਭ ਸਮਾਜ ਜੀਵਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਡਾਰਵਿਨ ਦੇ ਉਸ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਕੇ ਉਭਰੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਿਰਬਲ ਦੇ ਜੀਵਨ ਲਈ ਕੋਈ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਇਸ ਕਾਲਖੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭੌਤਿਕਵਾਦੀ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਯੁੱਧ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚ ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਜੀਵਨ ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਨੀਤੀਘਾਤ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀ, ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀ ਵਿਚਾਰ-ਮੰਥਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਜਿਸ ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਸਭਨਾਂ ਨੇ ਅਣਦੇਖੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਉਤਪਾਦਿਕਤਾ ਅਤੇ ਖਪਤ ਦੀ ਆਧੁਨਿਕ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਇੰਦਰੀ ਸਵਾਦਾਂ ਦਾ ਕਿਸ ਕਦਰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਰਵਾਇਤੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਲਾਕਡਾਊਨ ਵਿਚ ਬੋੜੀ ਢਿੱਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੱਗੀਆਂ ਲੰਬੀਆਂ ਕਤਾਰਾਂ ਇਸੇ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਅੱਜ ਸਮਕਾਲੀ ਸੱਭਿਅਤਾ 'ਤੇ ਇਕ ਮੌਲਿਕ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਹੋਣੀ ਵਕਤ ਦੀ ਨਜ਼ਾਕਤ ਹੈ ਜਿਵੇਂ

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ 1909 ਵਿਚ ਹਿੰਦ ਸਵਰਾਜ ਪੁਸਤਕ ਜ਼ਰੀਏ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਰੇਲਗੱਡੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਫੈਲਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਬੰਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਜ਼ਰੀਏ ਫੈਲੀ ਹੈ। ਚੀਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਦੋ ਦੋ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੋਰੋਨਾ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸਫ਼ਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਕੋਈ ਅਨਪੜ੍ਹ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਅਪਾਹਜ। ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਤਾਂ ਹਰ ਸੌ-ਡੇਢ ਸੌ ਸਾਲ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਹਨ

ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਹੋਰ ਵੱਧ ਅਣ-ਮਨੁੱਖੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਦੌਰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਨਸਾਨ ਇਹ ਹਰਗਿਜ਼ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁਣਗੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਣ-ਮਨੁੱਖੀ ਵਰਤਾਰਾ ਵਧੇ-ਫੁੱਲੇ। ਗਿਰਾਵਟ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਨਫਰਤਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਬਦਲਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ

ਇਤਿਹਾਸ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਆਫ਼ਤ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਨੀਆ ਨੇ ਦਿਸ਼ਾ ਬਦਲੀ ਹੈ। ਟੀਚੇ ਬਦਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੇ ਸਟਾਰਵਾਰ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਵਾਲੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੀਆਂ ਚੁਲਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਮੰਗੋਲੀਆ, ਕੰਬੋਡੀਆ, ਵੀਅਤਨਾਮ, ਭੂਟਾਨ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤਕ ਭਾਰਤ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਪਿੰਡ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ, ਖੇਤੀ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਖੇਤੀ ਵਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਉਗਾਉਣਾ। ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ। ਬਣਾਉਣੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਗਾਉਣੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਹਿਜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਉਗਾਉਣ ਜਾਂ ਉਪਜਾਉਣ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਕੇ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਮਸ਼ਹੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਵਿਕ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵੀ।

ਇਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਵਿਸ਼ਾਣੂ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਫਿਰ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਤਹਿਲਕਾ ਮਚਾਵੇਗਾ। ਭੈਅ ਅਤੇ ਖਦਸ਼ੇ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਜੀਵਨ ਸੱਭਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸੱਭਿਅਤਾ ਤਾਂ ਉਹੀ ਹੈ ਜੋ ਸਭ ਵਿਚ ਨਿਡਰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ਨਿਡਰਤਾ ਸਭ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿਚ, ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ, ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ। ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੈਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਸੀ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਵਾਲੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਹੋਵੇ। ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਕਾਲਖੰਡ ਅਜਿਹੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੀ ਹੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਵਾਲੇ ਹੋਣ, ਅਜਿਹੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਹੀ ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾ ਨੇ ਕੁਝ ਸਬਕ ਵੀ ਸਿਖਾਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਦੁਨੀਆ ਬਿਨਾਂ ਤੇਲ ਫੂਕੇ ਵੀ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਜਲ-ਬਲ ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਗੰਦਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਚੱਲ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕਈ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਸਿਹਤਮੰਦ ਅਤੇ ਖਸ਼ੀਆਂ-ਖੇਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਲਾਲਚ ਅਤੇ ਸਵਾਰਥਾਂ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 'ਜੀਓ ਤੇ ਜਿਊਣ ਦਿਉ' ਵਾਲੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੋਰਾਂ 'ਤੇ ਆਸ਼ਰਿਤ ਅਤੇ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਨਾ ਹੋ ਕੇ ਸਵੈ-ਆਸ਼ਰਿਤ ਤੇ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਵਾਲੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਵਾਲੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਪਰ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਇੰਨੇ ਵੱਧ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗੁਸਣ ਵਾਲੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਆਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣਾ, ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਫੌਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਕਤਵਰ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਲਈ ਸੁੱਖਮਈ ਜੀਵਨ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਮੂਲ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ, ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਤੋਂ ਵਿਕਸਤ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਆਸ਼ਰਿਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੀ ਸੁਚੱਜੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ ਹਨ। ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਇਕ ਹੋਰ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗਲੋਬਲ ਵਿਲੇਜ (ਵਿਸ਼ਵ ਪਿੰਡ) ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੁਕਤ ਸੋਚ-ਵਿਚਾਰ, ਮੁਕਤ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰੀ ਆਰਥਿਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨਾਲ ਮੂਰਤ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਸਗੋਂ ਉਦੋਂ ਮੂਰਤ ਰੂਪ ਲਵੇਗੀ ਜਦ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਸਥਾਈ ਤੇ ਸਥਿਰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ

ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਵਾਲੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹਕੀਕੀ ਜੀਵਨ ਸੁੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਿਧੀ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇਣੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹੀ ਵਸਤ ਚੰਗੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਸੰਜਮ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਸਾਦਗੀ ਵਾਲੀ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਦੀ ਦਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ।

ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਭਾਰਤੀ ਜੀਵਨ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਫਿਰ ਤੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਸਮਾਜ ਨਵਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਕੇ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ 1909 ਵਿਚ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸੱਚੇ ਸਵਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੱਚਾ ਸਵਰਾਜ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਦਾ ਜੋ ਸਮਾਜ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 1909 ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਪਰ ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਦਾ

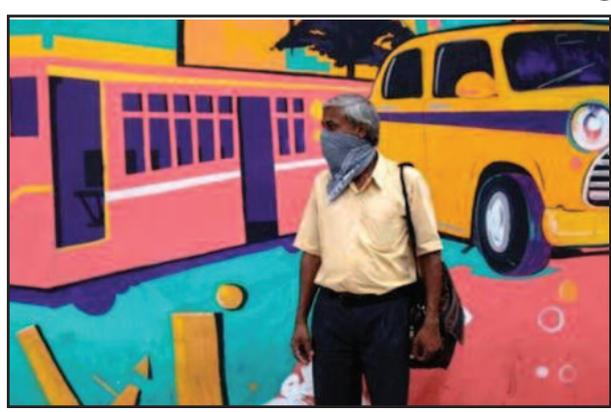
ਵਿਸ਼ਵ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਲਗਭਗ 250 ਵਾਰ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲੀਆਂ ਹਨ। ਲਿਖਤੀ ਇਤਿਹਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਹਾਮਾਰੀ 1200 ਈਸਾ ਪੂਰਵ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਸੀ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਕੋਵਿਡ-19 (ਕੋਰੋਨਾ) ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੋਈ ਰੋਗ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ, ਕਸਬਾ, ਸੂਬਾ ਜਾਂ ਦੇਸ਼ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਤਨ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੀ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਕ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਛੂਹਣ ਨਾਲ ਵਧੇਰੇ ਕਰਕੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਮਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਪਾਨਡੀਮੋਜ' (Pandemos) ਤੋਂ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਾਨ ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਸਾਰੇ' ਅਤੇ ਡੀਮੋਜ ਤੋਂ ਭਾਵ 'ਲੋਕ' ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੀਆਂ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਆਫ ਇਪੀਡੀਮੀਓਲੋਜੀ ਅਨੁਸਾਰ "ਉਹ ਮਹਾਮਾਰੀ ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਇਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਫੈਲੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

250-266 ਈਸਵੀ ਦੌਰਾਨ ਯੂਰੋਪ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੂੰ ਸਾਇਪਰੀਅਨ ਪਲੇਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ 10 ਲੱਖ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। 541-542 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਯੂਰੋਪ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ 20 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। 735-739 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਜਪਾਨ; 1331-1353 ਦੌਰਾਨ ਯੂਰੋਪ, ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਅਫਰੀਕਾ; 1520 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਮੈਕਸਿਕੋ; 1563-64 ਦੌਰਾਨ ਲੰਡਨ; 1616-1620 ਦੌਰਾਨ ਲੰਡਨ; 1629-31 ਦੌਰਾਨ ਇਟਲੀ; 1665 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਲੰਡਨ; 1679 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਆਸਟਰੇਲੀਆ; 1720-22 ਈਸਵੀ ਦੌਰਾਨ ਫਰਾਂਸ; 1772 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਇਰਾਨ; 1816-26 ਦੌਰਾਨ ਏਸ਼ੀਆ ਤੇ ਯੂਰੋਪ; 1846-1860 ਈਸਵੀ ਦੌਰਾਨ ਰੂਸ; 1855-60 ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ; 1863-1875 ਮੱਧ ਪੂਰਬ; 1899-1923 ਯੂਰੋਪ-ਏਸ਼ੀਆ ਤੇ ਅਫਰੀਕਾ; 1957-58 ਵਿਚ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ਤੇ 2017-18 ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ 'ਤੇ ਅਤਿ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮੁਲਕਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ ਦੀ 10 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਨੌਬੇ ਫੀਸਦੀ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਦੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਹਵਾਲੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

ਬਿਮਾਰੀਆਂ, ਦਿਮਾਗੀ ਬੁਖਾਰ ਅਤੇ ਪੀਲੀਆ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮਹਾਂਦੀਪੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਫੈਲਣ ਬਾਰੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਯੂਰੋਪ ਵਿਚ ਫੈਲੀਆਂ ਹਨ। 1500 ਈਸਵੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ 10 ਤੋਂ 15 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਹਾਂਦੀਪ ਵਿਚ ਮਹਾਮਾਰੀ ਫੈਲੀ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਫਲੂ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਫਲੂ 1918-1919, ਏਸ਼ੀਅਨ ਫਲੂ 1957-58 ਅਤੇ

ਹਾਂਗਕਾਂਗ ਫਲੂ 1968-69 ਦੌਰਾਨ ਫੈਲਿਆ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਸਥਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਿਰਫ 1918-19 ਦੇ ਫਲੂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਦੋ ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਐਚ ਫਾਈਵ ਐਨ ਵੈਨ ਫਲੂ, ਐਚ ਵੈਨ ਐਨ ਵੈਨ ਫਲੂ, ਮੱਧ ਪੂਰਬੀ ਫਲੂ, ਇਬੋਲਾ ਵਾਇਰਸ ਫਲੂ, ਐਚ ਵੈਨ ਐਨ ਵੈਨ 2009 ਵਾਇਰਸ ਆਦਿ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਝੰਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 2016 ਦੌਰਾਨ ਫੈਲੇ ਜ਼ੀਕਾ ਵਾਇਰਸ ਨੇ 34 ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ 2018 ਦੇ ਸਪੈਨਿਸ਼ ਫਲੂ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਨਵੀਂ ਬਿਪਤਾ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਹ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਹਾਂਦੀਪਾਂ ਤੇ ਆਰ-ਪਾਰ ਜਿਵੇਂ 2009 ਦੇ ਐਚ ਵੈਨ ਐਨ ਵੈਨ ਫਲੂ ਦੀ ਮਾਰ 178 ਮੁਲਕਾਂ ਤੱਕ ਸੀ। ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਛੋਹ ਅਤੇ ਨੇੜਤਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ

ਨਾਲ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਵੰਨਗੀ ਵੀ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਫੈਲੇ ਫਲੂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਹੀ ਫੈਲੇ ਦੋਵੇਂ ਸਾਰਸ ਫਲੂ ਵੀ ਪਿਛਲੀਆਂ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੇ ਹਨ। ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦਾ ਪੱਧਰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਲਈ ਬੜਾ ਘਾਤਕ ਤੇ ਮਾਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਸ ਤੋਂ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਹਰ ਪੱਧ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਸਿੱਖਿਆ, ਆਵਾਜਾਈ, ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ, ਖੇਤਰੀ ਕਾਰੋਬਾਰ, ਛੋਟੇ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਆਦਿ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਵਜੋਂ 2003 ਦੇ ਸਾਰਸ, 2013 ਅਤੇ 2015 ਦੇ ਇਬੋਲਾ ਵਾਇਰਸ ਚੀਨ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਅਫਰੀਕੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇ ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖਿਆ, ਆਵਾਜਾਈ, ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਆਦਿ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 14ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਯੂਰੋਪ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਕਾਲੀ ਮੌਤ ਪਲੇਗ ਕਾਰਨ ਯੂਰੋਪ ਦੀ ਅੱਧੀ ਵਸੋਂ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਇਕੱਲੇ ਫਲੂ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਹੀ ਹਰ ਸਾਲ ਢਾਈ ਲੱਖ ਤੋਂ ਪੰਜ ਲੱਖ ਤੱਕ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਨੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮੌਤ ਦਰ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਮਹਾਮਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਬਚੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਰੀਰਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਉਪਜਦੀ ਹੈ।

ਆਰਥਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਕਾਰਨ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮੁਲਕ ਹੀ ਪੀੜਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਗੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ, ਅਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 21 'ਤੇ)

ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਵਪਾਰੀਕਰਨ 'ਚ ਸੁੰਗੜਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰ

ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਵਰਗ ਨਾਲ ਵੱਡੇ ਵਾਅਦੇ ਕਰਕੇ ਭਾਰੀ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਈ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਅਲੋਚਨਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਵੱਧ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸੁਬਾਈ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਇਕ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਜਨਤਕ ਇਕੱਠਾਂ ਵਿਚ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਉਠਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਵਜੋਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣਾ ਵਿਭਾਗ ਬਦਲਣ ਕਾਰਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਪਰਗਟ ਸਿੰਘ ਨੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਸਥਾਰ ਵਾਲੀ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਸੂਬੇ 'ਚ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਦਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਅਫਸਰਸ਼ਾਹੀ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਰਿਹਾ। ਮਈ ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬਗ਼ਾਵਤ ਦੀ ਆਹਟ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ, ਜਦੋਂ ਸਾਰੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਲਿਖਤ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ, ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਗੈਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਾਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ। ਹਾਲੀਆ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਤਹਿਤ ਸਭ ਗਿਲੇ ਸ਼ਿਕਵੇ ਭੁਲਾ ਕੇ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਉੱਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਏ ਹਨ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਸਮੂਹਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਅਸਲ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੇ ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਸਮੁੱਚਾ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ, ਕੋਈ ਇੱਕ ਸ਼ਖ਼ਸ ਨਹੀਂ। ਬੈਠ ਕੇ ਮਸਲੇ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਇਹ ਲੜਾਈ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਅਫਸਰ ਦੇ ਰਵੱਈਏ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ? ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਰੋਕਾਰ ਨਹੀਂ? ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਫ਼ਾਈ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਨੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗ ਲਈ ਹੈ; ਇਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸ਼ਖ਼ਸ ਦੀ ਹਉਮੈ ਤਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੀਤੀਗਤ ਫੈਸਲੇ ਅਫਸਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਜਾਣ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਵੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਬਕਾਰੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ ਮੁੱਖ

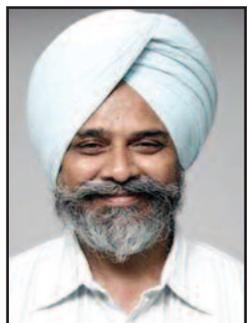
ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਤਾਂ ਕੰਮ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਚੱਲ ਹੀ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਫਿਰ ਇੰਨਾ ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ ਕਿਉਂ?

ਇਹ ਬਗ਼ਾਵਤੀ ਸੁਰਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਉਠੀਆਂ। ਕੁਝ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ ਸੀ ਪਰ ਅੱਧੀ ਕੁ ਦਰਜਨ ਨੂੰ ਅਹੁਦੇ ਬਖ਼ਸ਼ੇ ਗਏ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਕਰਾਰ ਭੁਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਮੰਤਰੀਆਂ ਨੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਮਤੇ ਉੱਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਤਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤੀ

ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਾਰਟੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿਚ ਵੀ ਇੰਨੀ ਜਾਨ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾ ਸਕੇ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ, ਘਰ ਘਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੇਣ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਦੇਣ, ਚਾਰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਅੰਦਰ ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਲੋਕ ਤੋੜ ਦੇਣ, ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੀਐੱਚਡੀ ਤੱਕ ਮੁਫ਼ਤ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ, ਰੇਤ ਖਣਨ ਮਾਫ਼ੀਆ,

ਦੁਆਰਾ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਹੈ। ਜਮਹੂਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਚ ਅੰਤਿਮ ਤਾਕਤ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਆਮ ਕਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਰਹਿਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬਾਂ 'ਚ ਇਹੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਆਸਤ ਇੱਕ ਜਮਾਨੇ ਤੱਕ ਤਿਆਗ, ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੇ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਜੁਝਣ ਦਾ ਨਾਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਜਿੰਨੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੀ ਕਨਪੁਤਲੀ ਵਾਂਗ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਸਿਆਸਤ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਮੰਡੀ ਦਰਮਿਆਨ ਬਫਰ (ਸੰਤੁਲਨ) ਦਾ ਕੰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਮੰਡੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਧਨ-ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਬਣਨ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਅਨੇ ਰੱਖਣ ਲੱਗੀ ਹੈ।

ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ

ਚੋਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਉੱਤੇ ਧਨ-ਬਲ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਦਲ ਬਦਲੀ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਇਜਲਾਸ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੇਬਾਕੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਵੋਟਿੰਗ ਹੋਣ ਦੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੁਝਾਨ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਵਪਾਰਕ ਰੁਝਾਨ ਵਾਲੇ ਆਗੂਆਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਇਸ ਕਦਰ ਬੌਣਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਿਲਿਆ ਰੁਤਬਾ ਖੋਹੇ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਬਚਾਉਣ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਦੀ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਤੋਂ ਡਰ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਤਕਨੀਕੀ ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਤਾਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਧਮਕਾਉਣ ਦਾ ਜਨਤਕ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਵੀ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਉਹ ਮੌਕਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਹਾਈਕਮਾਨ ਡਿੱਕ ਡੋਲੇ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਾਈਕਮਾਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸੀ, ਉਸ ਵਕਤ ਉਹ ਖੇਤਰੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਡੋਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਆਗੂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਆਗੂ ਖਿਲਾਫ਼ ਬੋਲਣ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਕਤ ਹਾਈਕਮਾਨ ਖ਼ਾਮੋਸ਼

ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਮਾਫ਼ੀਆ, ਸ਼ਰਾਬ ਸਮੇਤ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਫ਼ੀਏ ਨੂੰ ਨੱਥ ਪਾਉਣ ਵਰਗੇ ਵਾਅਦੇ ਕਿੰਨੇ ਵਫ਼ਾ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸੰਘੀ ਘੁੱਟ ਰਹੀ ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਨਾ ਬੋਲਣ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਤਾਂ ਸਮਝ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਫੈਡਰਲਿਜ਼ਮ ਨੂੰ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਉਪਰਾਲਾ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ।

ਅਬਰਾਹਮ ਲਿੰਕਨ ਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੀਭਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਮਕਬੂਲ ਹੋਈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ

ਬਿਜਲੀ ਸੋਧ ਬਿੱਲ-2020 ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

ਇਕ ਪਾਸੇ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਰਕੇ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਤਾਲਾਬੰਦੀ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੀ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੇਸ ਹੀ ਲੈ ਰਹੀ ਹੈ; ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਿਜਲੀ ਸੋਧ ਬਿੱਲ 2020 ਦਾ ਖਰੜਾ 17 ਅਪਰੈਲ ਨੂੰ ਬੜੀ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਜਾਰੀ ਕਰ ਕੇ ਪਹਿਲਾਂ 21 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ 8 ਮਈ ਤੱਕ ਅਤੇ ਹੁਣ 5 ਜੂਨ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੀ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਬਿਜਲੀ ਸੋਧ ਬਿੱਲ 2020 ਕੀ ਹੈ?

ਬਿਜਲੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਅਥਾਰਿਟੀ (Electricity Contract Inforcement Authority- ECEA): ਬਿਜਲੀ ਕਾਨੂੰਨ-2003 ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਚੈਪਟਰ (PART XA) ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਤਹਿਤ 5351 ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਅਥਾਰਿਟੀ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਵੇਚ, ਖਰੀਦ ਤੇ ਸੰਚਾਰ ਸਬੰਧੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਕੋਲ ਸਿਵਲ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਪੂਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਕੋਲ 'ਕੋਡ ਆਫ ਕ੍ਰਿਮੀਨਲ ਪ੍ਰੋਸੀਜ਼ਰ 1973' ਦੇ ਅਨੁਭਾਗ 345 ਤੇ 346, ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਵੀ ਭੇਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵਰਗੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਕੋਲ ਜਾਇਦਾਦ ਵੇਚਣ ਅਤੇ ਕੁਰਕੀ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਅਥਾਰਿਟੀ ਬਿਜਲੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਅਦਾਲਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਵਾਲ ਹੈ: ਸਿਰਫ ਬਿਜਲੀ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪਈ? ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਕੋਲ ਤਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੰਡੀਅਨ ਕਾਂਟਰੈਕਟ ਐਕਟ-1872 ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਸਲਿਆਂ ਲਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਕੇਂਦਰੀ ਬਿਜਲੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ, ਅਪੈਲੇਟ ਅਥਾਰਿਟੀ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

ਸਭ ਨੂੰ ਖਬਰ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪਾਸੜ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਬਿਜਲੀ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਸੂਰਜੀ ਪਲਾਂਟਾਂ ਵਿਚ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖੀ ਤਕਨੀਕੀ ਨਵੀਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਣਦੇਖਿਆ ਕਰਕੇ ਉਚੀਆ ਦਰਾਂ ਤੇ 25 ਸਾਲਾ ਸਮਝੌਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵਰਤਮਾਨ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 4.55 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਦਰ ਨੂੰ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸੂਰਜੀ ਬਿਜਲੀ ਦਰ 2.44 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹਾਹਾਕਾਰ ਮੱਚ ਗਈ। ਬਿਜਲੀ ਨਿਗਮਾਂ ਨੂੰ

ਅਣਵਰਤੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਪੈਸਿਟੀ ਚਾਰਜਜ਼ ਦੇਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਝੌਤਿਆਂ 'ਤੇ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਗਾਹ-ਬਗਾਹੇ ਉਠਦੀ ਰਹਿ-ਦੀ ਹੈ।

40 ਗੀਗਾਵਾਟ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ 34 ਅਜਿਹੇ ਪਲਾਂਟ ਆਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਐਨਾ ਸਾਜ਼ੋ-ਸਮਾਨ ਚੀਨ ਤੋਂ ਲਿਆ ਜਿੰਨਾ ਭਾਰਤ ਹੈਵੀ ਇਲੈਕਟ੍ਰੀਕਲਜ਼ ਲਿਮਟਡ (ਬੀਐੱਚਈਐੱਲ) 4 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਨਫਾ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਬੀ ਐੱਚ ਈ ਐੱਲ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਘਾਟੇ ਵਿਚ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਰਮਲਾਂ ਨੇ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ 1.74 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦੀ ਪੂੰਜੀ ਲੈ ਕੇ ਲਾਈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਇਹ ਘਾਟੇ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਕਰਕੇ ਦਿਵਾਲੀਆ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਉਰਜਾ ਬਾਰੇ 37ਵੀਂ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਮੁਰਖਤਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਿਜਲੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਕੰਮੀਆਂ ਸੰਪਤੀਆਂ (ਫ1) ਵਧ ਕੇ 3 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਵੇਂ ਬਿੱਲ ਵਿਚ ਬਿਜਲੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਅਥਾਰਿਟੀ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਅਵਾਮ ਦੇ ਲੋਕ-ਤੋੜ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਜਬਰੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪੁਨਰ-ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।

ਕੌਮੀ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਨੀਤੀ: ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੌਮੀ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਨੀਤੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ ਜਿਸ ਤਹਿਤ ਹਰ ਇੱਕ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਊਰਜਾ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਹਰ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਮਿਥੀ ਹੋਈ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਖਰੀਦੇ। ਇਸ ਵਿਚ ਵੀ ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਹਿੱਤ ਫੂਪੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੇ ਨਵਿਆਉਣਯੋਗ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਜਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਲਾਂਟ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀ ਯੂਨਿਟ ਕੀਮਤ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ।

ਜੇ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀ ਇਹ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਬਿਜਲੀ ਉਹ ਘੱਟ ਖਰੀਦੇਗੀ, ਓਨੀ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਮੁੱਲ ਬਿਨਾਂ ਬਿਜਲੀ ਲਏ ਜੁਰਮਾਨੇ ਵਜੋਂ ਚੁਕਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਰਗੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਿਨ ਵਰਤੀ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਕਪੈਸਿਟੀ ਚਾਰਜ ਦੇਣੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ।

ਵੰਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀਕਰਨ: ਬਿਜਲੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖ ਬੰਨ੍ਹਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੋ ਭਰਮ ਫੈਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲਾਈਸੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਆਵੇਗੀ; ਦੂਜਾ, ਪਬਲਿਕ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨਾਲੋਂ ਨਿੱਜੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਉਤਮ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਸੋਧ ਮੁਤਾਬਕ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਗਾਂਹ ਕਿਸੇ ਤੀਸਰੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਵੰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਇਹ ਕੰਮ ਸਬ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰ ਤੋਂ ਅਗਾਊਂ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਲੈਣੀ ਪਵੇਗੀ ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੂਚਿਤ ਹੀ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹਾ ਨਿਜ਼ਾਮ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨੇਤਾ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਫਸਰ ਅਤੇ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ੀ ਬਣਨਗੇ। ਇਹ ਵੀ ਯਕੀਨੀ ਹੈ ਕਿ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ੀ ਪੌਸ਼ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਚੁਣਨਗੇ; ਜਿਵੇਂ ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਵਿਚ ਅਸਰ ਰਸੂਖ ਵਾਲੇ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟਰ ਲੰਮੇ ਤੇ ਚੰਗੇ ਭੁਗਤਾਨ ਵਾਲੇ ਰੂਟ ਹੀ ਚੁਣਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਇਹ ਖਦਸ਼ਾ ਓਪਰਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਬਿਜਲੀ ਮਾਲੀਆ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਗਰਾਹੀ ਜਾਣ ਪਰ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਧੋਲਾ ਵੀ ਨਾ ਦੇਣ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਵੇਂ ਬਿਜਲੀ ਸੋਧ ਬਿੱਲ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਜੂੜ ਮੁਤਾਬਕ, ਜੇ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਕ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਖਰੀਦ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦੀ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜਾਂ

'ਲੈਟਰ ਆਫ ਕਰੈਡਿਟ' ਦੇਵੇਗੀ ਤਾਂ ਹੀ 'ਰਾਜ ਲੋਡ ਡਿਸਪੈਚ ਸੈਂਟਰ' ਬਿਜਲੀ ਛੱਡਣਗੇ।

ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੰਡ ਸਿਸਟਮ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਆਈਆਂ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 1999 ਵਿਚ ਉਤੀਸਾ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਏਈਐੱਸ (AES) ਨੇ ਲਈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਬੰਬੇ ਸਬਰਬਨ ਸਪਲਾਈ ਬਿਜਲੀ (BSES) ਕੰਪਨੀ ਨੇ। 1999 ਦੇ ਤੂਫਾਨ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਰੋਲ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਰਗਾ ਹੀ ਸੀ। 2001 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਨ ਕੰਪਨੀ ਭੱਜ ਗਈ ਅਤੇ ਮਾਰਚ 2015 ਵਿਚ ਡਾਓ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨੇ ਪਏ। ਔਰੰਗਾਬਾਦ, ਜਲਗਾਓ, ਨਾਗਪੁਰ, ਗਯਾ, ਭਾਗਲਪੁਰ, ਮੁਜ਼ੱਫਰਪੁਰ, ਗਵਾਲੀਅਰ, ਉਜੈਨ ਆਦਿ 'ਤੇ ਵੰਡ ਸਿਸਟਮ ਦਾ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ; ਅੱਕ ਕੇ ਫਰੈਂਚਾਈਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨੇ ਪਏ ਹਨ। ਬਿਨਾਂ ਸਬਸਿਡੀ ਬਿਜਲੀ ਦਰਾਂ: ਤਜਵੀਜ਼ਸੁਦਾ ਤਰਮੀਮਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਬਿਜਲੀ ਦਰਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸਬਸਿਡੀ ਤੈਅ ਕਰਨੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਕਰੌਸ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਵੀ ਪੜਾਅਵਾਰ ਬੰਦ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਜੇ ਕਿਸੇ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸਬਸਿਡੀ ਦੇਣਾ ਚਾਹੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਦੀ ਰਕਮ ਖਪਤਕਾਰ ਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿਚ ਸਿੱਧੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾਉਣੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਖੇਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਕ ਬਿਜਲੀ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਸਮਵਰਤੀ ਸੂਚੀ (concurrent list) ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਿਜਲੀ ਬਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਰਾਜ, ਦੋਵੇਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨ ਨਾਲ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਬਚੇਗਾ। ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਤਾਪ ਬਿਜਲੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਆਉਣ ਨਾਲ ਬਿਜਲੀ ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਲੈਕਸ਼ਨ ਕੇਂਦਰ ਕਰੇਗਾ।

ਬਿਜਲੀ ਸਮਝੌਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਪੱਧਰ ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵੱਖਰੀ ਅਥਾਰਿਟੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬਿਜਲੀ ਉਤਪਾਦਕਾਂ ਦਾ ਵੰਡ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵੱਲ ਬਕਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਲੋਡ ਡਿਸਪੈਚ ਸੈਂਟਰ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਵੀ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਗੇ। ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਖੇਡ ਵਿਚ ਮੁਕ ਦਰਸ਼ਕ, ਲੋਕ ਫੁੱਟਬਾਲ ਅਤੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਖਿਡਾਰੀ ਹੋਣਗੇ। ਕੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ, ਲੋਕਾਂ ਦੁ-ਆਰਾ, ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਚੁਣੀ ਸਰਕਾਰ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੁੱਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗੀ?

ਇੰਜ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਭੁੱਲਰ

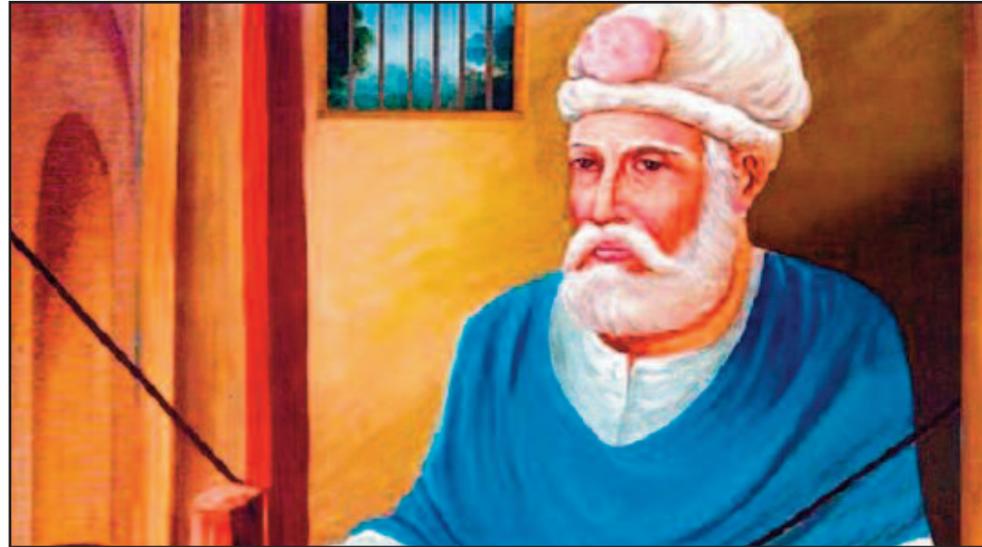

ਪਾਖੰਡਵਾਦ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੀ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੀ ਬਾਣੀ

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੇ ਆਗਮਨ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਪਾਖੰਡ, ਔਪ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਉਚ-ਨੀਚ ਦੀ ਨਫ਼ਰਤ ਅਤੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖਾਂ ਦੇ ਜਨਮਦਾਤਾ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨੇ ਬੜੀ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਤੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੇ ਵਿਤਕਰੇ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆ ਵੀ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਭਗਤੀ ਦੇ ਸਹੀ ਮਾਰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੇ 17 ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰੇ ਗਏ 227 ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ 237 ਸ਼ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਦੇ ਜਨਮ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਬੇਸ਼ੱਕ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹਨ ਪਰ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਦੇ 'ਮਹਾਨਕੋਸ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ 1398 ਈ. (ਜੇਠ ਸੁਦੀ 15 ਸਮੇਤ 1455) ਨੂੰ ਬਨਾਰਸ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਾਈ ਲੋਈ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਇੱਕ ਬੇਟੇ ਤੇ ਇੱਕ ਬੇਟੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨੇ ਸੁਆਮੀ ਰਾਮਾਨੰਦ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਧਾਰਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਹ ਚਰਚਾ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੋ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੌੜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੇ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਤਾ ਸਨ, ਉਹ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਮੰਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਕਬੀਰ ਜੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਲੇਟ ਗਏ। ਰਾਮਾਨੰਦ, ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੰਗਾ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਪਿਆਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸਨ। ਹਨੇਰੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੈਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ। ਇੰਝ ਕਬੀਰ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਿਸ਼ ਬਣ ਗਏ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ 10ਵੀਂ ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇੰਝ ਕੀਤਾ ਹੈ :-

ਹੋਇ ਬਿਰਕਤੁ ਬਨਾਰਸੀ ਰਹਿੰਦਾ ਰਾਮਾਨੰਦੁ ਗੁਸਾਈ।
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਿ ਕੈ ਜਾਂਦਾ ਗੰਗਾ ਨੁਵਣ ਤਾਈ।

ਅਗੇ ਹੀ ਦੇ ਜਾਇ ਕੈ ਲੰਮਾ ਪਿਆ ਕਬੀਰ ਤਿਥਾਈ।
ਪੈਰੀ ਟੁੰਬ ਉਠਾਲਿਆ ਬੋਲਹੁ ਰਾਮ ਸਿਖ ਸਮਝਾਈ
ਪਰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਤੇ ਮਿ-
ਥਿਹਾਸਿਕ ਸਾਖੀਆਂ ਸਾਡੇ ਕਈ ਮਹਾਂ ਪੁਰਖਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ

ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਉਸ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਜੋ ਸੰਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ 'ਚੋਂ ਝਲਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਖੋਜਕਾਰਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਚਾਰਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।
ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਪਾਖੰਡਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰੀ।

1. ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਤੇ ਵਰਤ ਵਿਰੁੱਧ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਖਿਆ:
ਛੋਡਿਹ ਅੰਨੁ ਕਰਹਿ ਪਾਖੰਡ।
ਨਾ ਸੋਹਾਗਨਿ ਨਾ ਓਹਿ ਰੰਡ।

2. ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨਾਂ ਬਾਰੇ:

ਭੁਲੇ ਭਟਕਾ ਖਾਹਿ ॥

4. ਧਾਰਮਿਕ ਭੇਖਾਂ ਬਾਰੇ:
ਨਗਨ ਫਿਰਤ ਜੋ ਪਾਈਐ ਜੋਗੁ ॥
ਬਨ ਕਾ ਮਿਰਗੁ ਮੁਕਤਿ ਸਭੁ ਹੋਗੁ ॥

5. ਸਵਰਗ-ਨਰਕ ਬਾਰੇ:
ਜੀਵਤ ਪਿਤਰ ਨ ਮਾਨੈ ਕੋਊ ਮੂਏਂ ਸਿਰਾਧ ਕਰਾਹੀ॥
ਪਿਤਰ ਭੀ ਬਪੁਰੇ ਕਹੁ ਕਿਉ ਪਾਵਹਿ ਕਉਆ ਕੁਕਰ ਖਾਹੀ॥

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਕਠੋਰ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੁਰੂ ਧਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਸਾਫ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ ਉੱਚ ਕੋਟਿ ਦੀ ਦਲੇਰਾਨਾ ਤੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ:

ਜੋ ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਬ੍ਰਹਮਣੀ ਜਾਇਆ॥
ਤਉ ਆਨ ਬਾਟ ਕਾਹੇ ਨਹੀ ਆਇਆ॥

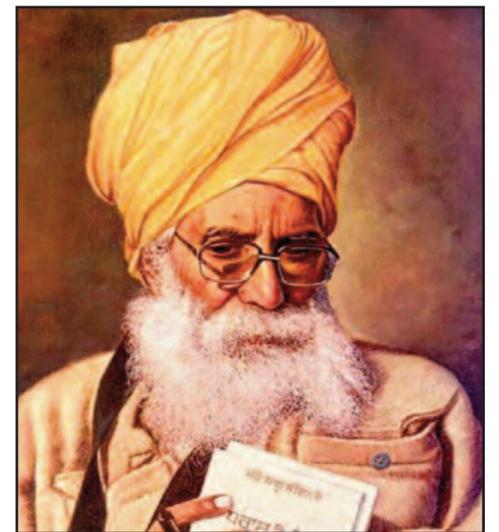
ਭਾਵ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਅੰਸ਼ ਤੇ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ 'ਚੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਜੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਉਚਾ ਕਹਾਉਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਰਸਤੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਹਾਲੇ ਵੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਵਿਤਕਰਾ, ਸਵਰਗਾਂ-ਨਰਕ ਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਵਿਰੋਧੀ ਗਲਤ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਨੇ 622 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਸਿਰਫ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣਾ ਹੀ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਉਸ 'ਤੇ ਅਮਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਸੇਵਾ ਦੀ ਮੂਰਤ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ

ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਂ ਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਸੀ, ਦਾ ਜਨਮ 4 ਜੂਨ 1904 ਨੂੰ ਛਿੱਬੂ ਮੱਲ ਅਤੇ ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਰਾਜੇਵਾਲ ਰੋਹਣੇ, ਤਹਿਸੀਲ ਖੰਨਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਾਹੂਕਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਧਾਰਮਿਕ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸਨ। ਮੁੱਢਲੀ ਵਿੱਦਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਸੀਨੀਅਰ ਸਕੂਲ ਖੰਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਦਸਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਅਚਾਨਕ ਘਰ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਆ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚਾਲੇ ਹੀ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਲਾਹੌਰ ਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਉਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਤਾ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਘਟੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਉਹ ਭਗਤ ਵੀ ਬਣੇ, ਪੂਰਨ ਵੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਜੇ। ਲਾਲਾ ਛਿੱਬੂ ਮੱਲ ਦਾ ਘਰ ਗੁਰਬਤ ਵਿੱਚ ਲਹਿ ਜਾਣਾ ਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਦਾ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਕੋਈ

ਵਪਾਰੀ ਜਾਂ ਹਟਵਾਣੀਆਂ ਬਣ ਕੇ ਲਾਲਾ ਰਾਮਜੀ ਦਾਸ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਪਰ ਉਹ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਨ ਲੱਗੇ। ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸਮਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਵਪਾਰਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਡੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸਰਨ ਲਈ ਗਏ। ਇੱਥੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 24 ਸਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਇੱਥੇ ਹੀ 1934ਈ. ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਬੂਟੇ ਅੱਗਿਓਂ ਇੱਕ ਗੁੰਗਾ ਅਤੇ ਲੂਲੂ ਬੱਚਾ ਮਿਲਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਰਹਿਮ ਰੂਪੀ ਚਿਣਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਂ ਮਗਰੋਂ 'ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ' ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 14 ਸਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਘੁੰਮਾਇਆ ਅਤੇ ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ। ਚਿਕਿਤਸਿਕ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾ 'ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ' ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵੀ ਸ਼ਾਇਦ ਉਦੋਂ ਹੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਨੇ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਚਿੰਤ-ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਘਟਨਾ ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਬਹੁਤ

ਵੱਡੀ ਸੰਸਥਾ ਜਨਮ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।
ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋਈ ਅਤੇ ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਹ ਕਤਲੇ-ਗਾਰਤ ਆਪਣੀ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖੀ ਜੋ 1947 ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਹੂ-ਲੁਹਾਣ ਹੋਏ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਗਤ ਪੂਰਨ ਸਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੇਖ ਕੇ ਬੜਾ ਦੁੱਖ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜ਼ਖ਼ਮੀ, ਲੂਲੂ-ਲੱਗੜੇ, ਬੇਸਹਾਰਾ ਤੇ ਰੋਗੀ ਸਰਨਾਰਥੀਆਂ ਦਾ ਹਾਲ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਤੰਬੂ ਗੱਡ ਕੇ ਅਪਾਹਜਾਂ ਤੇ ਬੇ-ਸਹਾਰਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਰ ਜੀ.ਟੀ. ਰੋਡ 'ਤੇ ਤਹਿਸੀਲ ਨੇੜੇ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾ ਕੇ 'ਪਿੰਗਲਵਾੜਾ' ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰੋਹੜੀ ਵਿੱਚ ਲਿਟਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਤੇ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਾਧੇ, ਪਾਣੀ-ਹਵਾ ਦੇ ਦੂਸਿਤ ਹੋ ਜਾਣ, ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਕੱਟੇ ਜਾਣ, ਅੰਨ ਸੰਕਟ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਗੰਦੇ ਪਾਣੀ, ਗਰੀਬੀ, ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਸੜਕ-ਰੇਲ ਹਾਦਸੇ,

ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਆਦਿ ਕਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਇਸਤਿਹਾਰ ਤੇ ਕਿਤਾਬਚੇ ਵੰਡਦੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਦੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਾਪਿਸ ਪਿੰਗਲਵਾੜੇ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ।

ਬੇਉਮੀਦੀ ਦੇ ਦੌਰ 'ਚ ਉਮੀਦ ਦੀ ਕਿਰਨ

ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਨਾਉਮੀਦੀ ਨੂੰ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੀ ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਦੀਕ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਗੀਤ-ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਏ ਜਾਣ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਦੀ ਤਾਜ਼ਾਤਰੀਨ ਕੜੀ ਪਾਕਿ-ਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਕਾਸ਼ਾਨ ਅਭਮਾਨੀ ਵੱਲੋਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਵਿੱਚ ਰਚਿਆ ਗੀਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਉਮੀਦ ਦੇ ਨਗਮੇ' ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਸੱਤ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ 40 ਨਾਮਵਰ ਸਾਜ਼ਿਦਿਆਂ ਤੇ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਰੋਜ਼ਨਾਮੇ 'ਡਾਅਨ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਉਮੀਦ ਦੇ ਇਸ ਗੀਤ 'ਵੀ ਆਰ ਵਨ, ਟੂਗੈਦਰ... ਐ ਖੁਦਾ, ਤੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕਾ ਪਾਸਬਾਂ' ਵਾਸਤੇ ਸਹਿਯੋਗ ਜੁਟਾਉਣ ਲਈ ਅਭਮਾਨੀ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਲੱਗੇ। ਅਭਮਾਨੀ ਨੇ 'ਡਾਅਨ' ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਇਹ ਗੀਤ ਉਮੀਦ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ, ਰੁਹਾਨੀਅਤ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਦਭਾਵ ਦਾ ਸੁਨੇਹਾ ਹੈ। ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਨਾਉਮੀਦੀ ਮਿਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਉੱਰਜਾ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਤਾਕਤ ਸਦਾ ਮੌਜੂਦ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਮਗੀਨ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹ ਆਸਵੰਦੀ ਜਗਾਉਣ ਦਾ ਪੁਖਤਾ ਵਸੀਲਾ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੀਤ ਰਾਹੀਂ ਅਸੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਅਜੇ ਵੀ ਬਲਸ਼ਾਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਕਰਨੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਰ-ਸਵੇਰ ਵਿਜਯੀ ਹੋ ਕੇ ਦਿਖਾਏਗੀ।"

ਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਜ਼ਿਦੇ ਗਾਇਕ ਗਰੈਮੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਰਲਸ ਬਿਸ਼ਾਰਤ, ਸਾਇਮਨ ਫਿਲਿਪਸ ਤੇ

ਸਟੂ ਹੈਮ (ਅਮਰੀਕਾ), ਉਘਾ ਆਲਮੀ ਗਿਟਾਰਵਾਦਕ ਰੌਕਨ ਮੀਰੋਸਿਨੀਚੋਕੋ (ਰੂਸ), ਲਿਲੀ ਕੈਸਿਲੀ (ਗ੍ਰੇਟ ਬ੍ਰਿਟੇਨ), ਡਾ. ਪਲਾਸ ਸੇਨ (ਭਾਰਤ), ਮੈਟ ਲੋਰੈਂਟ (ਕੈਨੇਡਾ) ਅਤੇ ਲੁਇਜ਼ਾ ਪਰੋਸੈਂਟ (ਬ੍ਰਾਜ਼ੀਲ) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਜ਼ਮ ਸੀਰਾਜ਼, ਫਾਖਿਰ ਤੇ ਫ਼ਾਰੂਕ ਅਹਿਮਦ (ਤਿੰਨੋਂ 'ਆਰੋਹ' ਗਰੁੱਪ ਤੋਂ), ਨਤਾਸ਼ਾ ਖਾਨ, ਨਤਾਸ਼ਾ ਬੇਗ, ਦੀਨੋ ਅਲੀ ਅਤੇ ਖਾਲਿਦ ਅਨਾਮ ਦੇ ਨਾਮ ਵਰਨਣਯੋਗ ਹਨ।

ਮਾਸਕ ਬਣਾਏ ਲਾਜ਼ਮੀ
ਭਾਰਤ ਵਾਂਗ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਧੜਾਧੜ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਗਿਣਤੀ 70 ਹਜ਼ਾਰ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ। ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਲੋਕਫ਼ਾਉਨ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨਰਮ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਤਵੱਕੋ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਲਾਗ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆਉਣ ਦਾ ਅਮਲ ਜਲਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਇਹ ਉਮੀਦ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਤੋਂ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਕੇਸ 2700 ਦੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਔਸਤ ਨਾਲ ਵਧਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਮਰਕਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਘਰਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਮਾਸਕ ਪਹਿਨਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਾਰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਜ਼ੀਰੇ ਆਜ਼ਮ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਾਇਕ ਡਾ. ਜ਼ਫ਼ਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਨੇ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੀਡੀਓ ਕਾਨਫਰੰਸ ਰਾਹੀਂ ਮਾਸਕ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨੁਕਤੇ ਗਿਣਾਏ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਾਰਕੀਟਾਂ, ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਮਾਲਜ਼, ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਅਦਾਰਿਆਂ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮਸਜਿਦਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ

ਵੀ ਮਾਸਕ ਜਾਂ ਨਕਾਬ ਪਹਿਨਣੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੋਵੇਗੀ।
ਰੋਜ਼ਨਾਮਾ 'ਡੇਲੀ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮਾਸਕ ਨਾ ਪਹਿਨਣਾ ਬਰਿਆਤੀ ਤੇ ਜਾਂਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੀਨੀਅਰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ, ਆਲੂ ਅਫ਼ਸਰ ਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਜੱਜ ਵੀ ਮੂੰਹ-ਨੱਕ ਢਕੇ ਬਿਨਾਂ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਆਏ ਹਨ। "ਹੁਣ ਕਈ ਨਾਮਵਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਕਟਾਂ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਬੱਲੇਬਾਜ਼ੀ ਅੱਗੇ ਝੜਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਰਕਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 'ਵਡੇਰਿਆਂ' ਨੂੰ ਵੀ ਸਹੀ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ 'ਵਡੇਰਿਆਂ' ਲਈ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਦਰ ਵੀ ਮੁਫ਼ਲਿਸੀਆਂ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ।" ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਪੀੜਤਾਂ ਦੀ ਫਹਿਰਿਸਤ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ਾਤਰੀਨ ਇਜ਼ਾਫ਼ਾ ਮਰਕਜ਼ੀ ਵਜ਼ੀਰ ਸਹਰਯਾਰ ਅਫ਼ਰੀਦੀ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਮੀ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਪੀਕਰ, ਅਸਦ ਕੈਸਰ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਨਿਕਲੇ ਸਨ। ਇੰਜ ਹੀ, ਸਿੰਘ ਸੂਬੇ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਇਮਰਾਨ ਇਸਮਾਈਲ ਵੀ ਇਲਾਜ ਦਾ ਵਕਫ਼ਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਹੁਣ 14 ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਇਕਾਂਤਵਾਸ ਹਨ। ਪੀੜਤ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 11 ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਅਸੈਂਬਲੀ ਵਿੱਚ ਪੀਐਮਐਲ-ਐਨ ਦੇ ਚੀਫ ਟ੍ਰਿਪ ਰਾਣਾ ਆਰਿਫ ਇਕਬਾਲ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਆਗੂ ਤੇ ਵਿਧਾਨਕਾਰ ਰਾਣਾ ਹਮੀਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਨਾਮ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹਨ।
ਰੋਜ਼ਨਾਮਾ 'ਦੁਨੀਆਂ' ਦੇ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ ਦੇ ਅਦ-

ਾਰੀਏ (ਸੰਪਾਦਕੀ) ਮੁਤਾਬਿਕ "ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਪਸਾਰੇ ਦੀ ਦਰ ਭਾਰਤ, ਇਰਾਨ ਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਉਪਰ ਓਨਾ ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਪਿਆ ਜਿੰਨੇ ਖ਼ਦਸੇ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਹੋਣ ਦੀ ਦਰ ਮਹਿਜ਼ 36 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਚਿੰਤਾ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਮਰੀਜ਼ ਜਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਓਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੇ।"

ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਕਿਸਾਨੀ
ਟਿੱਡੀ ਦਲਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਲਈ ਭਾਰਤ ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤਾਂ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਏ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਹਿਯੋਗ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਅਜਿਹੇ ਤਾਅਵੱਨ ਦੀ ਕਮੀ ਤੋਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਤਬਕਾ ਨਿਹਾਇਤ ਦੁਖੀ ਹੈ। ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਰੋਜ਼ਨਾਮਾ 'ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਦਾ ਖੋਅ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। "ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਟਿੱਡੀ ਦਲਾਂ ਦੀ ਯਮਨ ਤੇ ਸੂਡਾਨ ਤੋਂ ਆਮਦ ਨੇ ਸੂਬਾ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਫ਼ਸਲਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਸੀ। ਹੁਣ 2020 ਦੇ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੰਘ ਤੇ ਜਨ੍ਹਬੀ (ਦੱਖਣੀ) ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਟਿੱਡੀ ਦਲ ਲਗਾਤਾਰ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਮਰਕਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾਲ ਨਜ਼ਿੱਠਣ ਲਈ ਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣਾ ਵਾਜਬ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਇੰਸ. ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਬਲ
91-98881-40052

ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ

ਮਨੁੱਖੀ ਸੱਭਿਅਤਾ ਵਾਂਗ ਮਨੁੱਖੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਪੜਾਅ-ਦਰ-ਪੜਾਅ ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣ ਲਈ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਇੱਕ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਗਤੀ ਨਾਲ ਲਿਖਣ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੇ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਿਉਯਾਰਕ ਦੇ ਸਕੂਲ ਆਫ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ 'ਹੈਲਨ ਹੈਨਲਡਜ਼' ਅਨੁਸਾਰ ਈਸਾ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਹੈਲਨ ਅਨੁਸਾਰ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਰੋਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਟੈਨੋਗ੍ਰਾਫਰ 'ਮਾਰਕਸ ਟੂਲੀਅਸ ਟੀਰੋ' ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ 63 ਪੂਰਵ ਈਸਾ ਵਿੱਚ ਸਿਸਰੋ ਅਤੇ ਯੰਗਰ ਕੈਟੋ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਬੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਇਹ ਨੋਟ ਹੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀਆਂ ਲਈ ਆਧਾਰਭੂਤ ਸਮੱਗਰੀ ਬਣੇ। ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਵਰਣ-ਵਿਨਿਆਸ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ।

ਰੋਮਨ ਸਕਾਲਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਵਿਧੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨਾਂ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਅਜਾਇਬ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਖਰੜਾ ਨੰਬਰ 18231 ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ 972 ਈਸਵੀ ਦਾ ਹੈ ਇਸ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੇ ਨੋਟ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਡਾ. ਟਿਮੋਥੀ ਬ੍ਰਾਈਟ ਨੂੰ ਨਵੀਨ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦਾ ਮੋਢੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੇ 1588 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ 'ਐਨ ਆਰਟ ਆਫ ਸ਼ਾਰਟ ਸਵਿਫਟ ਐਂਡ ਸੀਕ੍ਰੇਟ ਰਾਈਟਿੰਗ ਕਰੈਕਟਰ' ਨਾਮ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਰਚ ਕੇ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਈਟ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਈਟ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਹ ਪੁਸਤਕ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਤਤਕਾਲੀ ਮਲਿਕਾ ਮਹਾਰਾਣੀ 'ਅਲਿਜ਼ਾਬੈਥ' ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਕੀਤੀ। ਜਾਨ ਵਿਲੀਅਮ ਨੇ 'ਆਰਟ ਆਫ ਸਟੈਨੋਗ੍ਰਾਫੀ' ਨਾਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜੋ ਕਿ ਵਰਣ-ਵਿਨਿਆਸ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਨ ਅਤੇ ਸਵਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਥਾਂ ਹਾਸਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਵ ਵਿੱਚ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹਨ ਜੇਕਰ ਗੱਲ

ਜਾਨ ਬ੍ਰਾਈਮ ਦੀ ਪੁਸਤਕ 'ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਇੰਗਲਿਸ਼ ਸ਼ਾਰਟਹੈਂਡ' ਦੀ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਚੱਲਿਤ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਲੀ ਪੁਸਤਕ ਬਣੀ ਜਾਨ ਬ੍ਰਾਈਮ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ 1767 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਰੇਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਅੰਜਨ ਰੇਖਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਵਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਪੰਜ ਸਥਾਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤੇ। 1786 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ 'ਸੈਮੂਅਲ ਟੇਲਰ' ਨਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਕਿਤਾਬ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਨਿ-ਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਟੇਲਰ ਦੀ ਇਹ ਵਿਧੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਕਬੂਲ ਹੋਈ।

ਧੁੰ ਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧੁੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਮੁੱਢ 1750 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਬੱਝਾ। ਧੁੰਨੀਆਤਮਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਵਿਲੀਅਮ ਟਿਫਿਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਧੁੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕਾਂ ਖੋਜਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਸਟੈਨੋਗ੍ਰਾਫਿਕ ਸਾਊਂਡਹੈਂਡ' ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਕਰਤਾ "ਸਰ ਆਈਜ਼ੈਕ ਪਿਟਮੈਨ" ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪਕ ਪਿਤਾਮਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਟਮੈਨ ਨੇ ਜਿਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉਹੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਿਟਮੈਨ ਆਧਾਰਿਤ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਹਰ ਅੱਖਰ ਦੀ ਧੁੰਨੀ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਰੇਖਾ ਨਿ-

ਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਰੇਖਾਵਾਂ ਗਣਿਤ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਿਟਮੈਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈਜ਼ਾਦ ਹੋਈਆਂ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਕਬੂਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਗੱਲ ਵੱਲ ਵੀ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ 1649 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਜਾਨ ਲਿਲਬਰਨ ਨੇ ਅਦਾਲਤੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ

Marcus Tullius Tiro

ਸਰਕਾਰੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਉਪਰੰਤ ਇਹ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਥਾਮਸ ਗੁਰਨੀ ਨੂੰ 1738 ਈਸਵੀ ਵਿੱਚ ਬਤੌਰ ਸਰਕਾਰੀ ਸਟੈਨੋਗ੍ਰਾਫਰ ਓਲਡ ਬੇਲੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿ-ਮੀਨਲ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਥਾਮਸ ਗੁਰਨੀ ਉਹ ਪਹਿਲਾ ਇਨਸਾਨ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦਾ ਦਫਤਰੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ-ਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਪਿਟਮੈਨ ਸ਼ਾਰਟਹੈਂਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਆਧਾਰਿਤ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੱਲ

ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਆਧਾਰਿਤ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੀ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਪਿਟਮੈਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ ਹੀ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਬਰੀਕੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸ਼ਬਦ-ਜੋੜਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਬਦ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ, ਸੰਖਿਪਤ ਸ਼ਬਦਾਂ, ਕਾਟਵੀਆਂ ਰੇਖਾ-ਵਾਂ ਅਤੇ ਵਾਕੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਈਜ਼ਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ 'ਕੰਵਰ ਰਾਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ' ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 15 ਫਰਵਰੀ 1948 ਵਿੱਚ ਪਿਟਮੈਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ

ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਦਿਸ਼ਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਰਾਬਿੰਦਰ ਗੁਰਮੁੱਖੀ ਸ਼ਾਰਟਹੈਂਡ ਨਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ। ਕੰਵਰ ਰਾਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੰਸਟ੍ਰਕਟਰ, ਸੁਪਰਵਾਈਜ਼ਰ ਅਤੇ ਖੋਜ ਅਫਸਰ (ਸਟੈਨੋਗ੍ਰਾਫੀ) ਆਦਿ ਅਹੁਦਿਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਸਰਦੂਲ ਸੰਖੇਪ ਲਿਪੀ (1948) ਰਚੇਤਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ/ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ, ਆਦਰਸ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਰਟਹੈਂਡ (1963) ਰਚੇਤਾ ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਗਿਆਨੀ, ਪਾਲ ਸੰਕੇਤ ਲਿਪੀ (1969) ਰਚੇਤਾ ਭੂਸ਼ਨ ਕੁਮਾਰ, ਨਵੀਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਕੇਤਕਰਨ (1971) ਰਚੇਤਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਐੱਮ.ਏ., ਸਰਨ ਸਤਿੰਦਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ਾਰਟਹੈਂਡ (1976) ਰਚੇਤਾ ਸਰਦਾਰ ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੀ.ਏ., ਸਿਸਟੇਮੈਟਿਕ ਪੰਜਾਬੀ ਸਟੈਨੋ ਅਧਿਆਪਕ (1988) ਰਚੇਤਾ ਸਰਦਾਰ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਐੱਮ.ਏ. ਆਦਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ।

ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਕਬੂਲ ਪੁਸਤਕ 'ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ' (1991) ਹੋਈ ਹੈ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਸਟੈਨੋਗ੍ਰਾਫੀ ਖੋਜ ਵਿੰਗ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਥ ਅਤੇ ਸ ਵਿਅੰਜਨ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਬਾਕੀ ਦੀਆਂ ਵਿਅੰਜਨ ਰੇਖਾਵਾਂ ਪਿਟਮੈਨ ਸ਼ਾਰਟਹੈਂਡ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਾਲੀਆਂ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤ, ਥ, ਦ ਅਤੇ ਧ ਵਿਅੰਜਨ ਰੇਖਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਲਪੀ ਰੂਪ ਖੱਬਾ ਅਤੇ ਸੱਜਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਦਈਏ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਡਾਕਟਰ ਬ੍ਰਿਹਦਬਲ ਸ਼ਰਮਾ ਜੋ ਕਿ ਖੋਜ-ਅਫਸਰ ਸਟੈਨੋਗ੍ਰਾਫੀ ਦੀ ਆਸਾਮੀ ਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਐੱਚ.ਡੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮੀਲ-ਪੱਥਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਖੋਜ-ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਸਬੰਧੀ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਵਿਅੰਜਨ ਰੇਖਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਵਰ ਧੁੰਨੀਆਂ ਦੀ ਫਰੀਕੁਐਂਸੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਮਾਅਰਕਾ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗਿਆ। ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲੋਂ ਡਾਕਟਰ ਬ੍ਰਿਹਦਬਲ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ-ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਪੀ.ਐੱਚ.ਡੀ ਕਰਨ ਦੇ ਇਵਜ ਵਜੋਂ 1 ਨਵੰਬਰ 1992 ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਤਣਾਅ ਵਧਾਅ ਕੇ ਫਾਇਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਚੀਨ

ਲੱਦਾਖ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀ ਸਰਹੱਦ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਤੇ ਚੀਨ ਦਾ ਕਾਟੋ-ਕਲੋਜ਼ ਛੇਤੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਬਤ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਵਿਚੋਲਗੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਖਾਰਿਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤੇ ਭਾਰਤ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਮਸਲਾ ਸੁਲਝਾ ਲੈਣਗੇ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਆਂਢੀ ਨਾਲ ਮੁੱਢੇ ਦਾ ਸਾਂਤਮਤੀ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੋਰੋਨਾ ਕਾਰਨ ਖਰਾਬ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਅਕਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਚੀਨ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁਢ ਖਰਾਬ ਹੈ ਜਦਕਿ ਮੋਦੀ ਤੇ ਟਰੰਪ ਦੀ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ 'ਚ ਆਖਰੀ ਵਾਰ 4 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਗੱਲ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੀਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚਾਲੇ ਤਾਜ਼ਾ ਮਾਮਲਾ ਲੱਦਾਖ ਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਚੀਨ ਨੇ ਸਰਹੱਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਲਗਪਗ 6,000 ਫ਼ੌਜੀ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਰਾਂ 'ਚ ਆਪਣੀ ਨਫ਼ਰੀ ਵਧਾ ਲਈ ਹੈ। ਚੀਨ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਫ਼ੌਜ ਡਟ ਕੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਉੱਜ ਚੀਨ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਨਾਲ ਰੇਤਕਾ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਵੀ ਉਹ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਧੋਖਾ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਡੋਕਲਾਮ ਖੇਤਰ 'ਚ ਵੀ ਭਾਰਤ ਤੇ ਚੀਨ 2017 'ਚ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਵੀ 5 ਮਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਫ਼ੌਜੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਉਲਝ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੇ ਵਪਾਰਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਸਬੰਧ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਚੀਨ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਚੰਗੇ ਗੁਆਂਢੀ ਵਾਲਾ

ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਕ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੀ-ਚੀਨੀ ਭਾਈ-ਭਾਈ ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲੱਗੇ ਸਨ। ਬਦਲੇ 'ਚ ਚੀਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਜੰਗ ਛੇੜ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 35000 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਰਕਬੇ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਲਈ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਟਕਰਾਅ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਚੀਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਰਣਨੀਤੀ ਬਦਲੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੇਪਾਲ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਖਿਲਾਫ਼ ਚਾਬੀ ਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ 'ਵਨ ਬੈਲਟ ਵਨ ਰੋਡ' ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਤਹਿਤ ਚੀਨ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਉਹ ਹਿੰਦ ਮਹਾਸਾਗਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਚੀਨ ਵੱਲ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਤਾਜ਼ਾ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਵੀ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸਰਹੱਦ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਚੀਨੀ ਫ਼ੌਜ ਤੇ ਮੀਡੀਆ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਜ੍ਹਾ ਚੁੱਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਚੀਨ ਨੂੰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਜਿਹੇ ਮਸਲੇ ਨਹੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ। ਚੀਨ 'ਚੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਬਾਕੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਾਂਗ ਚੀਨ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਂ ਸਰਹੱਦ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਲੜਨ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕੋਰੋਨਾ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ ਸੁਲਝਾ ਲੈਣਗੇ। ਚੀਨ ਤਣਾਅ ਖਤਮ ਕਰੇ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸੁਧਾਵੇਂ ਬਣਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਟਕਰਾਅ ਦੋਵਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਰਬਾਦੀ ਵੱਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਵੇਗਾ।

ਰਾਹਤ ਪੈਕੇਜ ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਕੋਰੋਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਲੀਹ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ 20 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਰਾਹਤ ਪੈਕੇਜ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸੀਤਾਰਮਨ ਨੇ ਪ੍ਰੈਸ-ਕਾਨਫਰੰਸਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਰਾਹਤ ਪੈਕੇਜ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ। ਪੈਕੇਜ ਐਲਾਨਣ ਦੇ ਕਈ ਦਿਨ ਬੀਤ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਇਸ ਪੈਕੇਜ ਰੂਪੀ ਗੱਠੜੀ 'ਚੋਂ 'ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਦੀ ਲੀਰ' ਲੱਭਣ ਲਈ ਖਾਸੀ ਮਗਜ਼-ਖਪਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਲਟ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਝੰਬਿਆ ਆਮ ਆਦਮੀ ਅੱਜ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਫੌਰੀ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਰਾਹਤ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਲਾਕਡਾਊਨ ਕਾਰਨ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਵੀ ਠੱਪ ਪਏ ਹਨ। ਇੰਡਸਟਰੀ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਖੁੱਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਨੌਕਰੀਆਂ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਘਰਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਚਰਮਰਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਬਿਜਲੀ ਦੇ ਬਿੱਲ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੈਟਰੋਲ-ਡੀਜ਼ਲ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਬੈਂਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਤਾਂ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਪਰੰਤੂ ਵਿਆਜ ਦਾ ਮੀਟਰ ਉਵੇਂ ਘੁੰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਕੂਲਾਂ ਦੀ ਫੀਸ 'ਚ ਵੀ ਓਹਲਾ ਹੈ। ਲਾਕਡ-ਊਨ ਕਾਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤਾਂ, ਫਲਾਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਿੱਲਤ ਕਾਰਨ ਹਰੇਕ ਵਸਤੂ ਮਹਿੰਗੇ ਭਾਅ ਵਿੱਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹਤ ਪੈਕੇਜ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਮ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਫੌਰੀ ਰਾਹਤ ਵਰਗਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ 'ਰਾਹਤ-ਪੈਕੇਜ' ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸ਼ਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਆਜ ਤੋਂ ਰਾਹਤ ਮਿਲੇਗੀ। ਟੈਕਸ ਘਟਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਪਿਛਲੇ 5-6 ਸਾਲ ਤੋਂ

ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਵਿੱਚ ਛੋਟ ਦੀ ਆਸ ਲਾਈ ਬੈਠੀ ਆਮ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਸ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਨਕਮ ਟੈਕਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੁਝ ਰਾਹਤ ਮਿਲ ਜਾਵੇ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲ ਪਏ ਬਕਾਏ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿੱਦਿਅਕ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬਕਾਇਆ ਪੋਸਟ ਮੈਟ੍ਰਿਕ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ) ਆਦਿ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਅਦਾਰੇ ਮੁੜ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਆਰੰਭ ਕਰ ਸਕਣ। ਛੋਟੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਕਸਰ ਵੇਖਦੇ ਸਾਂ ਕਿ ਗਲੀ ਦੀ ਠੁੱਕੜ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ 'ਤੇ ਕਿਸਮਤ ਪੁੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕੈਲੰਡਰ ਲਮਕਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ 100 ਰੁਪਏ ਦੀ ਫੋਟੋ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ 100 ਰੁਪਏ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਵੀ 50 ਪੈਸੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣੇ ਤਾਂ 'ਕਿਸਮਤ ਪੁੜੀ' ਜ਼ਰੂਰ ਪੁੱਟਣੀ ਪਰ ਨਿਕਲਣਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ। ਪੁੜੀ ਖਾਲੀ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਸੋਸਿਆ ਹੋਇਆ ਮੂੰਹ ਵੇਖ ਕੇ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਫਿਰ ਲਾਰਾ ਲਾ ਕੇ ਭਰਮਾ ਲੈਂਦਾ, 'ਸ਼ੇਰਾ ਫਿਰ ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਜੇ ਐਤਕੀ ਪੁੜੀ ਖਾਲੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਹੌਸਲਾ ਰੱਖ। ਅਗਲੀ ਵਾਰ 100 ਦਾ ਨੋਟ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਮਿਲੂ। ਉਮਰ 45 ਤੋਂ ਟੱਪ ਚੱਲੀ ਹੈ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਤਾਂ ਵਾਅਦੇ ਵਫ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਇਹੀ ਹਾਲ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸਤਦਾਨ ਝਾਂਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਸਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਉੱਲੂ ਸਿੱਧਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਚਾਉਣੀ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਵੱਧ ਖੁਰਾਕ

ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਸਪਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਹਾਈ ਡੋਜ਼ ਨਾ ਹੀ ਕੋਰੋਨਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖੁਰਾਕ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਮਾਨਚੈਸਟਰ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ। ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਹਾਈ ਡੋਜ਼ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਖਤਰੇ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੁਣ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ।

ਵਿਗਿਆਨ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ 'ਬੀਐਮਜੇ ਨਿਊਟ੍ਰੀਸ਼ਨ, ਪ੍ਰਿੰਸਿਪਲ ਐਂਡ ਹੈਲਥ' ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤਕ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਤਦ ਤਕ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਹਾਈ ਡੋਜ਼ ਤੋਂ ਬੱਚ ਕੇ ਹੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਇੱਕ ਹਾਰਮੋਨ ਹੈ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਚਮੜੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਅਤੇ ਫਾਸਫੇਟ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੱਡੀ, ਦੰਦ ਅਤੇ ਮਾਸਪੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਖੋਜੀ ਸੂ ਲੇਨਹੇਮ ਨਿਊ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਸਿਹਤ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੋਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਲੋੜੀਂਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਰਿਕੇਟ ਵਰਗੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਧਰ, ਜੇਕਰ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕੈਲਸ਼ੀਅਮ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੀ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਵੇਗਾ। ਵਿਗਿਆਨਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਕੋਵਿਡ-19 ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਹਾਈ ਡੋਜ਼ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੀ ਉਚਿਤ ਸਲਾਹ ਅਤੇ ਦੇਖਰੇਖ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਿਟਾਮਿਨ ਡੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕੋਵਿਡ-19 ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਟਾਮਿਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਤੱਤ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੇਵਨ ਘਾਤਕ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕੋਈ ਸਹੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਤੰਦਰੁਸਤ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰੋਜ਼ ਖਾਣੇ 'ਚ 19 ਗ੍ਰਾਮ ਫਾਈਬਰ ਜ਼ਰੂਰੀ

ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦਾ ਸਿਹਤ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗੰਭੀਰ ਬਿਮਾਰੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਲਾਈਫਸਟਾਈਲ ਅਤੇ ਗਲਤ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਹੈ। ਪਿਛਲੀ ਇੱਕ ਸਦੀ 'ਚ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਜੋ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ ਡਾਇਬਟੀਜ਼, ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਤੇ ਕੈਂਸਰ। ਹਾਲ ਹੀ 'ਚ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਗੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਟੱਡੀ 'ਚ ਪਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨੋਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡ ਹੈ।

ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡ?

ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਆਹਾਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਦਿਸ਼ਟ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਚੱਕਰ 'ਚ ਤੇਜ਼ ਤਾਪਮਾਨ, ਭਾਰੀ ਦਬਾਅ, ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡਜ਼ ਹਨ, ਬਰੈੱਡ, ਚਿਪਸ, ਬ੍ਰੇਕਫਾਸਟ ਸੀਰੀਅਲਸ (ਕਾਰਨ ਫਲੈਕਸ, ਮਿਊਸਲੀ, ਚੌਕੇ ਚਿਪਸ), ਚੀਜ਼, ਬਟਰ, ਮੈਦਾ, ਮਾਈਕ੍ਰੋਵੇਵ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਹਾਰ, ਪੈਕਟਬੰਦ ਚੀਜ਼ਾਂ (ਚਿਪਸ, ਨਸਕੀਨ, ਪਫਸ, ਨਮਕ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਸਨੈਕਸ), ਪਿਜ਼ਾ, ਬਰਗਰ, ਕੋਲਡ ਡ੍ਰਿੰਕਸ ਆਦਿ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡਜ਼ ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਕਣਕ, ਚਾਵਲ, ਓਟਸ, ਕਾਰਨ, ਚਨੇ ਦੀ ਦਾਲ ਆਦਿ ਅਨਾਜਾਂ ਜਾਂ ਦਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੌਸ਼ਕ ਤੱਤ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਸਲ

'ਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਸਵਾਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਪੌਸ਼ਣ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡ ਨਾਲ ਘੱਟਦੀ ਹੈ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਓਟੋਗੋ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ 'ਚ ਹੋਈ ਰਿਸਰਚ 'ਚ

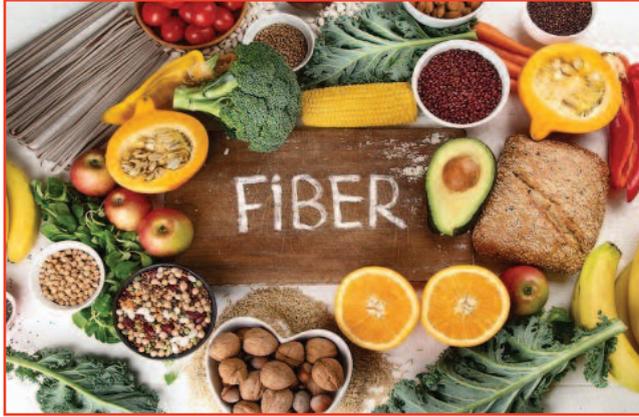
'ਚ ਕਮੀ ਸੀ ਪਰ ਜੋ ਲੋਕ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੋਗ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗਿਆ।

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ 19 ਗ੍ਰਾਮ ਫਾਈਬਰ

ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਅਧਿਐਨ ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਅਟੋਨਿਅਲ ਏਅਰਟ ਨੋਨਦਾਟੋਨ ਦੇ ਮੈਡੀਸਨ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾ. ਏਂਡਰਿਊ ਰੇਨਾਲਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 19 ਗ੍ਰਾਮ ਫਾਈਬਰ ਰੋਜ਼ ਖਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ 35 ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਈਬਰ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਤ ਦਾ ਖਤਰਾ 35% ਤਕ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਫਾਈਬਰ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਬੁਤ ਆਨਾਜ, ਲੇਗਯੂਮਸ (ਦਾਲ, ਰਾਜਮਾ, ਚਨਾ, ਬੀਨਸ ਆਦਿ), ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਫਲ ਖਾਓ।

ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਬਦਲੋ

ਡਾ. ਏਂਡਰਿਊ ਔਗੋ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਚਿੰਤਿਤ ਹੋ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਖਾਣੇ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਈਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਖੋਜੋ। ਅਗਰ ਤੁਸੀਂ ਹਾਲੇ ਸਫੈਦ ਬਰੈੱਡ ਖਾਂਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਮੈਦੇ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਹੋਲਗ੍ਰੇਨ ਬਰੈੱਡ ਖਰੀਦੋ ਅਤੇ ਮੈਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਆਟੇ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ। ਵ੍ਹਾਈਟ ਰਾਈਟਸ ਦੀ ਥਾਂ ਬ੍ਰਾਊਨ ਰਾਈਸ ਖਾਓ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਊਨ ਪਾਸਤਾ ਟ੍ਰਾਈ ਕਰੋ। ਆਪਣੇ ਖਾਣੇ 'ਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ 1 ਕਟੋਰੀ ਲੇਗਯੂਮਸ ਜ਼ਰੂਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੋ। ਫ੍ਰੈਜ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਤਾਜ਼ੀਆਂ ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੋ।

ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੋਸੈਸਡ ਫੂਡ 'ਚ ਫਾਈਬਰ ਬਿਲਕੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਦਕਿ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਲਈ ਫਾਈਬਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹੀ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ 'ਚ ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਫਾਈਬਰ ਵਾਲੇ ਫੂਡਸ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਜੀਵਤ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ। PloS Medicine ਨਾਮਕ ਜਰਨਲ 'ਚ ਡਾ. ਪੋਲੋ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਲਈ 8300 ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਡਾਟਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜੋ ਟਾਈਪ 1 ਅਤੇ ਟਾਈਪ 2 ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ 'ਚ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੋ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਖਾਣੇ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਈਬਰ ਲੈਂਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ

ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ 'ਚ ਕੁਝ ਤੌਰ-ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਮੁਕਤ

ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਵੱਧਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ 'ਤੇ ਕਾਫੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂਕਿ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਰਹੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਇਰਸ ਨੂੰ ਵੱਧਣ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਵੀ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਦੂਰੀ ਸਮੇਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਥੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਉਪਾਅ ਉਪਯੋਗੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਉਪਯੋਗ

ਚਾਹੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਠੇ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਾਂ ਅਸੀਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ 'ਚ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਟੈਕਨਾਲੋਜੀ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ੌਕ

ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਸ਼ੌਕ ਹਨ ਪਰ ਜੀਵਨ ਦੀ ਭੱਜਦੌੜ 'ਚ ਕਿਤੇ ਗੁਆਚ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ੌਕ ਨੂੰ ਫਿਰ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਦਿਓ। ਅਜਿਹਾ

ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ੌਕ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤਕ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ 'ਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਇਨੋਵੇਟਿਵ ਬਣੋ

ਸਾਨੂੰ ਸੋਸ਼ਲ ਡਿਸਟੈਂਸਿੰਗ 'ਚ ਰਹਿਣ ਦੀ

ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨੀਰਸ ਅਤੇ ਬੇਸਵਾਦ ਬਣਾ ਲਈਏ। ਦੁਨੀਆਭਰ ਦੇ ਲੋਕ ਖਾਣ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ 'ਚ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਲੋਕ ਪਰੀਖਿਆ ਦੇ ਨਵੇਂ ਤਰੀਕੇ ਲੱਭ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕੌਸ਼ਲ ਚੁਣੋ

ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕੌਸ਼ਲ, ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ, ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਕੋਰਸ ਚੁਣੋ ਜੋ ਤੁਹਾਡੇ ਮੌਜੂਦਾ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਅੰਦਾਜ਼ੇ 'ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣਾ

ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ 'ਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਬਿਤਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੋ ਲੋਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਮੇਂ 'ਚ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦੀ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਵੈਕਸੀਨ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕੋਰੋਨਾ

ਅਮਰੀਕੀ ਅਖਬਾਰ ਦਿ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਪੋਸਟ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਸ਼ਵ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੀ ਵੈਕਸੀਨ ਵਿਕਸਤ ਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਲਿਆਂਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਹਾਮਾਰੀ ਐਚਆਈਵੀ, ਚੇਚਕ ਵਾਂਗ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਖਬਾਰ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਸ਼ਵ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਰਹਿਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਕੋਰੋਨਾ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਅਗਲਾ ਪੜਾਅ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹਰ ਪਾਸੇ ਫੈਲੀ ਬੇਯਕੀਨੀ ਦਰਮਿਆਨ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨੌਵਲ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਭਵਿੱਖ 'ਚ ਵੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ 'ਚ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰਦੀ-ਜੁਕਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਨੌਵਲ ਕੋਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੋਵਿਡ-19 ਬਿਮਾਰੀ ਪੰਜਵੀਂ ਹੈ।

ਕੋਵਿਡ-19 ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸ ਤੋਂ ਇਨਫੈਕਟਿਡ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਬਲਕਿ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਹੋਣ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੌਕ 'ਚ ਰਹਿਣਗੇ। ਸ਼ਿਕਾਗੋ

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਮਹਾਮਾਰੀ ਮਾਹਿਰ ਤੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਾਰਾ ਕੋਥੋ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਾਇਰਸ ਇੱਥੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਮਾਹਿਰਾਂ ਦਾ

ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵ ਮਹਾਮਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹੇ ਲਗਾਤਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਇੱਛਾ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਦੁਨੀਆ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਵ ਮਹਾਮਾਰੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਭਰ ਹੋਈ ਹੈ, ਕੁਝ

ਅਮਰੀਕੀ ਸੂਬੇ ਆਪਣੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਉਤਾਰੂ ਹਨ। ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਡਿਜ਼ੀਜ਼ ਕੰਟਰੋਲ ਐਂਡ ਪ੍ਰੀਵੈਂਸ਼ਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਟਾਮ ਫ੍ਰੀਡਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ 'ਚ ਬਹੁਤ ਮਾਮੂਲੀ ਕਦਮ ਹੈ।

ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਮਰੀਕਾ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਇੱਕ ਵੈਕਸੀਨ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹਾਮਾਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦਾ ਹੱਲ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਪੱਧਰ ਦੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪਾਉਣ 'ਚ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਵਜੂਦ ਦੋ ਸਦੀਆਂ 'ਚ ਚੇਚਕ ਨਾਲ ਕਰੋੜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ।

ਅਮਰੀਕੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵੈਕਸੀਨ ਖੋਜ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਡਿਪਟੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਾਰਨੀ ਗ੍ਰਾਮਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੈਕਸੀਨ ਬਣਾਉਣ ਤੇ ਲਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ 'ਚ 10 ਸਾਲ ਲੱਗ ਜਾਣਗੇ। ਕੀ ਵੈਕਸੀਨ 2021 ਦੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ 'ਚ ਜਾਂ ਫਿਰ 2022 ਤਕ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕੇਗੀ, ਅਸੀਂ ਇਸ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ

ਰਣਚੰਡੀ ਦੇ ਉਸ ਪਰਮ ਭਗਤ ਬਾਗੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਵੇਲੇ 20 ਸਾਲ ਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਵੇਦੀ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹਨੇਰੀ ਵਾਂਗ ਉਹ ਅਚਾਨਕ ਕਿਧਰਿਉਂ ਆਏ, ਅੱਗ ਭੜਕਾਈ, ਸੁੱਤੀ ਰਣਚੰਡੀ ਨੂੰ ਜਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਯੋਗ ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਅੰਤ ਖੁਦ ਵੀ ਉਸੇ ਵਿਚ 'ਸਵਾਹਾ' ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਕੀ ਸਨ, ਕਿਸ ਲੋਕ ਤੋਂ ਅਚਾਨਕ ਆਏ ਸਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਅੱਖ ਦੇ ਫੇਰ ਵਿਚ ਕਿੱਧਰ ਚਲੇ ਗਏ, ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸਮਝ ਹੀ ਨਾ ਸਕੇ। 19 ਸਾਲ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਨੇ ਵੱਡੇ ਕੰਮ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਸੋਚ ਕੇ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਐਨੀ ਦਲੇਰੀ, ਐਨਾ ਆਤਮ-ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਐਨਾ ਸਵੈ-ਤਿਆਗ, ਐਨੀ ਫੁਰਤੀ, ਐਨੀ ਲਗਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਦੇਖਣ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤਵਰਜ ਵਿਚ ਅਸਲੀ ਗ਼ਦਰੀ ਕਹੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਠੀ ਭਰ ਲੋਕ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ। ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗਿਣੇ-ਚੁਣੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ ਸਰਬਉੱਚ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਸ-ਨਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਇਕ ਮਾਤਰ ਆਦਰਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਮਾਤਰ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ, ਇਕ ਮਾਤਰ ਆਸ ਜੋ ਵੀ ਸੀ ਇਹੀ ਗ਼ਦਰ ਸੀ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹੇ ਅਤੇ ਅੰਤ ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਜਾਨ ਵਾਰ ਗਏ।

(24 ਮਈ) ਸੰਨ 1896 ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਜਨਮ ਸਰਾਭਾ ਨਾਮਕ ਪਿੰਡ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ) ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਮਾਂ-ਬਾਪ ਦੇ ਇਕਲੋਤੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਬੜੇ ਲਾਡ-ਚਾਅ ਨਾਲ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਜੇ ਬਾਲਤੀ ਉਮਰ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਪਰ ਆਪ ਦੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਯਤਨਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਪਾਲਿਆ। ਆਪ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਸਰਦਾਰ ਮੰਗਲ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਆਪ ਦੇ ਇਕ ਚਾਚਾ ਤਾਂ ਸੰਯੁਕਤ-ਪ੍ਰਾਂਤ ਪੁਲੀਸ ਵਿਚ ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਉਤੀਸਾ ਦੇ ਮਹਿਕਮਾ ਜੰਗਲਾਤ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਉੱਚੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਦੇ ਰਹੇ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਗਏ। ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਪਰ ਐਨੇ ਮਾੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਬਹੁਤ ਸਨ। ਛੇਤਖਾਨੀ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਦੀ ਜਾਨ ਆਫ਼ਤ ਵਿਚ ਪਾਈ ਰੱਖਦੇ। ਸਾਬੀ ਆਪਨੂੰ 'ਅਫਲਾਤੂਨ' ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ। ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਆਪ ਨੂੰ ਬੜਾ ਲਾਡ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਆਪਦਾ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਜੁੱਟ ਸੀ। ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਆਪ ਮੋਹਰੀ ਸਨ। ਨੇਤਾਗਿਰੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣ ਆਪ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਨੌਵੀਂ ਜਮਾਤ ਤੱਕ ਉੱਥੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਆਪ ਆਪਣੇ ਉਤੀਸਾ ਵਾਲੇ ਚਾਚਾ ਜੀ ਕੋਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਦਸਵੀਂ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਉਹੀ 1910-11 ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਉੱਥੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਕੂਲ-ਕਾਲਜ ਦੇ ਕੋਰਸ ਦੇ ਸੰਕੀਰਣ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਦਿਨ ਸਨ। ਉਸੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਆਪ ਦੇ ਸੀਨੇ ਵਿਚ ਹੋਰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋ ਉਠੀਆਂ।

ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣ ਦੀ ਚਾਹਨਾ ਹੋਈ। ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤੀ ਹੀਲ-ਹੁੱਜਤ ਨਾ ਕੀਤੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸੰਨ 1912 ਵਿਚ ਆਪ ਸਾਂ-ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਬੰਦਰਗਾਹ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਲਈ ਆਪ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਅਫ਼ਸਰ ਦੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਆਪਨੇ ਕਿਹਾ, "ਇੱਥੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।" ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ?"

ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਮੈਂ ਉਚੇਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹਾਂ।" "ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਨਾ ਉਤਰਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਫੇਰ?" ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਦਿੱਤਾ, "ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂਗਾ ਕਿ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਅੜਿੱਕੇ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਰੁਕ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੌਣ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਭਲਾਈ ਦਾ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋ ਜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉਤਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਵੇ।"

ਅਫ਼ਸਰ ਨੇ ਇਸ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਤਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ।

ਆਜ਼ਾਦ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਕਦਮ-ਕਦਮ 'ਤੇ ਆਪ ਦੇ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦੇ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਵੱਜਣ ਲੱਗੀਆਂ। 'ਡੈਮ ਹਿੰਦੂ' ਅਤੇ 'ਬਲੈਕ ਕੁਲੀ' ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭੂਸਰੇ ਹੋਏ ਗੋਰੇ ਅਮਰੀਕਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਉਹ ਪਾਗਲ ਜਿਹੇ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦਮ-ਕਦਮ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਅੱਖਰਨ ਲੱਗਦਾ। ਘਰ ਯਾਦ ਆਉਣ 'ਤੇ ਗੁਲਾਮ, ਜੰਜੀਰਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ, ਅਪਮਾਨਤ, ਲੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ, ਨਿਸਤੇਜ ਭਾਰਤ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਜਾਂਦਾ। ਉਹ ਕੋਮਲ ਹਿਰਦਾ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕਠੋਰ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਾਸਤੇ ਜੀਵਨ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਵੀ

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਉਸ ਭਾਵੁਕ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਟੀਸ ਨੂੰ ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਸਕਾਂਗੇ?

ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚੈਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਹਿ ਸਕਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਦੇਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਵੇ, ਇਹੀ ਇਕ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ ਹੁਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਸੀ। ਬਹੁਤਾ ਸੋਚੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਭਾਰਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਬਣਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਹਰੇਕ ਕੋਲ ਘੰਟਿਆਂ ਬੈਠ ਕੇ ਸਮਝਾਉਣਾ, "ਇਸ ਅਪਮਾਨ ਭਰੇ ਗੁਲਾਮ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਤਾਂ ਮੌਤ ਹਜ਼ਾਰ ਦਰਜੇ ਚੰਗੀ ਹੈ।" ਕਾਰਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਲੋਕ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲੇ ਅਤੇ ਮਈ 1912 ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਭਾ ਹੋਈ। ਕੋਈ ਨੌਂ ਸੱਜਣ ਹੋਣਗੇ। ਸਭ ਨੇ ਤਨ-ਮਨ-ਧਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ

ਵਾਰਨ ਦੀ ਸਹੁੰ ਖਾਧੀ। ਇਧਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜਲਾਵਤਨ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸਰਦਾਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਵੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਧੜਾਧੜ ਸਭਾਵਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਣ ਲੱਗੇ। ਕੰਮ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਦਾਨ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ।

ਫੇਰ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀ। 'ਗ਼ਦਰ' ਨਾਂ ਦਾ ਅਖ਼ਬਾਰ ਕੱਢਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ 1 ਨਵੰਬਰ 1913 ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਅਖ਼ਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਨ। ਆਪ ਬੜਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਲਿਖਦੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਕੀ ਮੰਡਲ ਖੁਦ ਹੀ ਹੈੱਡ-ਪ੍ਰੈੱਸ 'ਤੇ ਛਾਪਦਾ ਵੀ ਸੀ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਤਵਾਲੇ ਵਿਦਰੋਹੀ ਨੌਜਵਾਨ ਸਨ। ਹੈੱਡ-ਪ੍ਰੈੱਸ ਚਲਾਉਂਦੇ-ਚਲਾਉਂਦੇ ਬੱਕ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਹ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ:

ਸੇਵਾ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਬੜੀ ਔਖੀ,
ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਢੇਰ ਸੁਖੱਲੀਆਂ ਨੇ।
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਪਾਇਆ,
ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੱਖਾਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਝੱਲੀਆਂ ਨੇ।

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਚਾਅ ਨਾਲ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਉਹ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੱਸਦੇ-ਹਸਾਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਦੁਣਾ-ਤੀਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਏਗਾ, ਇਹ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਮਗਜ਼-ਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਨਾਇਕ ਨੇ ਤਾਂ ਐਨ ਸੋਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਉਸੇ ਦੌਰਾਨ ਆਪ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੀ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿਚ ਭਰਤੀ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਉਣਾ, ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਬਣਾਉਣਾ ਸਿੱਖਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਹ ਇਸ ਕਲਾ ਵਿਚ ਮਾਹਿਰ ਹੋ ਗਏ। ਸਤੰਬਰ 1914 ਵਿਚ ਕੋਮਾਗਾਟਾ ਮਾਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਵਹਿਸ਼ੀ ਗੋਰੇਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਅਕੱਥ ਦੁੱਖ ਝੱਲ ਕੇ ਪਰਤਣਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਸਾਡੇ ਨਾਇਕ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਇਕ ਹੋਰ ਗ਼ਦਰੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਪਤਾ ਅਤੇ ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਅਨਾਰਕਿਸਟ 'ਜੈਕ' ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਜਾਪਾਨ ਆਏ ਅਤੇ 'ਕੋਬ' ਵਿਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਗਏ ਸਨ।

ਯੁਗਾਂਤਰ ਆਸਰਮ ਸਾਂ-ਫਰਾਂਸਿਸਕੋ ਦੀ ਗ਼ਦਰ ਪ੍ਰੈੱਸ ਵਿਚ 'ਗ਼ਦਰ' ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਗ਼ਦਰ ਦੀ ਗੂੰਜ' ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਾਪੀਆਂ ਤੇ ਵੰਡੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪ੍ਰਚਾਰ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ। ਫਰਵਰੀ 1914 ਵਿਚ ਹੀ ਸਟਾਕਟਨ ਦੀ ਜਨਸਭਾ ਵਿਚ ਤਿਰੰਗਾ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਵਾਲੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹਲਫ ਲਏ ਗਏ। ਉਸ ਸਭਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬੁਲਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਨੌਜਵਾਨ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਨ। ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਗਾੜ੍ਹੇ ਪਸੀਨੇ ਦੀ ਕਮਾਈ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਾਸਤੇ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਸਾਰੇ

ਸ੍ਰੋਤਿਆਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਨ ਬੀਤ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਯੂਰੋਪ ਵਿਚ ਮਹਾਂਜੰਗ ਛਿੜਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਮਿਲੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਸੀ, ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੀਮਾ ਨਾ ਰਹੀ। ਇਕਦਮ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗਾਉਣ ਲੱਗੇ: ਚਲੋ ਚੱਲੀਏ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਕਰਨੇ।

ਏਹੋ ਆਖਰੀ ਵਚਨ ਤੇ ਫਰਮਾਨ ਹੋ ਗਏ। ਗ਼ਦਰੀ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਤਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਖੁਦ ਵੀ ਨਿਪਨ ਮਾਰੂ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਹੀਂ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਚੱਲ ਪਏ ਅਤੇ 15-16 ਸਤੰਬਰ 1914 ਨੂੰ ਕੋਲੰਬੋ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਪੁੱਜਦੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ 'ਭਾਰਤ ਰੱਖਿਆ ਕਾਨੂੰਨ' ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤ ਵਿਚ ਆ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਕਰਤਾਰ

ਸਿੰਘ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਆ ਪਹੁੰਚੇ। ਜ਼ੋਰ-ਸ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਕਮੀ ਸੀ, ਪਰ ਜਿਵੇਂ-ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਲਈ ਗਈ। ਸਤੰਬਰ 1914 ਵਿਚ ਮਰਾਠਾ ਵੀਰ ਪਿੰਗਲੇ ਵੀ ਆ ਪੁੱਜਿਆ। ਉਸੇ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਬਨਾਰਸ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਨਾਇਕ ਸ੍ਰੀ ਸਚਿਦਰਨਾਥ ਸਾਨਿਆਲ ਅਤੇ ਰਾਸ ਬਿਹਾਰੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਏ। ਕਾਰਜ ਜਥੇਬੰਦ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਹਰ ਥਾਂ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੇ। ਅੱਜ ਮੋਗਾ ਵਿਚ ਗੁਪਤ-ਸਮਿਤੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਨ, ਕੱਲ੍ਹ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਕਾਲਜਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰਸੋਂ ਕਿਸੇ ਡਕੈਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹਥਿਆਰ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਛਾਉਣੀ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਲਕੱਤੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਬੰਦੇ ਦੇ ਘਰ ਡਾਕੇ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਲਈ। ਡਾਕੇ ਦਾ ਨਾਂ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਵਿਦਰੋਹੀ ਵੀਰ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਆਪਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, "ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਵੀ ਡਕੈਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ।" ਪੁੱਛ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਜ਼ਿਮਾ ਆਪਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਿਨਾਂ ਮਿਲੇ ਹੀ ਜਾ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ, "ਪੁੱਛ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਉਹ ਸਹਿਮਤ ਹਨ।" ਗ਼ਦਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਦੇਰ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਇਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਉਹ ਡਕੈਤੀ ਵਾਸਤੇ ਰੱਬੋਂ ਨਾਮਕ ਪਿੰਡ ਵਿਚ ਗਏ। ਕਰਤਾਰ ਮੁਖੀ ਸਨ। ਡਕੈਤੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਕੁੜੀ ਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਇਕ ਪਾਪੀ ਦਾ ਮਨ ਫਿਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕੁੜੀ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਰੰਗ-ਢੰਗ ਦੇਖ ਕੇ ਕੁੜੀ ਘਬਰਾ ਗਈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਚੀਕ ਮਾਰੀ। ਫੌਰਨ ਨੌਜਵਾਨ ਕਰਤਾਰ ਰਿਵਾਲਵਰ ਤਾਣ ਕੇ ਉਸੇ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਸ ਬੰਦੇ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਪਿਸਤੌਲ ਰੱਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਲਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਗੁੱਸੇ ਹੋਏ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਗਰਜ ਕੇ ਬੋਲੇ, "ਪਾਮਰ! ਤੇਰਾ ਗੁਨਾਹ ਬੜਾ ਭਿਆਨਕ ਹੈ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈਂ। ਪਰ ਖਾਸ ਹਾਲਾਤ ਕਾਰਨ ਤੈਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਾਂ। ਇਸ ਲਈ ਫੌਰਨ ਇਸ ਕੁੜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸਿਰ ਰੱਖ ਕੇ ਕਹਿ 'ਹੋ ਭੈਣ! ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦੇ' ਅਤੇ ਉਧਰ ਮਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਫੜ ਕੇ ਕਹਿ 'ਮਾਤਾ! ਮੈਂ ਇਸ ਨੀਚਤਾ ਵਾਸਤੇ ਮੁਆਫ਼ੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।' ਜੇ ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਏ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਜਿਊਂਦਾ ਛੱਡਾਂਗਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੁਣੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿਆਂਗਾ।" ਉਸ ਨੇ ਉਵੇਂ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਗੱਲ ਕੁਝ ਬਹੁਤੀ ਤਾਂ ਵਧੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਦੋਵਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਮਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ, "ਬੇਟਾ! ਅਜਿਹੇ ਧਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਸਾਊ ਨੌਜਵਾਨ ਹੋ ਕੇ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਕਿਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹੋ?" ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਵੀ ਜੀਅ ਭਰ ਆਇਆ। ਕਿਹਾ, "ਮਾਂ! ਰੁਪਏ ਦੇ ਲੋਭ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਵਾਰ ਕੇ ਹੀ ਡਾਕੇ ਮਾਰਨ ਚੱਲੇ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਖਿਲਾਫ਼ ਗ਼ਦਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਹਥਿਆਰ ਆਦਿ

ਖਰੀਦਣ ਵਾਸਤੇ ਪੈਸੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਕਿੱਥੋਂ ਲਈਏ? ਮਾਂ! ਉਸੇ ਮਹਾਨ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਅੱਜ ਇਹ ਨੀਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋਏ ਹਾਂ।"

ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਦਰਦਨਾਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਸੀ। ਮਾਂ ਨੇ ਫੇਰ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਕੁੜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਾਸਤੇ ਰੁਪਏ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਦਿੰਦੇ ਜਾਉ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।" ਸਾਰਾ ਧਨ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, "ਜਿੰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਲੈ ਲਉ!" ਕੁਝ ਧਨ ਲੈ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਾਉ ਬੇਟਾ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਮਿਲੇ!

ਡਕੈਤੀ ਵਰਗੇ ਭਿਆਨਕ ਕੰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹਿਰਦਾ ਕਿੰਨਾ ਭਾਵੁਕ, ਪਵਿੱਤਰ ਤੇ ਮਹਾਨ ਸੀ ਉਹ ਉਕਤ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ।

ਬੰਗਾਲ ਦਲ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਹਥਿਆਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਲਾਹੌਰ ਛਾਉਣੀ ਦੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਰੇਲਗੱਡੀ ਵਿਚ ਜਾਂਦੇ ਇਕ ਫੌਜੀ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚਾਬੀਆਂ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। 25 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਆਪ ਕੁਝ ਸੂਰਮੇ ਸਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉੱਥੇ ਜਾ ਧਮਕੇ। ਪਰ ਇਕ-ਅੱਧ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉਕਤ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਥਾਂ ਤਬਾਦਲਾ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਸਾਰਾ ਕੰਮ ਵਿਗੜ ਗਿਆ। ਪਰ ਦਿਲ ਛੱਡਣਾ, ਘਬਰਾ ਜਾਣਾ ਅਜਿਹੇ ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਫਰਵਰੀ ਵਿਚ ਗ਼ਦਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸੀ। ਪਹਿਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਆਪ, ਪਿੰਗਲੇ ਅਤੇ ਦੋ-ਇਕ ਹੋਰ ਸਾਬੀਆਂ ਸਮੇਤ ਆਗਰਾ, ਕਾਨਪੁਰ, ਅਲਾਹਾਬਾਦ, ਬਨਾਰਸ, ਲਖਨਊ ਅਤੇ ਮੇਰਠ ਆਦਿ ਗਏ ਅਤੇ ਗ਼ਦਰ ਵਾਸਤੇ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਕਰ ਆਏ।

ਆਖਰ ਉਹ ਦਿਨ ਵੀ ਨੇੜੇ ਆਉਣ ਲੱਗਾ ਜਿਸ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਖੁਸ਼ੀ, ਚਾਅ ਅਤੇ ਭੈਅ ਆਦਿ ਅਨੇਕਾਂ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਧੜਕਣ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। 21 ਫਰਵਰੀ 1915 ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗ਼ਦਰ ਕਰਨ ਦਾ ਦਿਨ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਿਆਰੀ ਇਸੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਠੀਕ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਸ ਦੇ ਬੂਟੇ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਵਿਚ ਬੈਠਾ ਇਕ ਚੂਹਾ ਉਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਖੋਖਲਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਤਦੋਂ ਦੇ ਇਕਦਮ ਖੋਖਲੇ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹਨੇਰੀ ਦੇ ਇਕ ਹੀ ਬੁੱਲੇ ਨਾਲ ਉਹ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਏਗਾ, ਇਹ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ। ਕਿਰਪਾਲ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸਭ ਗੁੜ-ਗੋਬਰ ਹੋ ਜਾਏਗਾ, ਇਸੇ ਡਰ ਕਾਰਨ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਸ ਬਿਹਾਰੀ ਨੂੰ 21 ਦੀ ਥਾਂ 19 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਹੀ ਗ਼ਦਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਕਿਰਪਾਲ ਨੂੰ ਭੇਤ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਉਸ ਮਹਾਨ ਗ਼ਦਰ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਉਸ ਇਕੱਲੇ ਦੀ ਹੱਦ ਦਾ ਕਿੰਨਾ ਭੈੜਾ ਸਿੱਟਾ ਨਿਕਲਿਆ। ਰਾਸ ਬਿਹਾਰੀ ਅਤੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਕੋਈ ਢੁੱਕਵਾਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਭੇਤ ਨਾ ਛੁਪਾ ਸਕੇ, ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਸੁਦਾਈ ਕਰਤਾਰ 50-60 ਬੰਦੇ ਲੈ ਕੇ ਕੀਤੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਮੁਤਾਬਿਕ 19 ਫਰਵਰੀ ਨੂੰ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਛਾਉਣੀ ਜਾ ਪਹੁੰਚੇ। ਅੱਜ ਹੁਣੇ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਰਣਚੰਡੀ ਦਾ ਤਾਂਡਵ ਨਿੱਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਤਿਰੰਗੇ ਝੰਡੇ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਭੂਮੀ 'ਤੇ ਫਹਿਰਾ ਦੇਣਗੇ।

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਛਾਉਣੀ ਵਿਚ ਵੜ ਗਏ। ਆਪਣੇ ਸਾਬੀ ਫੌਜੀ ਹੌਲਦਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਗ਼ਦਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਪਰ ਕਿਰਪਾਲ ਨੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਵਿਗਾੜ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਫੌਜੀ ਨਿਹੱਥੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਧੜਾਧੜ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਹੌਲਦਾਰ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਨਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਬੇਕਾਰ ਗਈ। ਨਿਰਾਸ਼, ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਪਰਤ ਆਏ। ਸਾਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਸਾਰੀ ਮਿਹਨਤ ਇਕਦਮ ਬੇਕਾਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਰਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੁਸੀਬਤ ਵਿਚ ਪੈਂਦਿਆਂ ਹੀ ਅਨੇਕਾਂ ਗ਼ਦਰੀ ਅਕਲਮੰਦ ਬਣਨ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਵਿਚ ਭਰਮ ਦਿਸਣ ਲੱਗਾ। ਅੱਜ ਉਹ ਫਤਿਆ ਗਿਆ, ਕੱਲ੍ਹ ਉਹ ਫੁੱਟ ਪਿਆ। ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਰਾਸ ਬਾਬੂ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਮੁਰਦੇ ਵਾਂਗ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਇਕ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਪਏ ਸਨ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਆ ਕੇ ਇਕ ਹੋਰ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪੈ ਗਏ। ਉਹ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲੇ। ਪਰ ਚੁੱਪ ਹੀ ਚੁੱਪ ਵਿਚ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਝ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕੀ ਅਸੀਂ ਲਾ ਸਕਾਂਗੇ?

ਦਰੇ ਤਦਬੀਰ ਪਰ ਸਰ ਫੋਤਨਾ ਸੇਵਾ ਰਹਾ ਅਪਨਾ। ਵਸੀਲੇ ਹਾਥ ਹੀ ਆਏ ਨ ਕਿਸਮਤ ਆਜ਼ਮਾਈ ਕੇ।

ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੱਛਮੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਉਸ ਪਾਰ ਲੰਘ ਕੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਰਾਸ ਬਾਬੂ ਕਲਮਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲੱਗੇ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬਨਾਰਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਹ ਤਿੰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਸ੍ਰੀ (ਬਾਕੀ ਅਗਲੇ ਸਫੇ 'ਤੇ)

(ਸਫ਼ਾ 20 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜਗਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਟੁੰਡਾ, ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੀਮਾ ਪਾਰ ਕਰ ਗਏ। ਖੁਸ਼ਕ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਇਕ ਰਮਣੀਕ ਥਾਂ ਆਈ। ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸੁੰਦਰ ਨਦੀ ਵਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਹਿ ਗਏ। ਗੱਠ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਛੋਲੇ ਚੌਬਣ ਲੱਗੇ। ਕੁਝ ਨਾਸ਼ਤਾ-ਪਾਣੀ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਗਾਉਣ ਲੱਗੇ:

ਬਾਵਕ ਕਰਤਾਰ ਕਵੀ ਵੀ ਸਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਕ ਸਤਰ ਹੀ ਗਈ ਸੀ, ਝੱਟ ਰੁਕ ਗਏ ਤੇ ਬੋਲੇ, 'ਕਿਉਂ ਜਗਤ ਜੀ, ਕੀ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਦੁਨਿਆਂ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ? ਕੀ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ? ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਪਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਛੁਪਾਉਣ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿੱਚ ਕਾਹਲੇ ਪੈ ਰਹੇ ਹਾਂ?' ਇਕ-ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ। ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਭਾਰਤ ਪਰਤ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਫੇਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਤੁਰੇ। ਉਥੋਂ ਹੀ ਵਾਪਸ ਹੋ ਲਏ। ਜਾਣਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੌਤ ਮੂੰਹ ਖੋਲ੍ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਂ ਤੀਬਰ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਘਮਾਸਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਲੜਦੇ-ਲੜਦੇ ਜਾਨ ਦੇ ਦੇਣ।

ਸਰਗੋਧਾ ਕੋਲ ਚੱਕ ਨੰਬਰ 5 ਵਿੱਚ ਗਏ। ਫੇਰ ਤੋਂ ਗਦਰ ਦੀ ਚਰਚਾ ਛੇੜ ਦਿੱਤੀ। ਉਥੇ ਹੀ ਫੜੇ ਗਏ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਜਕੜ ਦਿੱਤੇ ਗਏ। ਨਿਡਰ ਬੰਦੀ ਗਦਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਲਾਹੌਰ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ। ਪੁਲੀਸ ਕਪਤਾਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਮਿ. ਟਾਮਕਿਨ! ਕੁਝ ਖਾਣ ਨੂੰ ਤਾਂ ਲਿਆ ਦਿਉ!' ਉਹ! ਕਿੰਨਾ ਮਸਤਾਬਣ ਸੀ! ਉਸ ਸੁੰਦਰ ਮੂਰਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੋਸਤ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਭ ਮੁਗਧ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸਨ। ਅਕਸਰ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, 'ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਮਰ ਜਾਣ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ 'ਬਾਗ਼ੀ' ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇਣਾ। ਕੋਈ ਯਾਦ ਕਰੇ ਤਾਂ 'ਬਾਗ਼ੀ' ਕਹਿ ਕੇ ਯਾਦ ਕਰੇ।'

ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਅਸ਼ਾਂਤ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਸਾਂਤੀ ਨਾ ਮਿਲੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਲੋਹਾ ਵੱਢਣ ਦੇ ਸੰਦ ਮੰਗਵਾ ਲਏ। 60-70 ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਚਾਰ-ਪੰਜ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੋ ਕਿ ਬਿਲਕੁਲ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਨ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਭੱਜ ਨਿਕਲਣ।

ਬਾਹਰੋਂ ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਵੀ ਆ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਛਾਉਣੀ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਮਦਦ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ 50-60 ਬੰਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ ਸਿੱਧੇ ਲਾਹੌਰ ਛਾਉਣੀ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਕੱਢ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਵੰਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਗਦਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ। ਵਿਚਾਰ ਸੀ, ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਤੋੜ ਕੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਗਦਰ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਜੁਟ ਜਾਣ। ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅਸਫ਼ਲਤਾ

ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰਾਭਾ

ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਆਸ ਕਰਨੀ ਅੱਕ-ਫੰਭੜੀ ਦੀ ਛਾਂ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਇਕ ਸਾਧਾਰਨ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਭੇਤ ਲੱਗ ਗਿਆ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਡੱਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬੇੜੀਆਂ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਤਲਾਸ਼ੀ ਹੋਈ, ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸੁਰਾਹੀ ਹੇਠਾਂ ਧਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪੁੱਟੇ ਹੋਏ ਟੋਏ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ। ਸਾਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬੇਕਾਰ ਗਈ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਮਰ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਢੇ ਅਠਾਰਾਂ ਸਾਲ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਹਵਾਲਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਆਪ ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਮਰ ਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਜੱਜ ਮਹੋਦਿਆ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

He is one of the most important of these 61 accused; and has the largest dossier of them all[There is practically no Department of this Conspiracy in America, on the voyage, and in India in which this accused has not played his part.

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪਦੀ ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਆਪ ਨੇ ਸਭ ਮੰਨ ਲਿਆ। ਸਭ ਕੁਝ ਮੰਨਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਜੱਜ ਮਹੋਦਿਆ ਲਿਖਣ ਤੋਂ ਰੁਕ ਗਏ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਰਹੇ। ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਕਲਮ ਫਸਾਈ ਜੱਜ ਦੇਖਦੇ ਰਹੇ। ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ, 'ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ! ਅੱਜ ਤੇਰੇ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਤੂੰ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਬਿਆਨ ਦੇ। ਤੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈਂ, ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬਿਆਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲ

ਸਕਦਾ ਹੈ?' ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਜੱਜ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਮਸਤਾਨੀ ਅਦਾ ਨਾਲ ਸਿਰਫ਼ ਐਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ, 'ਫਾਂਸੀ ਹੀ ਲਾ ਦਿਉਗੇ ਨਾ, ਹੋਰ ਕੀ? ਅਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਨਹੀਂ।' ਉਸ ਦਿਨ ਕਚਹਿਰੀ ਉਠ ਗਈ। ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀ ਧਾਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਭਾਈ ਪਰਮਾਨੰਦ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਗਦਰੀ ਨੌਜਵਾਨ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਦੀ ਬਾਹ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੇ ਸਨ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ, ਜ਼ਿਆਦਾ ਜੋਸ਼ੀਲਾ

ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਵਾਂਗ ਹੀ ਸੱਚ ਸੀ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਮੇਰੇ ਗੁਨਾਹ ਲਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲੇਗੀ ਤੇ ਜਾਂ ਫਾਂਸੀ। ਪਰ ਮੈਂ ਤਾਂ ਫਾਂਸੀ ਨੂੰ ਹੀ ਤਰਜੀਹ ਦਿਆਂਗਾ। ਤਾਂ ਕਿ ਛੇੜੀ ਹੀ ਫੇਰ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਜੰਗ ਵਾਸਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਸਕਾਂ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭਾਰਤ ਅਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਇਉਂ ਹੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਜਨਮ ਲੈ ਕੇ ਫਾਂਸੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਰਹਾਂ, ਇਹੀ ਮੇਰੀ ਤਮੰਨਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜੇ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਔਰਤ ਬਣਿਆ ਤਾਂ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਬਾਗ਼ੀ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਆਂਗਾ।' ਆਪਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਉਦਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵਾਂਗ ਆਪਦੀ ਦਲੇਰੀ ਨੂੰ ਦਲੇਰੀ ਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਢੀਠਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ। ਜੱਜ ਨੇ ਲਿਖਿਆ: He is a young man, no doubt; but he is certainly one of the worst of these conspirators; and is a thoroughly callous scoundrel, proud of his exploits, to whom no mercy, whatever, can be or should be shown.

ਦਲੇਰ ਅਤੇ ਉਦਾਰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਸੈਨਿਕ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਵਿਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਿਲੀਆਂ ਹੋਣ, ਅਜਿਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵੀ ਮਿਲੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਲੱਭਣ ਵਾਲੇ ਪੁਲੀਸੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਕਈ ਵਾਰੀ ਨਿਕਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਮਾ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਅੱਜ ਬਗ਼ਾਵਤ ਗਦਰ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਭਾਗੀ

ਵਿਸ਼ਵ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ

(ਸਫ਼ਾ 15 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌੜ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। 2015 ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਅਫ਼ਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਇਬੋਲਾ ਕਾਰਨ 6 ਬਿਲੀਅਨ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਡਾਕਟਰਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਹੋਏ। 'ਗਲੋਬਲ ਹੈਲਥ ਰਿਸਰਚ ਫਰੋਮਵਰਕ ਫਾਰ ਫਿਊਚਰ ਕਮਿਸ਼ਨ' ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਤਕਰਬੀਨ 60 ਬਿਲੀਅਨ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੋਕਥਾਮ ਲਈ ਇਕੱਲੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖਰਚੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਚਿਰ-ਸਥਾਈ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਜੋਂ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਇਕਦਮ ਫੈਲੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾ ਕਮਾਉਣ ਕਾਰਨ ਵੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 90 ਤੋਂ 220 ਬਿਲੀਅਨ ਅਮਰੀਕੀ ਡਾਲਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਸਾਲਾਨਾ ਘਟਦੀ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਗਲਾ ਸਿੰਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਉਣਾ ਹੈ। 2003 ਵਿੱਚ ਸਾਰਸ ਫਲੂ ਫੈਲਣ ਨਾਲ ਇਕੱਲੇ ਚੀਨ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਘਰੇਲੂ ਪੈਦਾਵਾਰ

ਵਿੱਚ ਇਕ ਫ਼ੀਸਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ। ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਉਪਰੰਤ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੇ ਹਵਾਈ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਅਤਿ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਚਿਰ ਸਥਾਈ ਅਤੇ ਡੂੰਘੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਕੂਲਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਬਜ਼ਾਰਾਂ, ਖਰੀਦ ਕੇਂਦਰਾਂ ਅਤੇ ਖੇਡ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਫੈਲਣ 'ਤੇ ਰੋਕਥਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਪਰਿਵਾਰਾਂ, ਸਮੂਹਾਂ ਅਤੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਉਣ-ਜਾਣਾ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਰਫਿਊ ਲਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪਰਿਵਾਰਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਖੇਤਰੀ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਵੀ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। 2003 ਵਿੱਚ ਚੀਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸਾਰਸ ਫਲੂ ਹਵਾਈ ਸਫ਼ਰ ਕਾਰਨ ਇਕਦਮ 30 ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ, ਪਰ ਮਹਾਂਮਾਰੀ 'ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁਲਕਾਂ ਨੇ ਹਵਾਈ ਸਫ਼ਰ 'ਤੇ

ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ, ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਲਈ ਖੇਡਾਂ ਅਤੇ ਜਿਮਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਗੰਭੀਰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੇ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਵੀ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਣ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਅਤਿ ਮਹ-ਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਖੇਤਰੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਪਾਰਕ ਸਾਧਨਾਂ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸਿੱਧੀਆਂ ਲੜਾਈਆਂ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਕਾਰਨ ਵੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਦੀ ਕੌਮੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਂਮਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰ-ਦਰੂਨੀ ਬਗ਼ਾਵਤਾਂ, ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ, ਚੋਰੀਆਂ, ਠੱਗੀਆਂ, ਵੇਸਵਾ ਬਿਰਤੀ, ਪੁਲੀਸ ਪਾਰਟੀਆਂ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ ਅਤੇ ਡਾਕ-ਟਰੀ ਅਮਲੇ 'ਤੇ ਹਮਲੇ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜ਼ਰੂਰਤ ਵਾਲੀਆਂ

ਬਣੇ। ਆਪ ਨੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਜੱਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਬੱਕ ਯੂ!' ਕਰਤਾਰ, ਤੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਕਿਹੜੀ ਖ਼ਾਸ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਤੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਐਨਾ ਸਰਧਾਲੂ ਬਣ ਗਿਆ? ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਫਾਂਸੀ ਦੀ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਸਨ। ਦਾਦਾ ਜੀ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ, 'ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਜੇ ਤੈਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਕੱਢਦੇ ਹਨ? ਤੇਰੇ ਮਰਨ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਕੁਝ ਫਾਇਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।'

ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੌਲੀ ਜਿਹੀ ਪੁੱਛਿਆ, 'ਦਾਦਾ ਜੀ, ਫਲਾਣਾ ਬੰਦਾ ਕਿੱਥੇ ਗਿਆ?'

'ਪਲੇਗ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ।'

'ਫਲਾਣਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?'

'ਹੈਜ਼ੇ ਨਾਲ ਮਰ ਗਿਆ।'

'ਤਾਂ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂਬੱਧੀ ਪਿਆ ਰਹਿ ਕੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਤੜਫਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਸੇ ਰੋਗ ਨਾਲ ਮਰਦਾ? ਕੀ ਉਸ ਮੌਤ ਨਾਲੋਂ ਇਹ ਮੌਤ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੇਖੇ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਆਖ਼ਰ ਮਰਨਾ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਹੈ?'

ਦਾਦਾ ਜੀ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਏ।

ਅੱਜ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ: 'ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਰਨ ਦਾ ਕੀ ਫਾਇਦਾ ਹੋਇਆ? ਉਹ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਮਰੇ?' ਜਵਾਬ ਸਾਫ਼ ਹੈ: 'ਮਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਰੇ।' ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਮਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਹ ਕੁਝ ਹੋਰ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮਰਨਾ ਵੀ ਅਗਿਆਤ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸੀ ਅਨਸੰਗ, ਅਨਔਨਰਡ ਅਤੇ ਅਨਵੈਪਟ ਮੌਤ! ਚਮਨ ਜ਼ਾਰੇ ਮੁਹੱਬਤ ਮੌਂ ਉਸੀ ਨੇ ਬਾਗ਼ਵਾਨੀ ਕੀ, ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਅਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਕੇ ਹੀ ਮਿਹਨਤ ਕਾ ਸਮਰ ਜਾਨ।

ਨਹੀਂ ਹੋਤਾ ਹੈ ਮੋਹਤਾਜੇ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਫੈਜ਼ ਸ਼ਬਨਮ ਕਾ, ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਮੌਂ ਮੋਤੀ ਲੁਟਾ ਜਾਤੀ ਹੈ ਗੁਲਸ਼ਨ ਮੌਂ

ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲਿਆ। ਇਹ 16 ਨਵੰਬਰ 1915 ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਲਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਖੁਸ਼ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ 10 ਪਾਊਂਡ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। 'ਭਾਰਤ ਮਾਤਾ ਦੀ ਜੈ' ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ।

... ਬਲਵੰਤ (ਸ਼ਹੀਦ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਕਲਮੀ ਨਾਂ) ਪੇਸ਼ਕਸ਼: ਮਲਵਿੰਦਰ ਜੀਤ ਸਿੰਘ ਵੜੈਚ

‘ਇੰਡੀਆ’ ਤੋਂ ਦੂਰ ਭੱਜਦਾ ‘ਭਾਰਤ’

(ਸਫ਼ਾ 8 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸੀ, ਨਾ ਪੀਣ ਨੂੰ। ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਰਾਹਾਂ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਨਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਖੱਬੀ ਜਾਂ ਸੱਜੀ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ। ਉਸ ਵਕਤ ਰੋਟਰੀ ਕਲੱਬ, ਲਾਇਨਜ਼ ਕਲੱਬ ਤੇ ਹੋਰ ਐਨਜੀਓਜ਼ ਕਿੱਥੇ ਸਨ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਹਿਰਾਂ-ਕਸਬਿਆਂ ਦੇ ਲੋਕ ਕਿੱਥੇ ਸਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਉਹ ਲੰਘ ਰਹੇ ਸਨ? ਕੁਝ ਸੀ ਤਾਂ ਭਿਆਨਕ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ, ਸੰਨਾਟਾ। ਖ਼ਲਕਤ ਦਾ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਦਰਿਆ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਹਾਂ, ਉਹ ਹਾਲੇ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਇਨਸਾਨੀ ਮਾਣ ਤੋਂ ਸੌਖਣੇ ਸਨ, ਆਪਣੇ ਰੋਟੀ, ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾ ਸਕਣ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਮੀਡੀਆ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਰ ਹੋਈਆਂ ਜੋ ਹਾਲੇ ਵੀ ਕੁਝ ਆਜ਼ਾਦ ਸੋਚ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ 'ਸੂਬੇਦਾਰਾਂ' ਨੂੰ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਉਹ ਹਨ, ਉਥੇ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ 'ਤੇ ਸਤਕਾਂ ਉਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਰੋਕਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕੁਝ ਕਸਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਲੇ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉੱਚੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਇਕੋ ਮੰਗ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਈ ਕਿ 'ਸਾਨੂੰ ਘਰ ਭੇਜ ਦਿਉ'। ਉਹ ਮਰ ਕੇ ਵੀ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ - ਆਖ਼ਰ ਜੇ ਮਰਨਾ ਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਾ ਮਰੀਏ। ਯਕੀਨਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਤਕਾਂ ਉਤੇ ਹੀ ਮਰ ਵੀ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਮੌਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੇ ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਹਾਦਸਾਗ੍ਰਸਤ ਹੋ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈਆਂ। ਰੌਲਾ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਆਖ਼ਰ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਇਕ ਕਦਮ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟਦਿਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਬਿਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਰੇਲਾਂ ਤੇ ਬੱਸਾਂ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ - ਇਸ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ਕੌਣ ਅਦਾ ਕਰੇਗਾ, ਸੂਬੇ, ਕੇਂਦਰ, ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਜਾਂ ਉਹ ਖੁਦ? ਇਸ ਖੋਹ-ਖਿੰਝ ਦੌਰਾਨ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਿ ਅਦਾਇਗੀ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਹਨ। ਆਖ਼ਰ ਉਹ ਜਿਵੇਂ ਰੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁੜ ਕੇ ਭੇਜੇ ਗਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਲਾ ਇਨਸਾਨ 'ਭੇਡਾਂ-ਬੱਕਰੀਆਂ ਵਾਂਗ' ਤੁੜਨਾ ਹੀ ਆਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸੂਬਿਆਂ ਤੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਉਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੜਿੱਕਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਪੈਦਲ ਮਾਰਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਤੇ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਚੁੱਪ ਧਾਰੀ ਰੱਖੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ। ਸਭ ਨੂੰ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਫੈਲਣ ਦਾ ਡਰ, ਭੁੱਖ ਮਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਡਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹੇ ਜਾਣ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੜ-ਵਸੇਬੇ ਦਾ ਡਰ ਸਤਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੋ ਰਾਹਤ ਇਹ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਮਨਰੋਗਾ ਤਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਤੇ ਉਹ ਕਹੀਆਂ-ਬੋਲਦੇ ਲੈ ਕੇ ਕੰਮ 'ਚ ਜੁਟ ਗਏ - ਸ਼ਾਇਦ

ਉਹ ਧਰਤੀ ਪੁੱਟ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਰ ਗਏ ਸੁਪਨੇ ਤਲਾਸ਼ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਨੇਕਾਂ ਵਿੱਤੀ ਰਾਹਤਾਂ ਦੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਪਰ ਬੇਜ਼ਮੀਨੀਆਂ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਕੋਈ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਆਖ਼ਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਜਿਹਾ ਸੁਪਨਾ ਲੈਣ ਦੀ ਜੁਰੱਅਤ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ - ਭਾਰਤ ਤੇ ਇੰਡੀਆ ਦਰਮਿਆਨ ਵੱਡਾ ਫ਼ਾਸਲਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੋਰ ਵਧਦਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਤੇ ਔਨਲਾਈਨ ਸਿੱਖਿਆ ਆਦਿ ਤੱਕ ਕੋਈ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੰਡੀਆ ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜਨ ਦੀ ਜੋ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਹ ਹੁਣ ਮਹਿਜ਼ ਇਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਰਾ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਪਰਕ, ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰਦਾਤਾ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਆਦਿ ਸਭ ਦੁਬਾਰਾ ਹੋਣਗੇ। ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਵੀਨੀਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਤੇ ਬਹੁਪਰਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਬਿਨਾਂ ਸੋਚੇ ਸਮਝੇ ਤੇ ਕੁਝ ਖ਼ੈਰਾਤਾਂ ਵੰਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਘੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ, ਸਨਅਤਾਂ (ਵੱਡੀਆਂ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ), ਵਪਾਰੀਆਂ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਤੇ ਹਵਾਈ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਸੂਚੀ ਹੋਰ ਲੰਬੀ ਹੈ ਤੇ ਹਰੇਕ ਪੱਖ ਬਰਾਬਰ ਅਹਿਮ ਹੈ। ਇਹ ਰਣਨੀਤੀ ਸਭ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਮਾਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਹਾਕਮ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ।

ਇਹ ਮਾਹਿਰ ਸਿਆਸੀ ਖੇਤਰ, ਸਨਅਤਾਂ, ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀਆਂ (ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਧੀਆ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਭਾਰਤੀ ਭਾਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਗੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਵਿੱਚ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਤੇ ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਬਹਿਸ ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਖ਼ਾਸਕਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪਾਤਾ ਘਟੇ, ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ ਵਧੇ। ਭਾਰਤ ਇਕ ਜਮਹੂਰੀ ਮੁਲਕ ਹੈ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤਕਾਰੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸੋਚ ਤੇ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਹੋਵੇ। ਅਸੀਂ ਸਭ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਾਂ ਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਮੁਤੱਲਕ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੇ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਉੱਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਤੇ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਹਰਗਿਜ਼ ਭਾਰੀ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਇਸ ਮਹਾਨ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੋਵੇਂ (ਭਾਰਤ ਤੇ ਇੰਡੀਆ) ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ... ਜਿਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਨੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ: 'ਇੰਡੀਆ ਜੋ ਭਾਰਤ ਹੈ'।

ਔਖੀ ਘੜੀ 'ਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ 'ਚ

(ਸਫਾ 14 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸਾਰੀ ਸਿਹਤ-ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਸਰੀਰਕ ਬਿਮਾਰੀ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਰਵੇਖਣ ਮੌਜੂਦਾ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਿਰਿਜ਼ਮ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਰੀਰਕ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ 'ਚ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਅਹਿਮ ਬਣਾਉਣ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵੇ। ਕੋਵਿਡ-19 ਫੈਲਣ ਕਾਰਨ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਉਘੜ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵੱਲ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਜ ਪੱਧਰੀ ਅਧਿਐਨ ਆਰੰਭ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਅਤੇ 65 ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਟੀਮ ਨਾਲ ਰੂਬਰੂ ਹੋਣ ਲਈ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਨੰਬਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਮਾਹਿਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ, ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ, ਅਸਾਮੀ, ਮਰਾਠੀ, ਗੁਜਰਾਤੀ ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਗੇ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮਾਨਸਿਕ ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰਾਂ ਦੀ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਵੀ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰੈਕਟੀਸ਼ਨਰ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕਰਨ।

ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਵਪਾਰੀਕਰਨ 'ਚ ਸੁੰਗੜਦਾ ਲੋਕਤੰਤਰ

(ਸਫਾ 16 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਜਾਣ ਦੇ ਡਰ ਦੇ ਕਾਰਨ ਚਾਪਲੂਸੀ ਵਾਲੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਢਲ ਗਏ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਲੜਾਈ ਹੁੰਦੀ ਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਵੱਡੇ ਬੋਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਬਲਕਿ ਹੇਠਲੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਭਾਲਣ ਤੱਕ ਮਹਿਦੂਦ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਹੀ ਮਿਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਚੱਲੇ ਮੰਤਰੀਆਂ ਬਨਾਮ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਲੋਜ਼ ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।

ਅਸਲ 'ਚ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕੁਝ ਸ਼ਖ਼ਸ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਖਤਰਨਾਕ ਹੈ। ਮੋਦੀ ਸਰਕਾਰ ਰਹੇ ਸਹੇ ਸੰਘੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਤੁਲੀ ਹੈ। ਸਾਂਝੀ ਸੂਚੀ ਹੁਣ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੇਂਦਰੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਹੁੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ, ਕਿਸਾਨੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੀ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਵਰਗੀ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਹਿੱਸੇ ਕਰਕੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਵਿਚ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰਵਾਦ ਅਤੇ ਹਾਈਕਮਾਨ

ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਹਲਕੇ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਚੁਣੇ ਜਾਣ, ਚੁਣੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇਣ, ਸੱਤੀ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਦੇ ਬਜਾਇ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਕਰਨ ਵਰਗੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਿਆਸਤ ਤੋਂ ਬੇਜ਼ਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਹਾਈਕਮਾਨ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਅਹੁਦਿਆਂ ਨਾਲ ਚਿੰਬੜਨ ਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਦਾ ਸਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

ਬਰਾਬਰੀ, ਨਿਆਂ, ਲੋਕਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ, ਸਭ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਧ ਅਧਿਕਾਰ, ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮਿਲੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ (ਗ੍ਰਾਮ ਸਭਾ) ਵਰਗੀ ਤਾਕਤਵਰ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਰਗਰਮੀ ਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਸਿਆਸੀ ਅੰਦੋਲਨ ਫਿਲ-ਹਾਲ ਪੰਜਾਬ 'ਚੋਂ ਗਾਇਬ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਵਿਚੋਂ

ਹੀ ਨਵੇਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਣਾ ਕਾਲਪਨਿਕ ਖਾਹਿਸ਼ ਪਾਲਣ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਤੇ ਸੂਬੇ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਦੇ ਹਨ।

ਚਾਂਚਾਗਤ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਦੂਸਰੀ ਚੋਣ ਰਾਹੀਂ ਸੱਤਾ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਉੱਤੇ ਹੀ ਅੱਖ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਵਾਲੇ ਸਿਆਸੀ ਮੈਚ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਗੂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਦਿਨ ਵੋਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਾਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ, ਆਰਥਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਖਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਵਾਲੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਲੋਕਤਾਉਨ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜਮਾਤ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਬਣਿਆ

(ਸਫਾ 7 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੇਵੱਸ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਜਿਸਮਾਨੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਰਤੀਆਂ ਵਜੋਂ 14-20 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਕਿਰਤ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਮਾਊ ਜੀਅ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹੱਥ ਵਿਚ ਕੋਈ ਹੁਨਰ ਨਾ ਹੋਣ ਤੇ ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਰੀ ਹੀ ਉਮਰ ਦੌਰਾਨ ਬਹੁਤਾ ਕਰ ਕੇ ਬੇ-ਹੁਨਰ, ਘੱਟ ਉਜਰਤ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਕੰਮਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜੀਣ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਖਰਲੀ ਕੰਮ-ਉਮਰ 21 ਤੋਂ 30 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਮਾਊ ਜੀਅ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤ ਜਿਸਮਾਨੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਰਿਵਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 30 ਤੋਂ 40 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਦੌਰਾਨ ਮਾੜੀਆਂ ਕੰਮ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਹਾਲਤਾਂ (ਨਾਲ ਹੀ ਅਸਵੱਛ ਤੇ ਨਾਕਾਫੀ ਪੋਸ਼ਣ ਤੇ ਮਾੜੀਆਂ ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ) ਅਤੇ ਘੱਟ ਕਮਾਈ (ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡਾ

ਹਿੱਸਾ ਪਿੱਛੇ ਜੱਦੀ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭੇਜਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ) ਦੌਰਾਨ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸਖ਼ਤ ਜਿਸਮਾਨੀ ਮਿਹਨਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਲਈ ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇ ਅਕਸਰ ਘਰੀ ਪਰਤਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਈ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਵੀ ਚਿੰਬੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ 40 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਅੱਪੜਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਉਜਰਤਾਂ 'ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮੌਕੇ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ ਮੁੜ ਹੋਰ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਗਰਕ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿਜਰਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਚੱਕਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਇਉਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਕਰੀਬ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕਰੋੜ ਹੈ) ਉੱਤੇ ਲੋਕਤਾਉਨ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਮਾਰ ਪਈ ਹੈ। ਇਸ ਡਰ, ਬੇਚੈਨੀ ਤੇ ਬੇਯਕੀਨੀ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤਣ ਲਈ ਤਰਸੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਮੌਕੇ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੱਕਾ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਦਿਵਾ ਸਕੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ (ਪਿੱਛੇ ਜੱਦੀ ਘਰਾਂ

ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ) ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਮੂਲੀ ਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਜੇ ਸਰਕਾਰ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕੋਟਾ ਤੇ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ (ਜੇ ਯਕੀਨਨ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਕਦਮ ਹੈ) ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਮਜ਼-ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਅਤੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ?

ਇੰਝ ਹਾਲਾਤ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਅਤੇ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿਚ ਫਸੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੇ ਬੇਚੈਨੀ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ 'ਉਲਟ ਹਿਜਰਤ' ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਉਹ ਵੀ ਪੈਦਲ ਜਾਂ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਬਣੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਨਾਲ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਵੀ ਸੈਂਕੜੇ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪੈਦਲ ਚੱਲਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਪਿਛਾਂਹ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਵਧਦੇ ਡਰ, ਬੇਯਕੀਨੀ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿਚ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਕਾਰਨ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਬਿਖੜੇ ਪੈਂਡਿਆਂ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਦਾ ਅੱਖਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਅਤੇ ਬੱਸ ਅੱਡਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਇਕੱਤਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਏਗੀ।

ਇਸ ਸਬੰਧੀ ਜੇ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਵੀ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਫੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਟੀ ਤੇ ਕੱਪੜੇ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਪਏ ਅਨਾਜ ਦੇ ਕਰੀਬ 6ਬ50 ਕਰੋੜ ਟਨ ਭੰਡਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੁਲ੍ਹਦਿਲੀ ਨਾਲ ਮੁਫਤ ਅਨਾਜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਕਦ ਪੈਸਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਨਾਲ ਹੀ ਕਰੋਨਾ ਸੰਕਟ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਲੋਕਤਾਉਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਯਕੀਨਨ ਇਸ ਲਈ ਬਚਾਅ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਹਰਗਿਜ਼ ਕੋਈ ਸਮਝੌਤਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ), ਤਾਂ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੈਕਟਰਾਂ 'ਚ ਮਾਲੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਣ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਚੱਲ ਸਕੇ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕਤਾਉਨ ਲੰਮਾ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਕਰੋਨਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੁੱਖਮਰੀ ਨਾਲ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੌਤਾਂ ਹੋਣ ਵਜੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਉਲਝਣਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਕਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਉਮੀਦ

(ਸਫਾ 5 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਨੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਮਜ਼ਦੂਰ-ਕਿਸਾਨ ਵਿਰੋਧੀ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਆੜ ਲੈ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰਵਾਸ ਵਿਰੋਧੀ ਦਮਨਕਾਰੀ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਹਾਂ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਖੁੱਸ ਗਈ ਹੈ। ਬਹੁਤਿਆਂ ਕੋਲ ਦੋ ਵਕਤ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਾ ਜੁਗਾੜ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਦਰਅਸਲ, ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਖਾਈਆਂ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਬੰਦੂਕਾਂ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਹੈ? ਟਰੰਪ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪੈਸਾ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਦੀ ਦਵਾਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕੰਪਨੀ ਸਨੌਫੀ ਵਿਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਫਵਾਹਾਂ ਅਤੇ ਝੂਠਾਂ ਨਾਲ

ਲਬਰੇਜ਼ ਮੀਡੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਬਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਭਾਈਵਾਲ ਕੰਪਨੀਆਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀਆਂ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੈਦੀਆਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਦਵਾਈ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਦਵਾਈ ਲਈ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁੰਬਈ ਦੀਆਂ ਬਸਤੀਆਂ ਦੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਹੈ। ਕਿਉਂ? ਇਹ ਸਵਾਲ ਕੌਣ ਕਰੇਗਾ? ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਕਾਰਨ ਬੇਘਰ-ਬੇਦਰ ਭਟਕ ਰਹੇ ਲੱਖਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਕੀ ਨੀਤੀ ਹੈ? ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਯੋਜਨਾ ਹੈ?

ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ 'ਵਰਲਡ ਫੂਡ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੇ ਕੰਗਾਰ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨੀ ਲਗਾਤਾਰ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿਹਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਗਾਤਾਰ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਨਾਲ ਮਰਨ

ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਨਾਲ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵੱਧ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸ ਦੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ?

ਮਾਨਵਤਾ ਲਈ ਇਹ ਅਜੀਬ ਤਰਾਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਰੋਨਾ ਵਾਇਰਸ ਅਤੇ ਫਾਸੀਵਾਦ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਧਾਵਾ ਬੋਲਿਆ ਹੈ। ਫਾਸੀਵਾਦੀ ਸੱਜੇ-ਪੱਖੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਖਿਲਾਫ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਹਥਿਆਰ ਵਾਂਗ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ਲੋਕਤਾਉਨ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਡਿਜੀਟਲ ਯੰਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਤਕਨੀਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਹਰ ਹਰਕਤ ਨੂੰ ਵਾਚਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਗਾਂਗਕਾਰ ਜਿਹੜਾ ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨਾਂ ਕਾਰਨ ਚਰਚਾ ਵਿਚ ਸੀ, ਉਥੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਬਿਜਲਈ ਬੈਲਟਾਂ ਲਗਾਉਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੰਤਰਾਂ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ

ਮਾਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ?

ਇਹ ਲਿਖਦਿਆਂ ਗੁਆਂਟੇਨਾਮੋ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੇ ਟਾਪੂਆਂ ਤੇ ਕੈਦ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਬੰਧ ਜਿਹਨ ਵਿਚ ਉੱਭਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੁਖੀ ਨੇ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, 'ਸੱਤਾ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦਾ ਖਤਰਾ ਤਾਂ ਹੈ।

ਅੰਮਰਜੋਸੀ ਸਮੇਂ ਲਗਾਈਆਂ ਰੋਕਾਂ ਅਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਸੰਕਟ ਟਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰੋਜ਼ਮੱਰਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।' ਇਸ ਟਿੱਪਣੀ ਤੋਂ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਰੋਨਾ ਮਹਾਮਾਰੀ ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਤਿਹਾਸ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਿਰਫ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਹਿ ਜਾਣਗੀਆਂ ਪਰ ਇਹ ਅਗਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਲਈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਬਕ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਵੇਗੀ, ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਉਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ।

ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦਾ ਘਾਣ

(ਸਫਾ 4 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿੱਚੋਂ 3ਬ7 ਮੀਟਰ ਟਨ ਕਾਰਬਨ ਡਾਇਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ 30 ਟਨ ਯੂੜ ਸਮੇਟ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੰਗਲ ਦੀ 50 ਮੀਟਰ ਪੱਟੀ 30 ਡੈਸੀਮਲ ਸ਼ੋਰ ਘਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਜੀਵ: ਅਸਿੱਧੇ ਲਾਭਾਂ ਹਿੱਤ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮਿਸਾਲ ਪਰਾਗਦਾਨੀਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਚੱਕਰ ਲਈ ਸੂਖਮ ਜੀਵਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੀਟਾਂ, ਤਿਤਲੀਆਂ, ਸ਼ਹਿਦ ਮੱਖੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 2,50,000 ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪੌਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 60 ਫ਼ੀਸਦੀ ਪੌਦੇ ਪਰਾਗਦਾਨੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਫਲ ਅਤੇ ਬੀਜ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰਾਗਦਾਨੀਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਬਗੈਰ ਬਹੁਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਅੰਦਰ ਨਰ ਤੇ ਮਾਦਾ ਵੰਨਗੀਆਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਮਿਲਾਪ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਅਨਾਜ ਦੀ ਹਰ ਤੀਜੀ ਵੰਨਗੀ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦੀਆਂ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਾਗਦਾਨੀ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਨਰ-ਫੁੱਲ ਤੋਂ ਪਰਾਗ ਕਣ, ਉਸੇ ਵੰਨਗੀ ਦੇ ਮਾਦਾ ਫੁੱਲ ਦੇ ਸਟਿਗਮਾ ਉੱਤੇ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪਰਾਗਦਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵ, ਬਨਸਪਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਜਗਤ ਦੀ ਵੰਨ-

ਸਵੰਨਤਾ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕਰੀਬ 1330 ਕਿਸਮਾਂ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਫਲ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸਬਜੀਆਂ, ਫਲੀਦਾਰ ਜਾਂ ਚਾਹ-ਕੌਫੀ ਦੇ ਬਾਗ, ਤਕਰੀਬਨ ਸਭ ਨੂੰ ਜੀਵਾਂਕੀਟਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕੁਦਰਤ ਸੰਭਾਲ ਸੰਸਥਾ ਮੁਤਾਬਿਕ, ਪਰਾਗਦਾਨੀਆਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਕਾਰਨ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦੀ 20,000 ਵੰਨਗੀਆਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਹੈ।

ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਦਾ ਵਿਨਾਸ਼: ਜੀਵ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਵੰਨਗੀਆਂ ਦਾ ਖਤਮ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ। ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਉਪਰੰਤ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਜੀਵਤ ਅਤੇ ਅਜੀਵਤ ਵਾਤਾਵਰਨਕੁਹਾਲਾਤ ਵਿਚਕਾਰ ਬੜੀ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਤੋਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਚ ਆਈ ਰਤਾ ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਤਬਦੀਲੀ (ਵਿਗਾੜ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸਲ ਲਈ ਖਤਰਾ ਤੇ ਨਵੀਂ ਦੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਯੋਗ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਵੰਨਗੀ ਖਾਸ ਅਰਸੇ ਤਕ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਉੱਤੇ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਸਮਾਂ ਪਾ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੀਤ ਵਿਚ ਲੁਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਦਰ ਬੜੀ ਧੀਮੀ ਅਤੇ ਗੋਲਣਯੋਗ ਨਹੀਂ

ਸੀ ਹੁੰਦੀ; ਹੁਣ ਜਿਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਤੇ ਪੌਦ ਵੰਨ-ਗੀਆਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਲੁਪਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦੌਰਾਨ ਜੀਵ ਵੰਨਗੀਆਂ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੀ ਦਰ 60-70 ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵੰਨਗੀ ਸੀ। ਦੁਆਰੂ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਨਗੀ ਤਾਂ ਕਰੀਬ 400 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ 200 ਸਾਲਾਂ ਪਿੱਛੇ। 1600 ਤੋਂ 1900 ਦੌਰਾਨ ਹਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਇੱਕ ਜੀਵ ਵੰਨਗੀ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਲੱਗੀ ਅਤੇ 1900 ਪਿੱਛੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਇੱਕ। ਹੁਣ ਹਰ ਗਫ਼ਤੇ ਇੱਕ ਜੀਵ ਜਾਂ ਪੌਦ ਨਸਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ।

ਜੰਗਲ ਵਿਨਾਸ਼, ਵਾਤਵਰਨ ਤੇ ਜਲ ਸੋਮਿਆਂ ਦੇ ਨਿਘਾਰ ਦੀ ਦਰ ਇਹੀ ਰਹੀ ਤਾਂ 2099 ਤੱਕ ਹਰ ਦਿਨ ਇੱਕ ਵੰਨਗੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਲੁਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੁਦਰਤ ਸੰਭਾਲ ਸੰਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਲ-ਬਲੀ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ 57, ਸਖਤ ਖੋਲ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ 126, ਗੰਡੇਏ, ਜੋਕਾਂ, ਚੀਚਵਹੁਟੀ ਆਦਿ ਦੀਆਂ 139, ਰੀਂਗਣ ਵਾਲੇ 169, ਘੋਗੇ-ਸਿੱਪੀਆਂ 409, ਦੁਆਰੂ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ 507, ਮੱਛੀਆਂ ਦੀਆਂ 713, ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ 1029 ਅਤੇ ਕੀੜੇ-ਮਕੌੜਿਆਂ

ਦੀਆਂ 1093 ਕਿਸਮਾਂ ਸਦਾ ਲਈ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੇ ਕਗਾਰ ਤੇ ਹਨ। ਪੌਦਾ ਜਗਤ ਵਿਚ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ; ਇੱਕਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ 60,000 ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਕਿਸਮਾਂ ਲੁਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ: ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਕਾਂ ਕਰਕੇ ਜੈਵਿਕ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤੇਰੇ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਖੁਦ ਸਿਰਜੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਅਤੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਵਾਲੇ ਨਿਜ਼ਾਮ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਜੀਵ ਸਾਨੂੰ ਕੁੱਲੀ, ਗੁੱਲੀ, ਜੁੱਲੀ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹਨ, ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਵੀ। ਇੱਕ ਵੰਨਗੀ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਉੱਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ 10 ਤੋਂ 20 ਵੰਨਗੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ-ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਮਨੁੱਖ ਕਿੰਨਾ ਕੁ ਚਿਰ ਜਿਉਂਦਾ ਰਹੇਗਾ? ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਜਿਸ ਵਰਤਮਾਨ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਲੰਘ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖੀ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੇ ਮੁੜ ਮੁਲਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਸਮਾਜੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਆਧਾਰ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਉਜਾੜਾ ਵੀ ਹੈ।

'ਗੋਲਡਨ ਹੈਟ੍ਰਿਕ' ਤੋਂ 'ਗੋਲਡਨ ਗੋਲ' ਤਕ

ਪ੍ਰੋ. ਸਰਵਜਿਤ ਸਿੰਘ

ਹਾਕੀ ਦਾ 'ਗੋਲ ਕਿੰਗ' ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ 97ਵੇਂ ਸਾਲ ਦੀ ਲੰ-ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਖੇਡ ਜਗਤ ਨੂੰ ਆਖਰੀ ਫਤਿਹ ਬੁਲਾ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਪਹਿਲਾ ਸਾਹ ਆਪਣੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਹਰੀਪੁਰ ਖਾਲਸਾ ਦੀ ਫਿਜ਼ਾ ਵਿਚ 31 ਦਸੰਬਰ 1923 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਿਆ ਸੀ ਤੇ ਆਖਰੀ ਸਾਹ 25 ਮਈ 2020 ਦੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਮੁਹਾਲੀ ਦੇ ਫੋਰਟਿਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਲਿਆ। ਉਸਦੀ ਧੀ ਸੁਸ਼ਬੀਰ ਕੌਰ ਤੇ ਦੋਹਰੇ ਕਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਰਾਤੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਮਿਲ ਕੇ ਆਏ ਤਾਂ ਉਹ ਠੀਕ-ਠਾਕ ਸਨ, ਪਰ ਤਤਕਾਲ ਦਿਲ ਦਾ ਚੌਥਾ ਦੌਰਾ ਪਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੀ ਖੇਡ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹਿਤ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿੱਲੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਤਨੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਕੌਰ 1982 ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਹਨ ਤੇ ਇਕ ਧੀ। ਤਿੰਨੋਂ ਪੁੱਤਰ ਇਸ ਵੇਲੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਹਨ। ਧੀ ਦਾ ਪਤੀ ਵਿੰਗ ਕਮਾਂਡਰ ਮਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਮੀਆ 2012 ਵਿਚ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਧੀ ਤੇ ਦੋਹਰੇ ਪਾਸ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

'ਗੋਲਡਨ ਹੈਟ੍ਰਿਕ' ਐਜ਼ ਟੋਲਡ ਟੂ ਸੈਮੂਅਲ ਬੈਨਰਜੀ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਜੀਵਨੀ ਹੈ ਜੋ 1977 ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ। 'ਗੋਲਡਨ ਗੋਲ' ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਹੈ ਜੋ 2015 ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਈ। ਉਹ ਜੀਵਨੀ ਮੈਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਨਾਲ ਸਮਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ, 'ਜਿਵੇਂ ਮੈਚ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿ ਜਾਣ ਪਿਛੋਂ ਐਕਸਟਰਾ ਟਾਈਮ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦੈ, ਐਕਸਟਰਾ ਟਾਈਮ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਚ ਬਰਾਬਰ ਰਹੇ ਤਾਂ ਗੋਲਡਨ ਗੋਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦੈ, ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਵੀ ਹੁਣ ਗੋਲਡਨ ਗੋਲ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹਾਂ। ਖੇਡ ਹੁਣ ਉਪਰਲੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਜਦੋਂ 'ਗੋਲਡਨ ਗੋਲ' ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖੇਡ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।'

ਹਾਕੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ਪੁਰਸ਼ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ 'ਚੋਂ ਤਿੰਨ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤੇ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸਨੂੰ 'ਗੋਲਡਨ ਹੈਟ੍ਰਿਕ' ਵਾਲਾ ਬਲਬੀਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦੈ। ਹੈਲਸਿੰਕੀ-1952 ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਸੈਮੀਫਾਈਨਲ ਤੇ ਫਾਈਨਲ ਮੈਚਾਂ 'ਚ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦੇ 9 ਗੋਲਾਂ ਵਿਚੋਂ 8 ਗੋਲ ਉਸਦੀ ਹਾਕੀ ਨਾਲ ਹੋਏ। ਫਾਈਨਲ ਮੈਚ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮ ਦੇ 6 ਗੋਲਾਂ 'ਚੋਂ ਉਸਦੇ 5 ਗੋਲ ਸਨ ਜੋ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਹੁਣ ਤਕ ਅਟੁੱਟ ਰਿਕਾਰਡ ਹੈ। ਲੰਡਨ ਓਲੰਪਿਕ-2012 ਮੌਕੇ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ

ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਜਿਹੜੇ 16 'ਆਈਕੋਨਿਕ ਓਲੰਪੀਅਨ' ਚੁਣੇ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਹਾਕੀ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਖਿਡਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਇਹ ਮਾਣ ਮਿਲਿਆ। ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ 16 ਰਤਨਾਂ ਵਿਚ 8 ਮਰਦ ਹਨ ਤੇ 8 ਔਰਤਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤੀ ਉਪ ਮਹਾਂਦੀਪ ਦਾ 'ਕੱਲਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੀ ਹੈ।

ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦੇ ਗੋਲਡਨ ਹੈਟ੍ਰਿਕ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਕੋਚ ਮੈਨੇਜਰ ਬਣ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਹਾਕੀ ਕੱਪ ਜਿਤਾਇਆ ਅਤੇ ਛੇ ਹੋਰ ਮੈਡਲ ਭਾਰਤੀ ਟੀਮਾਂ ਨੂੰ ਜਿਤਾਏ। ਹਾਕੀ ਦੀ ਕੋਚਿੰਗ ਬਾਰੇ 'ਦਿ ਗੋਲਡਨ ਯਾਰਡ ਸਟਿਕ' ਪੁਸਤਕ ਵੀ ਲਿਖੀ। ਭਾਰਤ-ਚੀਨ ਜੰਗ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨੋਂ ਓਲੰਪਿਕ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਫੰਡ ਲਈ ਦਾਨ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਖੇਡ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਸਾਈ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਪੁਸਤਕ ਦੀਆਂ ਅੰਤਲੀਆਂ ਸਤਰਾਂ ਸਨ: ਕੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ 'ਗੋਲਡਨ ਗੋਲ' ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿਚ ਹਨ? ਭਾਰਤੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਸਚਿਨ ਤੇਂਦੁਲਕਰ ਨੂੰ ਜੀਵੇ ਜੀਅ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਉਪਰੰਤ?

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਉਸਦੇ ਨਾਨਕੇ ਪਿੰਡ ਹਰੀਪੁਰ ਖਾਲਸਾ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਾਦਕਾ ਪਿੰਡ ਪਵਾਦਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਿੰਡ ਤਹਿਸੀਲ ਫਿਲੌਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਉਸਦੇ ਤਿੰਨੋਂ ਪੁੱਤਰ ਹੁਣ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਤਨੀਆਂ ਸਿੰਘਾਪੁਰ, ਚੀਨ ਤੇ ਯੂਕਰੇਨ ਤੋਂ ਹਨ। ਧੀ ਸੁਸ਼ਬੀਰ ਕੌਰ ਤੇ ਦੋਹਰਾ ਕਬੀਰ ਸਿੰਘ ਭੋਮੀਆ ਹਨ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਰਖਿਆਂ ਦੀ ਬੰਸਾਵਲੀ ਵਿਚ ਦਸਵਾਂ ਪੁਰਖਾ ਭਾਈ ਬਿਧੀ ਚੰਦ ਸੀ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਿਹਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, 'ਮੈਂ ਪਿੰ-ਫਲਾਤ ਮਾਰਦਾਂ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਨਾਨਕਾ ਪਿੰਡ ਹਰੀਪੁਰ ਯਾਦ ਆ ਜਾਂਦੈ। ਉਥੇ ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਿਆਣੇ ਖਿੱਦੇ-ਖੁੰਡੀ ਖੇਡਦੇ ਦੇਖੇ। ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਸਾਂ ਜਦੋਂ ਮੇਰੇ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਅਧਿਆਪਕ ਸਨ। ਮੈਂ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਹਾਕੀ ਖੇਡਦੇ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦਾ। ਹਾਕੀ ਮੈਨੂੰ ਮੰਧਰ ਮੁਗਧ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਰਤ ਨਾ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਧੁੱਪੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਜਾਂ ਛਾਵੇਂ? ਫਿਰ ਮੇਰਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਆਇਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿਹੜਾ ਖਿਡਾਉਣਾ ਲੈਣਾ? ਮੈਂ ਹਾਕੀ ਦੀ ਮੰਗ

ਕੀਤੀ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਵਜੋਂ ਮਿਲੀ। ਉਹ ਦਿਨ ਤੋਂ ਆਹ ਦਿਨ, ਹਾਕੀ ਮੇਰਾ ਇਸ਼ਕ ਹੈ...। ਮੇਰੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਸੁਸ਼ੀਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਅਕਸਰ ਆਖਦਾਂ ਮੇਰੀ ਇਕ ਪਤਨੀ ਸੁਸ਼ੀਲ ਸੀ ਤੇ ਦੂਜੀ ਹਾਕੀ। ਪਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਨੇ ਹਾਕੀ ਨੂੰ ਸੌਂਕਣ ਸਮਝਣ ਦੀ ਥਾਂ ਭੈਣ ਸਮਝਿਆ।'

ਅਫਸੋਸ ਹੈ! ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਇਨਸਾਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ ਅੰਵਲ ਨੰਬਰ ਹਾਕੀ ਖਿਡਾਰੀ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਕੌਮੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਉਹ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕੀਆਂ ਜਿਸਦਾ ਉਹ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਖੇਡ ਸੰਸਥਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਓਲੰਪਿਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਉਸਨੂੰ 'ਆਈਕੋਨਿਕ ਓਲੰਪੀਅਨ' ਯਾਨੀ ਓਲੰਪਿਕ ਰਤਨ ਦੇ ਖਿਤਾਬ ਨਾਲ ਨਿਵਾਜਿਆ। ਅਮਰ ਰਹੇ ਸਾਡਾ ਜੋਧਾ ਖਿਡਾਰੀ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ!

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕੁਝ ਖ਼ਾਸ ਪਲ

1947 ਦੇ ਖੂਨੀ ਦਿਨ ਸਨ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵੀ ਇਕ ਦੁਰਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ। ਜੇਕਰ ਰਾਈਫਲ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਗੋਲੀ ਰਤਾ ਕੁ ਨੀਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਨਾ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਚਦਾ ਤੇ ਨਾ ਉਸਤੋਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਦਾ 'ਗੋਲਡਨ ਹੈਟ੍ਰਿਕ' ਵੱਜਦਾ। ਪਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਬਲੀ ਨਿਕਲਿਆ ਜੋ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮੌਤ ਦੇ ਹੱਥ ਆਉਣੋਂ ਬਚ ਗਿਆ। ਗੋਲੀ ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ ਉਪਰ ਦੀ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹਦੀ ਪੱਗ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ।

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ-1984 ਦੀਆਂ ਓਲੰਪਿਕ ਖੇਡਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਹਾਕੀ ਮੈਚ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੇ ਤਿਰੰਗੇ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਅਸ਼ਵਨੀ ਕੁਮਾਰ ਹੋਰੀ ਸਟੇਜ ਉੱਪਰ ਬੈਠੇ ਸਨ ਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਇਕ ਕਤਾਰ ਹੇਠਾਂ ਬੈਠਾ ਸੀ। 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਜ਼ਿੰਦਾਬਾਦ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਾਉਂਦੇ ਇਕ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਤਿਰੰਗਾ ਖੋਹਿਆ ਤੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠ ਮਿੱਧਣ ਲੱਗਾ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਤਿਰੰਗੇ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੌੜ ਕੇ ਝੰਡਾ ਉਸਦੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਖਿੱਚ ਲਿਆ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਨੌਜਵਾਨ ਨੇ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਵਿਚ ਤਿਰੰਗਾ ਪਾੜਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਤਦ ਤਕ ਪੁਲੀਸ ਆ ਗਈ ਜਿਸਨੇ ਸਥਿਤੀ ਸੰਭਾਲ ਲਈ।

2 ਨਵੰਬਰ 1984 ਦਾ ਦਿਨ ਸੀ। ਟੋਕੀਓ ਦੇ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਬਾਡੀ ਗਾਰਡਾਂ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦਿੱਲੀ

ਵਿਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ ਟੋਕੀਓ ਰੁਕ ਗਏ, ਪਰ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾ ਰੁਕਿਆ। ਜਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਖਤਰਾ ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਵਿਚ ਸਹੇੜਿਆ ਸੀ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਖਤਰਾ ਸਹੇੜਨ ਲਈ ਉਹ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਤੇ ਜੁਆਈ ਪਾਸ ਦਿੱਲੀ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੁਆਈ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਗੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੀ. ਐਸ. ਐਫ. ਵਿਚ ਅਫਸਰ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਡਿਊਟੀ ਲਾਈ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਲਿਆਵੇ। ਕੈਸੇ ਦਿਨ ਆ ਗਏ ਸਨ? ਉਹ ਓਲੰਪਿਕ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤ ਕੇ ਮੁੜਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਨਾਇਕਾਂ ਵਾਲਾ ਸਵਾਗਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਜ? ਪੱਗ ਦਾੜ੍ਹੀ ਕਰਕੇ ਉਸਦੀ ਜਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਸੀ! ਸਿਰੋਂ ਮੋਨੇ ਗੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਨੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੱਡੀ ਵਿਚ ਬਿਠਾ ਕੇ ਪਰਦਾ ਤਾਣਨਾ ਤੇ ਪੱਗ ਢਕਣੀ ਚਾਹੀ ਤਾਂ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੋਕਿਆ ਕਿ ਇੱਥੇ ਮੈਨੂੰ ਕਾਹਦਾ ਖਤਰਾ? ਤਿਰੰਗੇ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਲਈ ਖਤਰੇ ਸਹੇੜਨ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿੰਦਾਦਿਲ ਖਿਡਾਰੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਤਾ ਕਿ ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਵਿਚਲੇ ਖਤਰਿਆਂ ਤੋਂ ਤਾਂ ਉਹ ਬਚ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚਲਾ ਖਤਰਾ ਉਸਨੂੰ ਬਹੁਤਾਂ 'ਤੇ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ! ਇਹ ਤਾਂ ਗੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜੀਵੇ ਜੀਅ ਧੀ ਦੇ ਘਰ ਲੈ ਆਇਆ।

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਨੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਕਰਾਚੀ ਵਿਚ ਓਲੰਪਿਕ ਜੇਤੂ ਟੀਮ ਦਾ ਰੈਂਸਟ ਆਫ ਵਰਲਡ ਟੀਮ ਨਾਲ ਮੈਚ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਰਾਚੀ ਸੌਂਦਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਰੈਂਸਟ ਆਫ ਵਰਲਡ ਟੀਮ ਦਾ ਮੈਨੇਜਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਦਰ ਜਨਰਲ ਜ਼ਿਆ ਉਲ ਹੱਕ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੌਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਓ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਓ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਬਸਤੀ ਦਾ ਹਾਂ।'

ਲਾਸ ਏਂਜਲਸ ਤੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਾਕੀ ਟੀਮ ਨੇ ਗੋਲਡ ਮੈਡਲ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨੇ ਕਰਾਚੀ ਵਿਚ ਓਲੰਪਿਕ ਜੇਤੂ ਟੀਮ ਦਾ ਰੈਂਸਟ ਆਫ ਵਰਲਡ ਟੀਮ ਨਾਲ ਮੈਚ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ। ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਰਾਚੀ ਸੌਂਦਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਰੈਂਸਟ ਆਫ ਵਰਲਡ ਟੀਮ ਦਾ ਮੈਨੇਜਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਦਰ ਜਨਰਲ ਜ਼ਿਆ ਉਲ ਹੱਕ ਸਟੇਡੀਅਮ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਸੌਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, 'ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਓ, ਆਪਾਂ ਤਾਂ ਇਕੋ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਓ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਜਲੰਧਰ ਦੀ ਬਸਤੀ ਦਾ ਹਾਂ।'

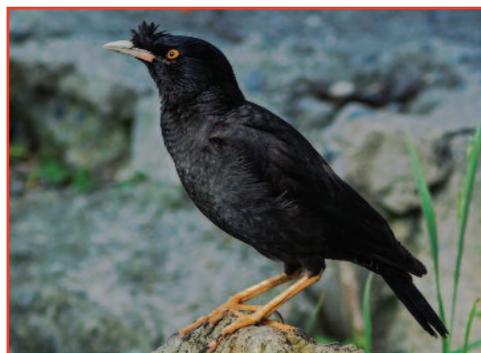
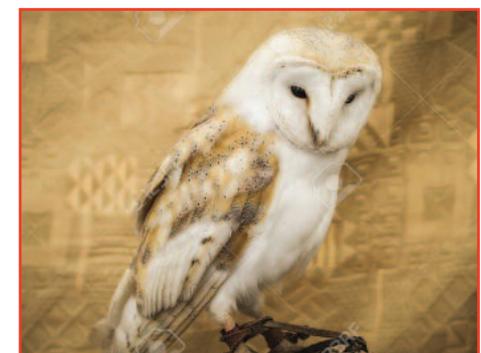
ਲੋਕਡਾਊਨ ਕਾਰਨ ਹੋ ਗਈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ

ਕੋਰੋਨਾਵਾਇਰਸ ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ

ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਵਾਇਤੀ ਦਰੱਖਤ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵੱਢੇ ਹਨ। ਘਰਾਂ

ਚੀਜ਼ ਦਾ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਕਿਸ ਉਚਾਈ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਕਿਸ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਲਗਾਉਣਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਵੀ ਧਿਆਨ

ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਵੀ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਕਰਫਿਊ ਲੱਗਿਆ ਇਹ ਸਮਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਜਨਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ

ਕਰਫਿਊ ਜਾਂ ਲੋਕਡਾਊਨ ਨਾਲ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਜੇ ਕੋਈ ਅਸਲੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਮਾਣ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਹਨ ਕੁਦਰਤੀ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਵਣ-ਪ੍ਰਣੀ। ਇਹ ਬਦਲਾਅ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਾਰਨਾਂ ਅਤੇ ਹੂਟਰਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਰ ਦੀ ਥਾਂ ਹੁਣ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਚਹਿਚਿਹਾਟ ਅਤੇ ਮੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੂਕਾਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਮ ਢਲਦੀ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸੁਸਾਇਟੀ ਬਰਨਾਲਾ ਦੀ ਮੰਨੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਮਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲੋਪ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਵਰਦਾਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਸੁਸਾਇਟੀ ਪਿਛਲੇ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰੱਖਤ ਅਤੇ ਮਸਨੂਈ ਆਲ੍ਹਣੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਲਗਾਏ ਹਨ। ਸੰਸਥਾ ਦੇ ਆਗੂ ਸੰਦੀਪ ਧੌਲਾ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, "ਅਸੀਂ ਸਾਲ 2008 ਤੋਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਕਟਗ੍ਰਸਤ ਨਸਲਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਕਿਹੜੇ ਪੰਛੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਜਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸ ਪੰਛੀ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜੇ ਪੰਛੀ ਦੀ ਨਸਲ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ।" "ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਬੇਲੋੜਾ ਅਤੇ ਖੁਦਗਰਜ ਦਖਲ ਹੈ। ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਸਲਾਂ ਲਈ ਘਰਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ, ਟਿੱਬੇ, ਦਰੱਖਤ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਤੇ ਖੁਰਾਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।" "ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ

ਵਿਚਲੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਲਈ ਮਾਡਰਨ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਟਿੱਬੇ ਵੀ ਅਸੀਂ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਕਸਰ ਵੀ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।"

ਪੰਛੀਆਂ ਲਈ ਵਰਦਾਨ

"ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦਰੱਖਤ ਅਤੇ ਮਸਨੂਈ ਆਲ੍ਹਣੇ ਲਗਾਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਨਣ ਲਈ ਯੋਗ ਥਾਂ ਮਿਲ ਸਕੇ ਅਤੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਬਚ ਸਕਣ। ਇਹ ਆਲ੍ਹਣੇ ਲਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਕਿਸ

ਰੱਖਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।" "ਅਸੀਂ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਜੰਗਲ ਲਗਾ ਕੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਮਾਹੌਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਸਾਰਥਿਕ ਨਤੀਜੇ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕਰਫਿਊ ਅਤੇ ਲੋਕਡਾਊਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਜਨਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸਿਫਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ।" "ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਸਨੂੰ ਕੁਦਰਤ

ਮਨੁੱਖ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਛੀ ਅਜ਼ਾਦ ਸਨ।" "ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਆਲ੍ਹਣੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਲਗਾਏ ਹਨ ਪੰਛੀਆਂ ਨੇ ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਆਲ੍ਹਣੇ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਅਪਣਾਏ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸੀਮਤ ਹੋਇਆ ਦਖਲ ਅਤੇ ਸੁੱਖ ਵਾਤਾਵਰਨ ਹੈ।" "ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਆਵਾਜਾਈ ਘਟੀ ਹੈ। ਵਹੀਕਲਾਂ, ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਘਟਿਆ ਹੈ।" ਘਰੇਲੂ ਚਿੜੀ (ਭੂਰੀ ਚਿੜੀ), ਡੱਬੀ ਮੈਨਾ, ਸੁਨਹਿਰੀ ਉਲੂ, ਚੱਕੀ ਰਾਹਾ, ਚੁਗਲ ਆਦਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਿੱਤਰ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਿਫਤੀ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਘਰੇਲੂ ਚਿੜੀ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਤ ਵਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਪੂਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦਿਸੇਗਾ। ਇਸ ਅਹਿਸਾਸ ਨੂੰ ਮਾਣਨਾ ਕੁਦਰਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਤੀਰਥ ਨਹਾਉਣ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ।" ਸੰਦੀਪ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ।

ਸੰਦੀਪ ਧੌਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, "ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਹਿਮ ਅੰਗ ਮੰਨਿਆ ਸੀ ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।" "ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸਮਤੋਲ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭੋਜਨ ਲੜੀ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਮ ਅੰਗ ਹਨ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਲੜੀ ਦਾ ਸਮਤੋਲ ਬਿਨਾਉਣ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਾਧਾ ਬੇਹੱਦ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।"

ਝੀਗਾ ਤੇ ਮਸ਼ਰੂਮ ਨਾਲ ਬਣਾਈ ਬੁਲੇਟਪਰੂਫ ਕੋਟਿੰਗ

ਜੰਗ 'ਚ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੋਂ ਖਤਰਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਇਕ ਅਜਿਹੀ ਬੁਲੇਟ ਪਰੂਫ ਕੋਟਿੰਗ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਬੁਢਾਵ, ਲੋਜ਼ਰ ਹਮਲੇ, ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਗੈਸ ਅਤੇ ਹੋਰ ਖਤਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਯੂਯੂ 'ਚ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਜਾਨ ਹਿਫਾਜਤ ਲਈ ਇਹ ਬੁਲੇਟ ਪਰੂਫ ਕੋਟਿੰਗ ਇਕ ਚੰਗਾ ਵਿਕਲਪ ਸਾਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਿਊਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਫੌਜੀਆਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਦੋ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਸਮੇਤ ਤਿੰਨ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਮਿਲ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪਰਤ ਵਾਲੀ ਬੁਲੇਟ ਪਰੂਫ ਕੋਟਿੰਗ ਤਿਆਰ ਕਰਨ 'ਚ ਜੁਟੇ ਹਨ। ਇਹ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਉੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲੀ ਕੋਟਿੰਗ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਝੀਗਾ, ਮਸ਼ਰੂਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਬੁਲੇਟ ਪਰੂਫ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਯੂਯੂ 'ਚ ਜਾਨ ਗੁਆਉਣ ਵਾਲੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਨ

ਦਾ ਖਤਰਾ ਘੱਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਜੈਕਿਟ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦੀ ਹਿਫਾਜਤ ਕਰੇਗੀ। ਅਮਰੀਕੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਇਸ ਕੋਟਿੰਗ 'ਚ ਝੀਗਾ ਦਾ ਉਪਯੋਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਰਥੋਪੋਡਸ ਅਤੇ ਕਵਕ ਦੀ ਸੈਲੂਲਰ ਦੀਵਾਰਾਂ 'ਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੁੱਲੂਕੋਜ਼ ਦੀ ਇਕ ਪਰਤ ਅਤੇ 3ਡੀ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਤਕਨੀਕ ਵੀ ਕੋਟਿੰਗ ਦੇ ਉਤਪਾਦਨ 'ਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਕੈਮਿਸਟਰੀ ਤੇ ਬਾਇਓਮੈਲਿਕੂਲਰ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਲਮਗੀਰ ਕਰੀਮ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਉਤਪਾਦ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਉਤਪਾਦ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਕ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅਨੁਕੂਲ ਯੋਜਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਚ ਆਟੋਮੋਬਾਈਲ, ਨਿਰਮਾਣ ਤੇ ਹੋਰ ਉਦਯੋਗਾਂ ਲਈ ਵੀ ਰਸਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹਨ।

MISSION

PEAK BROCKERS, INC

For the best possible price and highest profit, call a Business Professional.

As the **President of Mission Peak Brokers, Inc.** and also a **Commercial Real Estate Broker**, I offer you guidance that is based on extensive experience in Sales. Acquisition and Financing of Commercial Real Estate and the purchase of businesses.

Mission Peak Brokers, Inc. is a leading **Business Brokerage** firm based in the San Francisco Bay Area providing the services required for the sale and acquisition of main street retail business opportunities and commercial real estate as well as an all-inclusive assistance with the business and commercial loan process.

We are here to secure your objectives through a standard of aggressive diligence, measurable integrity and the highest standard of excellence **knowing our client's satisfactions is our ultimate goal.**

CALL A PROFESSIONAL AND GET THE BEST POSSIBLE PRICES AND HIGHEST PROFITS

I am a top rated Business and Commercial Real Estate broker with vast experience in Sales.

Acquisition and Financing of Commercial Real Estate.

GET TOP DOLLAR\$

FOR YOUR COMMERCIAL PROPERTY

CALL TODAY

(510) 490-9705

hrsidhu@gmail.com

www.missionpeakbrokers.com

**Harpreet "Harry" Sidhu, CBB
Broker/president**

BRE Lic #1433114

Broker Lic # 01792260

